

بولتن خبری - تحلیلی دیدهبان آسیا

بِسْمِ اللَّهِ
الرَّحْمَنِ
الرَّحِيمِ

فهرست مطالب

محیط استراتژیک بین‌المللی پس از کرونا	۴
مقایسه استراتژی کشورها برای خروج از رکود اقتصادی ناشی از کرونا	۷
پیش‌بینی مدت‌زمان خروج از رکود	۱۲
مصاحبه با دکتر مجید شاکری در مورد اثر کرونا بر اقتصاد چین، آمریکا و اروپا	۱۶
وضعیت اقتصادی چین در سه ماه اول سال ۲۰۲۰	۲۲
وضعیت شرکت‌های بین‌المللی در چین	۲۹
گزارش وضعیت صنایع بالادستی چین بعد از شیوع ویروس کرونا	۳۳
چالش‌های چین برای خروج از بحران اقتصادی کرونا	۴۰
جایگاه خاورمیانه در معادلات قدرت پس از کرونا	۴۲
چشم‌انداز روابط اقتصادی و سیاسی ایران و چین پس از بحران کرونا	۴۴
جایگاه اقتصادی چین در دوران پساکرونا	۴۶

هیئت تحریریه:

- ۱- فهام افضلی
- ۲- محمدجواد رحیمی
- ۳- شمس برزگر
- ۴- ارسطو فدایی
- ۵- حامد مهربان اینچه برون

محیط استراتژیک بین‌المللی پس از کرونا

مقدمه

در بسیاری از کشورها و از جمله ایتالیا، اسپانیا و فرانسه از پشت‌بام نهادهای دولتی برداشته شد و به‌جای آن پرچم‌ها ملی به اهتزاز درآمدند؛ در بهترین حالت نیز اگر اروپا وحدت خود را حفظ کند؛ با چالش‌های اقتصادی بسیاری دست‌وپنجه نرم می‌کند؛ حدوداً یک ماه پیش، رئیس صندوق نجات اروپا مدعی شد که احیای اقتصاد اروپا نیازمند نیم تریلیون یورو وجه نقد است. این در حالی است که با توجه به شدت شیوع کرونا در کشورهای اروپایی، صندوق بین‌المللی پول پیش‌بینی کرده است متوسط رشد اقتصادی امسال ۱۹ کشور عضو منطقه یورو به منفی ۷.۵ درصد برسد؛ در این شرایط رکودی، کسب‌وکارهای متوسط و کوچک شرایط اسفناکی را تجربه می‌کنند.

ویروس کرونا ایلات متحده آمریکا را نیز در سطحی بسیار وسیعی درگیر کرده است؛ باین‌وجود، پس از مهار کرونا می‌توان جایگاهی به‌مراتب بهتر برای آمریکا در قیاس با اروپا در نظر گرفت؛ مهم‌ترین دلیل آن نیز عدم وجود چالش‌های سیاسی و مرکز فرماندهی واحد است؛ علاوه بر این، آمریکا با چین‌راهی که بر نقاط راهبردی دنیا افکنده، قادر به جبران زبان‌های خود به ضرر کشورهای دیگر و به‌ویژه مناطق در حال توسعه است.

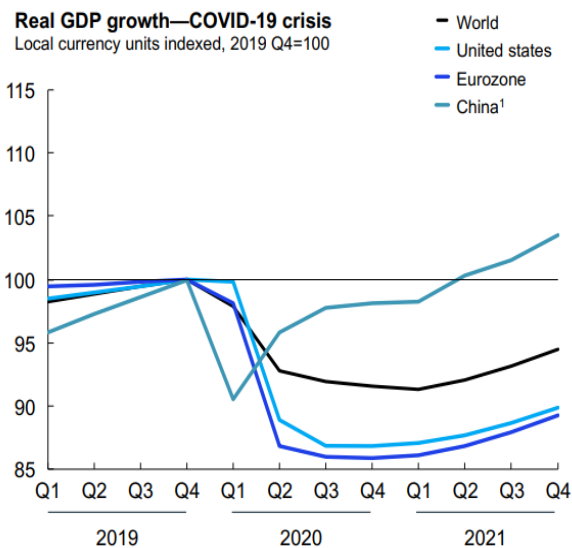
پرسش‌ها پیرامون روندهای تقابل استراتژیک میان اقطاب اقتصاد جهانی از مواردی هستند که تصمیم‌گیران و تصمیم‌سازان استراتژیک هر کشور به دنبال پاسخ به آن‌ها هستند؛ زیرا کسب آگاهی پیرامون این موضوع می‌تواند پیش‌بینی مناسبی از آینده تاریخ در اختیار قرار دهد؛ پیش‌بینی وضعیت محیط استراتژیک بین‌المللی پس از کرونا، از این جنس موارد پر اهمیت است؛ پاسخ این سوال که شیوع ویروس کرونا چه زمانی در جهان متوقف خواهد شد مشخص نیست؛ باین‌حال، با مشاهده روندهای بین‌المللی می‌توان سرنخ‌هایی به دست آورد که قدرت کشورها و به‌ویژه آمریکا، چین و اتحادیه اروپا به چه سمت‌وسویی حرکت می‌کند و محیط استراتژیک بین‌المللی چه شکلی پیدا می‌کند.

تحلیل وضعیت

مشاهدات نشان می‌دهد که طولانی‌تر شدن هر چه بیشتر دوران مبارزه با شیوع ویروس کرونا، اروپا از حیث سیاسی با چالش تکثرگرایی یا ملی‌گرایی مواجه گشته است؛ به‌عبارت‌دیگر، با ناکامی الگوی لیبرال دموکراسی اروپا در کنترل بحران، پرچم اتحادیه اروپا

در تابستان سال بعد به شرایط قبل از کرونا باز خواهد گشت؛ این روند برای آمریکا و منطقه یورو به ترتیب تابستان و زمستان سال ۲۰۲۴ خواهد بود. در نمودار زیر، وضعیت اقتصادی سه مورد مذکور و جهان با توجه به سناریوی دوم قابل مشاهده است:

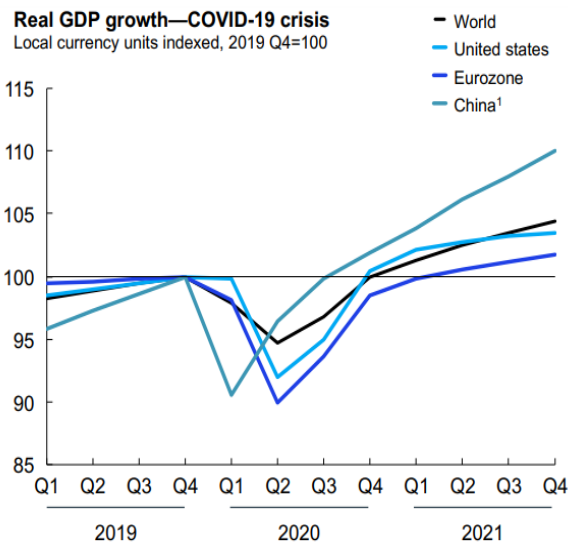
مأخذ: (McKinsey&Company, 2020)

این موضوع در حالی است که حتی در دوران پیش از شیوع کرونا نیز چین رشد اقتصادی بالاتری نسبت به آمریکا و اتحادیه اروپا داشته است (البته رشد اقتصاد چین در سال ۲۰۱۹ پایین تر از روند تاریخی رشد اقتصادی این کشور بوده است)؛ بنابراین، اینکه چین جهشی در تبدیل شدن به امپراتور اقتصاد جهانی داشته باشد؛ محتمل خواهد بود؛ این موضوع باعث خواهد شد تا آمریکا تلاش های خود را برای اینکه سد راه چین شود بیش از پیش افزایش دهد؛ مهم ترین تلاش آمریکا در دوران ترامپ تحمیل توافقنامه تجاری به چین بوده است که با حرف و حدیث های فراوانی بدنبال داشت؛ به عبارت دیگر، چین از حیث اقتصادی، اصول بازار آزاد را سرلوحه نظم نوین چینی قرار داده است و بدین جهت، همواره در تقویت اصل وابستگی متقابل به ویژه با آمریکا گام برداشته است؛ در عین حال این موضوع باعث آسیب پذیر شدن اقتصاد چین گردیده است؛ زیرا آمریکا که برخلاف چین قدرت نرم و سخت را در کنار هم در اختیار دارد از ابزارهای سیاسی بهره می برد تا قدرت اقتصادی چین را به نفع اقتصاد آمریکا محدود کند.

یکی از مهم ترین این ابزارها نیز اعمال تعرفه و حتی جایگزینی کالاهای چینی با کالاهای سایر کشورها است که به جنگ تجاری ختم می شود (اگرچه چین قبل از کرونا قادر به مقابله با آمریکا نبود، اما کرونا به نوعی باعث شده است تا از قدرت اقتصادی چین نیز کاسته شود).

اما نکته جالب توجه مربوط به کشور چین است؛ به عقیده نگارنده ساختار سیاسی این کشور توانسته است تنها پس از چند ماه شیوع ویروس را کنترل کند و به نوعی شرایط را به وضعیت عادی بازگرداند.

به طور کلی، «مک کینزی اند کمپانی»^۱ که یکی از معتبرترین مؤسسات مشاوره مدیریت است؛ دو سناریو برای پایان کرونا در نظر می گیرد که بر اساس آن می توان گفت محیط استراتژیک بین المللی در دوران پساکرونا در بُعد اقتصادی به ضرر آمریکا و اروپا و به نفع چین تغییر پیدا خواهد؛ در سناریوی نخست (که شیوع ویروس تا اواسط سه ماهه دوم سال ۲۰۲۰ ادامه خواهد داشت و پس از آن مهار خواهد شد)، رشد اقتصادی آمریکا به منفی ۲,۴ تنزل می یابد، با این وجود، در زمستان رشد به وضعیت دوران قبل از کرونا بازمی گردد؛ اما کشورهای عضو منطقه اقتصادی یورو رکود ۴,۷ درصدی را در سال ۲۰۲۰ تجربه خواهند کرد و تا تابستان سال ۲۰۲۱ زمان خواهد برد تا شرایط اقتصادی این منطقه به حالت پیش از شیوع ویروس کرونا بازگردد؛ در این سناریو، چین با رشد منفی ۰,۵ درصد و بازگشت به وضعیت عادی از انتهای زمستان، آرمانی ترین وضعیت را بین دیگر مناطق و کشورها خواهد داشت؛ در نمودار زیر، وضعیت رشد GDP آمریکا، چین، منطقه یورو و جهان با هم مقایسه شده است:

مأخذ: (McKinsey&Company, 2020)

در سناریوی دوم که ویروس در تابستان نیز با همان سرعت در حال گسترش است نیز در سال جاری رشد اقتصادی آمریکا، منطقه یورو و چین به ترتیب منفی ۸,۷ درصد، منفی ۱۰,۶ درصد و منفی ۲,۳ درصد کاهش می یابد؛ همچنین وضعیت اقتصادی چین سریع تر از رقبا

1 McKinsey & Company

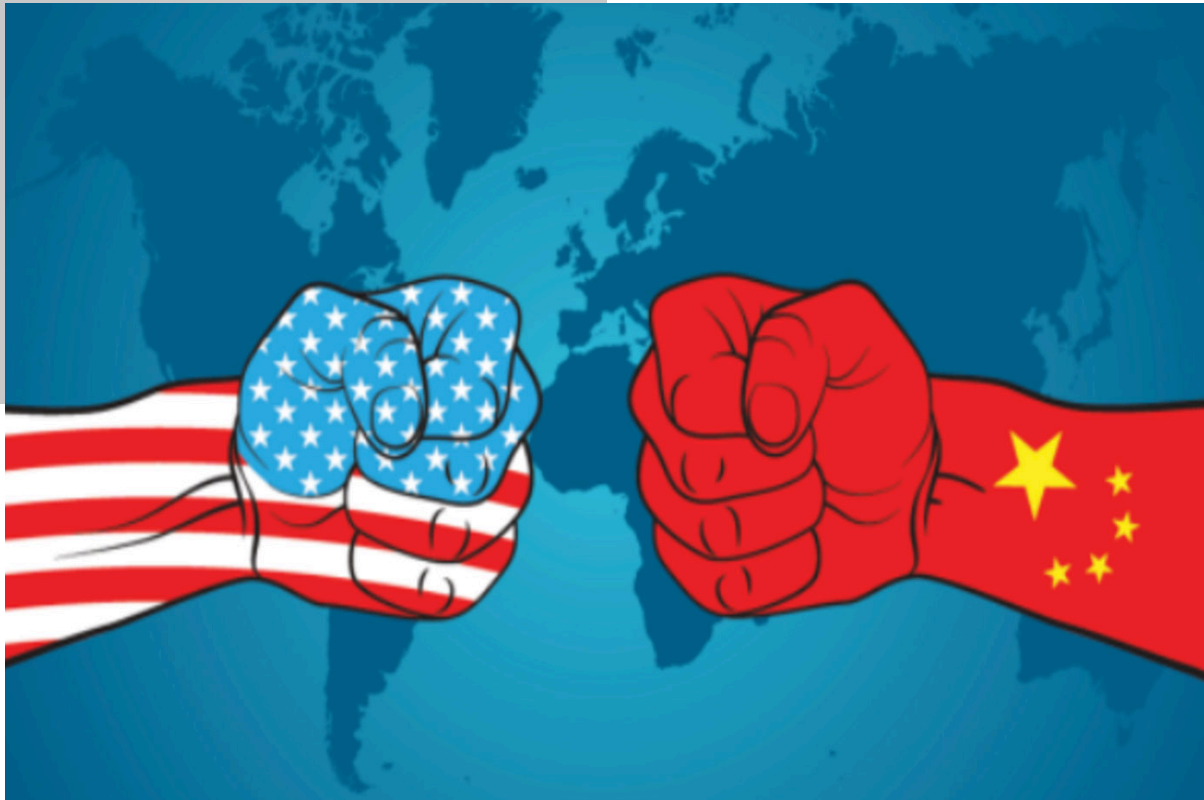
جمع بندی

به طور کلی، چین موفق به کنترل ویروس شده است ولی آمریکا و اتحادیه اروپا همچنان با آن دست و پنجه نرم می کنند و طبق تحلیل های شرکت «مک کینزی اند کمپانی»، چین برخلاف آن ها وضعیت بسیار مطلوب تری را در ماه ها و حتی سال های آینده تجربه خواهد کرد؛ این موضوع باعث آشفتگی هایی در محیط استراتژیک بین المللی خواهد شد؛ بدین صورت که به احتمال زیاد آمریکا و اتحادیه اروپا برای جلوگیری از افزایش فاصله بین قدرت اقتصادی خود با چین، محدودیت هایی را علیه چین اعمال خواهند کرد که این موضوع باعث اختلال در نظم جهانی خواهد شد؛ کاهش رشد اقتصادی جهانی از بارزترین پیامدهای این وضعیت خواهد بود؛ این در حالی است که گسترش ملی گرایی حاصل از کرونا نیز باعث تشدید این اختلافات برای تقویت اقتصاد ملی می شود.

در شرایط فوق که چین وارد فاز جدیدی از تعارضات با آمریکا می شود؛ سعی می کند تا برای تقویت جایگاه خود به عنوان قطب جدید و بدیل آمریکا و مقابله با فشارهای آمریکا فرایند جایگزینی یوان را به جای

دلار شدت ببخشد (اگرچه از سال ها قبل نیز در رابطه با این امر اقداماتی را انجام داده است).

چین برای دستیابی به این هدف فرصت های و توانمندی هایی را در اختیار دارد که در ادامه برخی از این موارد ذکر می شود؛ نخست اینکه چین از حیث اقتصادی این توانایی را دارد که در مبادلات با شرکای خود (حداقل غیراروپایی ها) از زیرساخت پیمان های پولی دو جانبه ای که با بیش از ۳۸ کشور جهان دارد حداکثر استفاده را نماید و سهم دلار از مبادلات خود را کاهش دهد (زیرا چین شریک تجاری اول بسیاری از کشورهای جهان است)؛ دوم اینکه چین برای مبادلات بین بانکی خود یک سیستم پیام رسانی و تسویه آنی ناخالص یکپارچه مبتنی بر یوان به نام CIPS¹ را توسعه داده است که می تواند بستری مناسب برای بست مبادلات یوانی این کشور در سطح جهانی باشد؛ سوم اینکه کشورهای بسیاری در جهان مثل ایران، روسیه، ونزوئلا و ... نیز به دلیل تحریم های آمریکا انگیزه دارند سهم دلار از مبادلات و ذخایر خارجی خود را کاهش دهند.

1 Cross-Border Inter-Bank Payments System

۲ این سیستم نقش سوئیفت (پیام رسانی بین بانکی بین المللی) و سیستم RTGS را به طور هم زمان ارائه می دهد.

مقایسه استراتژی کشورها برای خروج از رکود اقتصادی ناشی از کرونا

در عین حال کانال‌ها، ابزارها، استراتژی‌ها و نظریه‌های مبنایی هر کشور برای اجرای سیاست‌های پولی و مالی با یکدیگر متفاوت است؛ در ادامه شرح مختصری در رابطه با سیاست‌های کشورهای آمریکا، چین، ایتالیا و اسپانیا برای خروج از بحران ناشی از شیوع ویروس کرونا ارائه می‌شود.

آمریکا

فدرال رزرو و دولت آمریکا پس شیوع ویروس کرونا در آمریکا، بسته‌های بزرگی از سیاست‌های پولی و مالی را برای مقابله با رکود ناشی بحران کرونا طراحی و اجرا کردند؛ هدف اولیه آن‌ها جلوگیری از ایجاد زنجیره ورشکستگی و نکول اعتباری گسترده در بین کسب‌وکارها بوده است (البته سایر کشورها نیز در ابتدا چنین موضوعی را دنبال می‌کردند)؛ اما تفاوت آمریکا با سایر کشورها در اعمال سیاست‌های خروج از رکود

مقدمه

به‌طور کلی اثرات اقتصادی کرونا در کل جهان تا حدودی مشابه است و می‌توان گفت کرونا بحرانی است که هم بر عرضه کل و هم بر تقاضا (مؤثر) کل اثرگذار است؛ اما در کوتاه‌مدت اثر آن بر تقاضا کل بیشتر است؛ سیاست‌گذاران اقتصادی همواره تلاش دارند با اجرای سیاست‌های پولی و مالی تعادل بین این دو سمت را حفظ کنند و مانع از ایجاد شوک یا جیره‌بندی^۱ در اقتصاد در مفهوم اقتصادی آن شوند؛ اساساً سیاست‌های پولی از سیاست‌های مالی سریع‌تر اعمال می‌شوند زیرا در تمامی کشورهایی که ساختار مدرن حکومتی دارند؛ بانک مرکزی یا نهادی مشابه آن وظیفه تصمیم‌گیری در رابطه با طراحی و اعمال سیاست‌های پولی را بر عهده دارد؛ در حالی که طراحی سیاست‌های مالی عمدتاً باید از نظر نهادهای پارلمانی عبور کند و این فرآیند بسیار زمان‌بر است.

۱ در اقتصادی کلان کینزی و به‌ویژه پست‌کینزی‌ها امکان عدم تعادل در سطح کلان پذیرفته شده است و در این شرایط قیمت‌ها تعدیل نمی‌شوند تا تعادل را حفظ کنند بلکه در سطح اقتصاد کلان جیره‌بندی اتفاق می‌افتد.

۴۰ میلیارد دلار بوده است). فهرست بسته‌های پولی و مالی ارائه شده توسط آمریکا در جدول زیر آمده است. همان‌طور که مشاهده می‌شود مجموع بسته‌های پولی و مالی آمریکا برای مقابله با رکود اقتصادی ناشی از بحران کرونا حدود ۹ هزار میلیارد دلار است.

در اندازه آن نسبت به سایر کشورها است؛ حجم این بسته‌ها در آمریکا حدود ۳ تریلیون دلار (معادل ۱۴ درصد از GDP این کشور) برآورد شده است که این رقم در مقابل سایر بسته‌های پولی و مالی که این کشور در گذشته اعمال شده است؛ بسیار بزرگ‌تر است (برای مثال حجم بسته انبساطی مالی QE3 در زمان اوباما در سال ۲۰۱۲ ماهانه

مقدار	توضیحات	نوع سیاست
۴۸۴	بسته مالی جهت حمایت از بدهی‌ها و بخش سلامت	سیاست‌های مالی ^۱
۲۳۰۰	بسته مالی حمایت از اقتصاد	
۱۹۲	بسته مالی مقابله خانوار با بیماری کرونا	
۸.۳	بسته مالی تکمیلی آمادگی برای کرونا	
۲۹۸۴.۳	کل (میلیارد دلار) ^۲	
-	تأسیس چندین سازوکار و صندوق تسهیلاتی توسط فدرال رزرو جهت پشتیبانی جریان اعتباری شامل صندوق تأمین اعتبار کاغذی تجاری ^۳ ، صندوق تسهیلات اعتباری واسطه اولیه ^۴ ، تسهیلات سرمایه‌گذاری مشترک بازار پول ^۵ و ... (Reuters, 2020)	سیاست‌های پولی ^۳
-	اقدام نظارتی: درخواست از مؤسسات اعتباری جهت در اختیار قرار دادن سرمایه و نقدینگی آن‌ها برای مقابله با کرونا (Reuters, 2020)	
-	اقدام نظارتی: کاهش نسبت اهرم بانکی جامعه به ۸ درصد (Reuters, 2020)	
-	کاهش نرخ بهره معیار ^۶ در دو مرحله به بازه ۰ تا ۰.۲۵ درصد	
۲۰۰۰	اجرای سیاست پولی نامتعارف ^۸ (QE) شامل: کاهش نرخ تنزیل برای وام کوتاه‌مدت به بانک‌ها ^۹ (خارج از بازار وام‌های بین‌بانکی) و اجازه دادن به بانک مرکز برای خرید دارایی‌های شرکت‌ها در بازارهای مالی تا سقف ۷۰۰ میلیارد دلار ولی سقف آن برداشته شد و تاکنون به ۲۰۰۰ دلار رسیده است.	
۳۰۰	افزایش اعتبار مصرف‌کنندگان و مشاغل از طریق پرداخت وام و افزایش اعتبار خرید	
۲۳۰۰	بسته وام‌های حمایتی برای حفظ مشاغل از طریق پرداخت حقوق ^{۱۰}	
۶۰۰	بسته افزایش توان وام‌دهی به بنگاه‌های متوسط	
۵۰۰	بسته حمایتی برای خرید اوراق قرضه دولت‌های ایالتی و شهرداری‌ها	
۴۴۴	سایر	
۶۰۰۰	کل (میلیارد دلار)	
۸۹۸۴.۳	مجموع سیاست‌های مالی و پولی برای کرونا (میلیارد دلار)	

مأخذ: (IMF, 2020), (Cox, 2020) و (Reuters, 2020)

1 (IMF, 2020)

۲ منابع دیگر مثل (Bruegel, 2020) مجموع سیاست‌های مالی دولت آمریکا را به تفکیک اقدامات آتی (۱۹۴۰ میلیارد دلار)، اقدامات تأخیر (۵۶۱ میلیارد دلار) و تزریق نقدینگی و تضمین‌ها (۵۶۰ میلیارد دلار) معادل ۳۰۶۱ میلیارد دلار برآورد کرده‌اند که حدود ۸۰ میلیارد دلار از برآورد (IMF, 2020) بیشتر است. لازم به ذکر است سیاست‌های تأخیری مالی نوعی از سیاست‌ها مالی هستند که در راستای جلوگیری از نکول در بازپرداخت بدهی‌های واحدهای اقتصادی اجرا می‌شود و معمولاً برای حفظ سطح اعتباری قرض‌گیرندگان، ثبات مالی قرض‌دهندگان، جلوگیری از ایجاد دومینوی ورشکستگی و ... اجرا می‌شوند؛ اجرای این سیاست‌ها برای قرض‌گیرندگان این امکان را فراهم می‌کند که تعدادی از اقساط خود دیرتر پرداخت کنند.

3 (Cox, 2020)

4 Commercial Paper Funding Facility

5 Primary Dealer Credit Facility

6 Money Market Mutual Fund Liquidity Facility

7 Benchmark Interest Rate

8 Quantitative Easing (QE)

9 Discount Window Rate

10 Paycheck Protection Program (PPP) Loans

منطقه یورو

در منطقه یورو نیز سیاست‌های پولی و مالی برای خروج از رکود در نظر گرفته شده است؛ البته همه کشورهای منطقه یورو مستقلاً نیز سیاست‌های مالی متناسب با نیازهای اقتصادی خود طراحی کرده‌اند ولی سیاست‌های پولی اعضای منطقه یورو زیر نظر بانک مرکزی اروپا اجرا می‌شود بنابراین منطقه یورو از نظر سرعت واکنش به بحران از سایر کشورها به‌طور منطقی کندتر عمل می‌کند؛ زیرا بانک مرکزی اروپا باید منتظر بماند تا کشورها با آن همراهی کنند. بسته‌های پولی و مالی خروج از رکود منطقه یورو به شرح زیر است.

بنابراین در مجموع منطقه یورو ۱,۴۴ هزار میلیارد یورو (۱,۵۶ هزار میلیارد دلار) به‌عنوان سیاست‌های پولی و مالی در نظر گرفته است؛ البته همان‌طور که گفته شد کشورهای منطقه یورو هر کدام به‌صورت مستقلاً بسته‌های مالی مخصوص به کشور خود را طراحی کرده‌اند

چین

در مورد سیاست‌های کشور چین باید گفت این کشور مسیر متفاوتی را برای خروج از رکود در پیش گرفته است؛ چین از ابتدا به‌سرعت، دست به قرنطینه نظامی زد و امکانات کل کشور را در اختیار مناطق قرنطینه شده قرار داد تا بتوان شیوع ویروس را کنترل کند و فعالیت‌های اقتصادی را به حالت عادی بازگرداند؛ بنابراین در صورت موفقیت دولت و بانک مرکزی این کشور به بسته‌های اقتصادی کوچک‌تری برای تحریک اقتصاد و خروج از رکود نیاز خواهد داشت. با این حال در ادامه شرح بسته‌های اقتصادی تعریف شده توسط چین در ادامه ذکر می‌شود.

همان‌طور که مشاهده می‌شود مجموع بسته‌های پولی و مالی چین برای خروج از رکود اقتصادی ناشی از بحران کرونا حدود ۱,۶۶ تریلیون دلار برآورد می‌شود.

نوع سیاست	توضیحات	مقدار (میلیارد دلار)	
سیاست‌های مالی	بسته ۱.۲۵ تریلیون یوانی ^۲ (۱۷۵ میلیارد دلار) جهت اختصاص به سرمایه‌گذاری در پیشگیری از کرونا، تولید محصولات پزشکی، بیمه‌های بیکاری، پرداخت مالیات‌های معوقه و ...	۱۷۵	
	بسته ۱.۳۵ تریلیون یوانی (۱۹۰ میلیارد دلار) جهت بهبود سلامت ملی و سیستم مدیریت بحران	۱۹۰	
کل (میلیارد دلار)			
سیاست‌های پولی	تزریق نقدینگی ۳.۳۳ تریلیون یوان (ناخالص) به سیستم بانکی از طریق عملیات بازار باز جهت بازخرید اوراق قرضه دولتی و وام‌های میان‌مدت	۴۶۷	
	بسته ۱.۸ تریلیون یوانی جهت بازپرداخت تسهیلات و تخفیف برای حمایت از تولیدکنندگان تجهیزات پزشکی و بنگاه‌های کوچک و متوسط و بخش کشاورزی با نرخ بهره کم	۲۵۲	
	کاهش نرخ بازپرداخت ۷ روزه معکوس از ۲.۴ به ۲.۲ درصد در ۳۰ مارس (کمترین میزان در ۵ سال گذشته)	-	
	افزایش اعتبار پالیسی بانک چین ^۳ به شرکت‌های کوچک و متوسط به ارزش ۳۵۰ میلیارد یوان (۵۰ میلیارد دلار)	۵۰	
	کاهش نرخ بهره پایه وام‌های ۱ ساله به ۴.۰۵ درصد در ۲۰ فوریه	-	
	کاهش نرخ ذخیره قانونی ^۴ (RRR) در دو فاز، برای بانک‌های کوچک و آزاد شدن ۴۰۰ میلیارد یوان، در تاریخ‌های ۱۵ آوریل و ۱۵ می	۵۶	
	کاهش ذخیره پول نقد بانک‌ها در ۱۳ مارس و آزاد شدن ۵۵۰ میلیارد یوان ^۵	۷۷	
	تشویق به سرمایه‌گذاری در زیرساخت‌ها با پشتوانه سرمایه ۲.۸ تریلیون یوانی اوراق ویژه دولتی محلی	۳۹۲	
	کل (میلیارد دلار)		
	مجموع سیاست‌های مالی و پولی برای کرونا (میلیارد دلار)		
		۱۶۵۹	

مأخذ: (IMF, 2020)

1 European Central Bank

۲ هر یوان معادل ۰.۱۴ دلار است. (در تاریخ ۲۲ اردیبهشت سال ۱۳۹۹)

3 China Policy Bank

4 Reserve requirement Ratio

۵ یعنی به بانک‌ها اجازه داده شد پول نقد کمتری نزد خود نگه‌دارند و مابقی آن آزاد و به اقتصاد تزریق شود

نوع سیاست	توضیحات	مقدار (میلیارد دلار) ^۱
سیاست‌های مالی	بسته ۲۴۰ میلیارد یورویی جهت پشتیبانی بحران توسط سازمان مکانیزم پایداری اروپا (ESM)	۲۶۰
	بسته ۲۰۰ میلیارد یورویی جهت تأمین اعتبار بانک سرمایه‌گذاری اروپا برای شرکت‌های کوچک و متوسط	۲۱۷
	بسته ۱۰۰ میلیارد یورویی وام برای کارگران و مشاغل	۱۰۸.۴
	بسته ۳۷ میلیارد یورویی جهت تأسیس ستاد سرمایه‌گذاری مقابله با کرونا برای حمایت از بیمارستان‌ها، کسب‌وکارهای کوچک و آسیب‌دیده و ...	۴۰
کل (میلیارد دلار)		۶۲۵.۴
سیاست‌های پولی	بسته ۱۲۰ میلیارد یورویی خرید دارایی تا پایان سال ۲۰۲۰	۱۳۰
	بسته ۷۵۰ میلیارد یورویی خرید اوراق بهادار و سهام شرکت‌های بخش خصوصی و دولتی تا پایان سال ۲۰۲۰	۸۱۳
	معرفی یک سازوکار نقدینگی جدید توسط بانک مرکزی اروپا با نام PELTRO	-
کل (میلیارد دلار)		۹۴۳
مجموع سیاست‌های مالی و پولی برای کرونا (میلیارد دلار)		۱۵۶۸.۴

مأخذ: (IMF, 2020)

کشورهای اروپایی ۳,۹۲ هزار میلیارد دلار است و این مقادیر به‌غیر از ۱,۵۶ هزار میلیارد دلار است که منطقه یورو از طریق بانک مرکز اروپا و پارلمان اروپا قصد انبساط پولی و مالی دارد. مجموع این مقادیر معادل ۵,۴۸ هزار میلیارد دلار است.

اما بسته‌های پولی آن‌ها به‌صورت یکپارچه از توسط بانک مرکز اروپا طراحی می‌گردد؛ بنابراین در ادامه مجموع سیاست‌های مالی کشورهای عضو منطقه یورو ذکر می‌شود. همان‌طور که مشاهده می‌شود مجموع سیاست‌های مالی مستقل

کشور	مبلغ (میلیارد دلار)	کشور	مبلغ (میلیارد دلار)
آلمان	۲۰۴۹	اسلوواکی	۲.۳۵
فرانسه	۵۰۸	اسلوونی	۶.۵
اسپانیا	۲۰۱	فلاند	۱۱.۶
ایتالیا	۸۳۷	لتونی	۶.۶
پرتغال	۴۶	لیتوانی	۱۲.۵
بلژیک	۸۰	استونی	۶.۶
هندل	۵۰	یونان	۲۷.۵
لوکزامبورگ ^۲	۸.۶	قبرس	۲.۶
اتریش	۴۱.۲	ایرلند	۱۴.۴

مأخذ: (IMF, 2020) و (Bruegel, 2020)

۱ هر یورو معادل ۱.۰۸۴ دلار است.
۲ کل بسته مالی ۱۰.۴ میلیارد یورو بود ولی چون ۲.۵ میلیارد یورو جهت تأمین مالی بسته‌ها اوراق قرضه منتشر شده بود اندازه خالص انبساط مالی ۷.۹ میلیارد یورو معادل ۸.۶ میلیارد دلار در نظر گرفته شده است.

کشورها	مجموع بسته‌های پولی و مالی ^۱	GDP ^۲ سال ۲۰۱۹	نسبت بسته‌های پولی و مالی به GDP (درصد)
آمریکا	۸.۹۴	۲۱.۴	۴۱.۷
چین	۱.۶۶	۱۴.۱	۱۱.۷
اروپا	۵.۴۸	۱۸.۳	۳۰

جمع‌بندی

همان‌طور که مشاهده شد تمامی کشورهای درگیر در بحران کرونا بسته‌های پولی و مالی انبساطی را در نظر گرفته‌اند و یکی از معیارهایی که امکان قیاس بین شدت عمل بسته‌های پولی و مالی اجرایشده را ممکن می‌کند؛ نسبت حجم این بسته‌ها به GDP سال گذشته آن کشور است. بر این اساس در جدول زیر معیار مطرح‌شده کمی‌سازی شده است.

همان‌طور که مشاهده می‌شود نسبت اندازه بسته‌های پولی و مالی ارائه‌شده در آمریکا به GDP نسبت به چین و اروپا بیشتر است و این نشان‌دهنده آن است که چین تمرکز اصلی خود را بر بازگشایی هر چه سریع‌تر اقتصاد خود قرار داده است.

منابع

Bruegel. (2020, 5 20). The fiscal response to the economic fallout from the coronavirus. Retrieved from Bruegel: <https://www.bruegel.org/publications/datasets/covid-national-dataset#usa>
Cox, J. (2020, 4 13). Here is everything the Fed has done to save the economy. Retrieved from CNBC: <https://www.cnbc.com/2020/04/13/coronavirus-update-here-is-everything-the-fed-has-done-to-save-the-economy.html>

IMF. (2020). Policy responses to covid19. Retrieved from IMF: <https://www.imf.org/en/Topics/imf-and-covid19/Policy-Responses-to-COVID-19>

Investopedia. (2020, 5 18). The Top 20 Economies in the World. Retrieved from Investopedia: <https://www.investopedia.com/insights/worlds-top-economies>

Reuters. (2020, 4 14). Factbox: Global economic policy response to coronavirus crisis. Retrieved from Reuters: <https://www.reuters.com/article/us-health-coronavirus-economy-factbox/factbox-global-economic-policy-response-to-coronavirus-crisis-idUSKCN21W2AJ>

2 (Investopedia, 2020)

۱ هزار میلیارد دلار

۳ هزار میلیارد دلار

۳

پیش‌بینی مدت‌زمان خروج از رکود

مقدمه

اقتصاد جهانی طی سال‌های ۲۰۰۸ الی ۲۰۱۹ از ۷ درصد به حدود ۱۶ درصد رسیده است) اما باین‌حال سهم پول ملی چین از تجارت جهانی همچنان بسیار محدود است^۱ (سهم یوان از قرار گرفتن در هر یک از طرفین معاملات فارکس^۲ حدود ۵ درصد) و این در حالی است که سهم دلار از ذخایر ارزی جهان طی همین دوران از ۶۷ درصد به حدود ۶۲ درصد کاهش پیدا کرده است (Chitu, Gomes, & Pauli, 2019).

در حال حاضر شرایط اقتصاد - سیاسی حاکم بر جهان نشان می‌دهد این سه قدرت بزرگ در سه موضوع اساسی یعنی جهانی‌سازی پول، مورد استفاده، اندازه GDP و توسعه فناوری‌های پیشرفته در رقابتی شدید با یکدیگر قرار دارند و اهمیت خروج هر چه سریع‌تر از شرایط رکود اقتصادی ناشی از بحران کرونا در این است که پیروز ماجرا می‌تواند سهم پول ملی خود از تجارت جهانی افزایش داده و رشد GDP بیشتری را طی سال‌های بعد تجربه کند و هر دو موضوع از کانال افزایش سهم از تجارت جهانی و تأمین مالی آن می‌گذرد.

آمریکا و چین دو اقتصادی بزرگ جهان امروز هستند و رقابت شدیدی بین این دو قطب اقتصادی بزرگ برقرار است آمریکا به دنبال احیای جایگاه دو دهه قبل خود در جهان است و چین تلاش می‌کند تا به بزرگ‌ترین اقتصاد جهان تبدیل شود و پول ملی خود را به یک ارز جهان‌روا با جذابیت دلار تبدیل کند در عین حال کشورهای اروپایی نیز در رقابتی نانوخته با این دو کشور هستند و تلاش دارند اتحادیه اروپا و واحد پول یورو را در جایگاهی قدرتمندتر در مقابل دلار قرار دهند؛ بنابراین بسیار اهمیت دارد که هر یک از این سه قطب اصلی با چه سرعتی به وضعیت عادی باز خواهند گشت؛ عینیت اهمیت این موضوع را باید در تحول اساسی در تصویری دید؛ که کشورهای جهان از چین پیش و پس از بحران مالی ۲۰۰۸ در ذهن داشتند؛ زیرا پس از بحران ۲۰۰۸، کشور چین با رشد اقتصادی شتابان خود توانست بیش از ۴۰ درصد از رشد اقتصادی تجمعی جهان را به خود اختصاص دهد (این در حالی است که سهم چین از

۱ پس از بحران مالی سال ۲۰۰۸ سهم دلار از ذخایر خارجی کشورهای جهان از حدود ۶۷ درصد به کمتر از ۳۰ درصد کاهش پیدا کرد ولی باینکه چین رشد اقتصادی شتابانی داشت نتوانست یوان را جایگزین دلار معرفی کند؛ البته شاید چین در آن زمان چنین هدفی را دنبال نمی‌کرد.

2 Foreign Exchange Market (FOREX)

عامل دوم سیاست‌های اقتصادی هر کشور برای مقابله با کرونا است یعنی هرچقدر ابعاد بسته‌های انبساطی پولی و مالی نسبت به حجم هر اقتصاد ابعاد بزرگ‌تری داشته باشد احتمالاً سرعت بازگشت بیشتر خواهد بود؛ البته این تحلیل فارغ از نحوه اجرای سیاست‌های اقتصادی است که هر کشور اجرا می‌نماید زیرا در صورتی که سازوکارهای اجرای هر سیاست و استراتژی خروج از رکود هر کشور مؤثرتر باشد اثرگذاری سیاست اقتصادی مورد استفاده افزایش می‌یابد (فارغ از اندازه بسته‌های پولی و مالی)؛ باین حال می‌توان این فرضیه را در نظر داشت که سیاست‌گذاران حداکثر اطلاعات لازم را در اختیار دارند و می‌توانند سیاست‌هایی با حداکثر تأثیرگذاری را اجرا نمایند.

عامل سوم وضعیت اقتصادی هر کشور پیش از شیوه و ویروس کرونا است این موضوع از دو جنبه مورد ارزیابی قرار می‌گیرد؛ اول اینکه اگر کشوری در وضعیت رونق اقتصادی باشد و ناگهان دچار شوک بشود احتمالاً اثرات مخرب‌تری را تحمل خواهد کرد و قطعاً نرخ بیکاری افزایش بیشتری نسبت اقتصاد در حال رکود خواهد داشت زیرا در بسیار مواقع مشاغلی که در صورت وقوع شوک منفی از بین می‌روند با مشاغلی که در زمان رکود چرخه‌های تجاری عادی اقتصاد کلان از بین می‌روند مشابه هستند؛ پس مشاغلی که به علت شیوع بیماری خطر بیشتری برای از بین رفت داشته‌اند و پیش از آن به علت رکود

بنابراین در ادامه تلاش می‌شود با ارائه الگویی تحلیلی با در نظر گرفتن برخی پارامترها پیش‌بینی شود که کدام قطب می‌تواند سریع‌تر از دیگران از رکود اقتصادی ناشی از شیوع و ویروس کرونا خارج شود.

الگوی تحلیلی

تحلیل اینکه هر کشور در چه مدت‌زمانی امکان این را دارد که از رکود ناشی از بحران کرونا خارج شود نیازمند توجه به چهار موضوع اساسی است.

عامل اول عمق رکود اقتصادی است که هر کشور با آن روبه‌رو است؛ یعنی میزان بیکاری ایجادشده و افت پیش‌بینی‌ها در رابطه با رشد اقتصادی؛ علت اهمیت این موضوع در این است که هر اقتصادی فارغ از اجرای سیاست‌های پولی و مالی از نظر رشد روی یک خط روند بلندمدت حرکت می‌نماید بنابراین در صورت ایجاد هر شوکی در اقتصاد (شیوع بیماری کرونا) نهایتاً آن اقتصاد خود را بازسازی خواهد کرد ولی نوسانات شدید در روند رشد، اشتغال را دچار مشکل می‌نماید و امکان دارد حتی روند کلی حرکت اقتصاد را دچار تغییر نماید؛ باین حال فاصله هر چه بیشتر از روند کلی حرکت رشد اقتصادی، سرعت اولیه بازگشت به تعادل بلندمدت را افزایش می‌دهد ولی در هر صورت مدت‌زمان بازگشت طولانی‌تر می‌شود.

حذف شده‌اند بنابراین انتظار می‌رود کشورهای در وضعیت رونق قرار دارند؛ مثل آمریکا، درد بیشتری را تحمل کنند و سخت‌تر از دیگر کشورهای به وضعیت عادی بازگردند؛ دوم اینکه شواهد نشان می‌دهد بعد از شیوع ویروس کرونا بخش خدمات بیشترین آسیب را در اقتصاد هر کشور می‌بیند بنابراین هر چقدر سهم بخش خدمات در اقتصاد هر کشور بزرگ‌تر باشد اثرات مخرب بیماری بر آن کشور بیشتر خواهد بود و در عین حال مدت زمان بازگشت به حالت عادی در آن کشور طولانی‌تر خواهد بود.

عامل چهارم که احتمالاً در کوتاه‌مدت (طی فصول بهار و تابستان) تأثیرگذاری بسیار زیادی بر سرعت خروج از رکود خواهد داشت؛ نحوه مواجهه هر کشور برای مهار این ویروس است؛ در واقع کشورها از چه استراتژی مشخصی برای کنترل این بیماری استفاده کرده‌اند و مهم‌تر از آن قرار است هر کشور در چه مدت‌زمانی به وضعیت عادی در انجام فعالیت‌های اقتصادی بازگردد. در واقع بنابر نظر پزشکان، ویروس کرونا احتمالاً طی سال‌های آتی همانند ویروس آنفولانزای فصلی، همراه زندگی مردم خواهد بود ولی مسئله این است که هر کشور در چه مدت‌زمانی می‌تواند با در نظر گرفتن شرایط مراقبتی به وضعیت فعالیت عادی بازگردد.

تحلیل سرعت خروج از رکود

در آخر برای مقایسه سرعت خروج از رکود هر کشور لازم است برای معیارهای مطروحه در بخش قبل، کمی‌سازی شود و در نهایت مقایسه انجام شود. برای این منظور از جدول زیر استفاده می‌گردد. همان‌طور که مشاهده می‌شود از نظر کاهش میزان رشد اقتصادی

در فصل اول ۲۰۲۰ چین بیشترین آسیب را دیده است باین‌حال میزان افزایش بیکاری این کشور نسبت به آمریکا و اروپا بسیار کمتر است و این را هم نباید فراموش کرد که چین از ابتدا سال میلادی با ویروس کرونا دست‌به‌گریبان بوده است؛ در حالی که آمریکا و اروپا حداقل ۱ ماه بعد با ویروس کرونا درگیر شده‌اند بنابراین بزرگ‌تر بودن قدر مطلق رشد منفی اقتصادی چین در مقابل قدر مطلق رشد منفی آمریکا و اروپا به علت تقدم وقوع اپیدمی در چین نسبت به آمریکا و اروپا است؛ باین‌حال نسبت اندازه سیاست‌های پولی و مالی به تولید ناخالص داخلی جاری آمریکا و اروپا نسبت به چین بزرگ‌تر است بنابراین احتمال اینکه آمریکا و اروپا سریع‌تر از چین از رکود خارج شوند بیشتر است ولی یک استدلال مخالف نیز وجود دارد که عنوان می‌کند بزرگی ابعاد سیاست‌های خروج از رکود وابستگی بسیاری به عمق بحران دارد بنابراین عمق رکود اروپا و آمریکا احتمالاً بیشتر از چین است پس بسته‌های انبساطی شدیدتر و بیش‌فعاله‌تری را در پیش گرفته‌اند؛ نمود این موضوع را می‌توان در نسبت حجم بسته‌های انبساطی پولی و مالی اروپا (منطقه یورو) و آمریکا به GDP سال ۲۰۱۹ این کشورها مشاهده کرد در واقع اروپا و آمریکا در مجموع از نظر پولی و مالی به ترتیب حدود ۳۰ و ۴۰ درصد انبساط ایجاد کرده‌اند در حالی که مجموع انبساطی پولی و مالی چین حدود ۱۲ درصد بوده است.

اما در مورد وضعیت هر کشور پیش از شیوع کرونا باید گفت که چین و منطقه یورو وضعیت رکود را تجربه می‌کردند؛ بخشی از مسئله رکود این کشورها نیز به واسطه جنگ تجاری با آمریکا بود ولی آمریکا در وضعیت رونق قرار داشت بنابراین آسیب آمریکا از این جهت شدیدتر بود و موضوع دیگر سهم خدمات از اقتصاد این کشورها است که

معیارها	متغیرها	چین	آمریکا	اروپا (منطقه یورو)
اول	کاهش رشد در فصل اول سال ۲۰۲۰ ^۱	-۶.۸٪	-۴.۸٪	-۳.۸٪
	افزایش بیکاری به کل جمعیت در سال ۲۰۲۰	۰.۳۶٪	۰.۹۲٪	۱.۷۵٪
دوم	نسبت حجم بسته سیاست مالی به GDP سال ۲۰۱۹	۹.۱۲٪	۲۷.۷۳٪	۲۶.۵۸٪
	نسبت حجم بسته سیاست پولی به GDP سال ۲۰۱۹	۲.۵۸٪	۱۳.۹۷٪	۳.۴۱٪
سوم	وضعیت پیش از رکود	رکود	رونق	رکود
	سهم بخش خدمات از کل GDP ^۵	۵۲٪	۷۷.۵٪	۶۶٪
چهارم	زمان بازگشت به کار تمام فعالیت‌های اقتصادی	فعالیت‌ها آغاز شده است. (تقریباً به حالت عادی بازگشته است)	نامشخص (فعالیت به صورت محدود در برخی ایالت‌ها آغاز شده است)	نامشخص (فعالیت به صورت محدود در برخی کشورها عضو آغاز شده است)

1 (Trading Economics, 2020)

۲ به علت بحران کرونا حدود ۵ میلیون نفر بیکار شده‌اند. (Tang, 2020)

۳ حدود ۳۰ میلیون نفر به علت بحران کرونا تاکنون بیکار شده‌اند و برای دریافت مستمری بیکاری درخواست داده‌اند ولی احتمالاً تعداد بیکاران بیشتر از ۳۰ میلیون نفر است زیرا همه شاغلین حق بیمه پرداخت نمی‌کنند که در موقع بیکاری مستمری دریافت کنند. (Tappe, 2020)

۴ حدود ۶ میلیون نفر بیکار می‌شود و جمعیت منطقه یورو حدود ۳۴۲ میلیون نفر است. (Strauss, 2020) و (World Bank, 2020)

5 (World Bank, 2017)

فهرست منابع

Chițu, L., Gomes, J., & Pauli, R. (2019, 7). Trends in central banks' foreign currency reserves and the case of the ECB. Retrieved from European Central Bank: https://www.ecb.europa.eu/pub/economic-bulletin/articles/2019/html/ecb.ebart201907_01~c2ae75e217.en.html#toc2

Reuters. (2020, 4 14). Factbox: Global economic policy response to coronavirus crisis. Retrieved from Reuters: <https://www.reuters.com/article/us-health-coronavirus-economy-factbox/factbox-global-economic-policy-response-to-coronavirus-crisis-idUSKCN21W2AJ>

Strauss, M. (2020, 4 20). McKinsey predicts near doubling of unemployment in Europe. Retrieved from Reuters: <https://www.reuters.com/article/us-health-coronavirus-eu-jobs/mckinsey-predicts-near-doubling-of-unemployment-in-europe-idUSKBN2210UZ>

Tang, F. (2020, 4 3). Coronavirus: China's unemployment crisis mounts, but nobody knows true number of jobless. Retrieved from The Coronavirus Pandemic: <https://www.scmp.com/economy/china-economy/article/3078251/coronavirus-chinas-unemployment-crisis-mounts-nobody-know>

Tappe, A. (2020, 4 30). 30 million Americans have filed initial unemployment claims since mid-March. Retrieved from CNN: <https://edition.cnn.com/2020/04/30/economy/unemployment-benefits-coronavirus/index.html>

Trading Economics. (2020). GDP Annual Growth Rate. Retrieved from Trading Economics: <https://tradingeconomics.com/>

World Bank. (2017). Services, value added (% of GDP). Retrieved from World Bank: <https://data.worldbank.org/indicator/NV.SRV.TOTL.ZS>

World Bank. (2020). Population, total. Retrieved from World Bank: <https://data.worldbank.org/indicator/SP.POPTOTL>

داده‌های نشان می‌دهد؛ سهم خدمات از اقتصاد آمریکا بیشتر از میانگین کشورهای اروپایی (رتبه دوم) و چین (رتبه سوم) است؛ بنابراین از مجموع شاخص‌های مربوط به معیار وضعیت هر کشور پیش از شیوع کرونا می‌توان نتیجه گرفت که آمریکا بیشترین آسیب را دیده است و احتمالاً فاصله بیشتری را با روند طبیعی رشد اقتصادی خود پیدا می‌کند و بنابراین مدت‌زمان بازگشت طولانی‌تر نسبت به اروپا و چین خواهد داشت.

در مورد معیار چهارم هم واضح است که وضعیت چین بهتر از اروپا و آمریکا است و آینده شرایط آمریکا و اروپا را نشان خواهد داد ولی پیش‌بینی می‌شود کشورهای اروپایی و آمریکا تا پایان فصل بهار نتوانند به شرایط عادی بازگردند.

نتیجه‌گیری

مجموع موارد مطروحه در بخش قبل درباره تحلیل شواهد نشان می‌دهد که چین احتمالاً سریع‌تر از منطقه یورو اروپا و آمریکا از رکود خارج می‌شود و بعد از چین احتمالاً منطقه یورو در صورتی که دچار شوک ناشی از ورشکستگی برخی از اعضا مثل اسپانیا و ایتالیا نشود (که احتمال ورشکستگی آن‌ها بالاست) با سرعت بیشتری از آمریکا از رکود خارج می‌شود و آمریکا نیز احتمالاً دیرتر از سایرین می‌تواند به شرایط عادی بازگردد.

۴

مصاحبه با دکتر مجید شاکری در مورد اثر کرونا بر اقتصاد چین، آمریکا و اروپا

می‌کرده است که در آن زمان این مقدار افزایش بسیار بزرگ ارزیابی می‌شد؛ در حالی که در این دوران درباره روزی ۵۰۰ میلیارد دلار صحبت می‌شود.

■ به‌طور کلان شرح دهید که شیوع ویروس کرونا چه اثری بر اقتصاد کشورها داشته است؟

به‌طور کلی یک جمله ثابت در مورد کرونا و اثر آن بر اقتصاد کلان کشورها قابل بیان است که چه آمریکایی‌ها و چه آلمانی‌ها و چه ایرانی‌ها به آن معتقدند و آن هم این است که بحران ناشی شیوع ویروس کرونا هم برطرف عرضه کل و هم بر تقاضای کل اقتصاد اثر می‌گذارد؛ اما در کوتاه‌مدت اثر آن بر تقاضا بیشتر است؛ وقتی که اقتصاد با کاهش تقاضا مواجه شود و تعادل بین عرضه و تقاضا به هم خورده باشد؛ در دنیا معمول است که از بسته‌های انبساطی پولی و مالی استفاده می‌کنند. اساساً سیاست‌های پولی از سیاست‌های مالی سریع‌تر هستند؛ زیرا در مورد سیاست‌های مالی سیاست‌مداران باید تصمیم بگیرند که اضافه خرج کرد دولت یا کاهش مالیات اتفاق بیافتد «که این موضوع باید از کانال پارلمان هر کشور گذر کند» اما درباره سیاست‌های پولی، رئیس کل بانک مرکزی یا مقامی مشابه آن تصمیم‌گیری می‌کند.

دولت‌ها و بانک‌های مرکزی کشورهای مختلف، جهت خروج از بحران اقتصادی ناشی از شیوع ویروس کرونا سیاست‌هایی را دنبال کرده‌اند؛ به همین منظور دیدهبان آسیا برای تحلیل این سیاست‌ها با آقای مجید شاکری پژوهشگر مالیه حکمرانی، کارشناسان مسائل اقتصادی و مشاور رئیس کل بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران گفت‌وگویی داشته است؛ که در ادامه آن را مشاهده می‌نمایید.

بحران ناشی شیوع ویروس کرونا هم برطرف عرضه کل و هم بر تقاضای کل اقتصاد اثر می‌گذارد؛ اما در کوتاه‌مدت اثر آن بر تقاضا بیشتر است.

برای اینکه بدانیم چقدر سیاست پولی آمریکا بزرگ بوده است باید گفت که آن‌ها فقط ۱,۵ تریلیون دلار را در مدت ۳ روز یعنی روزی ۵۰۰ میلیارد دلار به بازارهای مالی تزریق کردند و این در حال است که در بسته انبساطی سوم (QE 3) در دوران اوپاما برای خروج از بحران مالی ۲۰۰۸، ترازنامه فدرال رزرو ماهی ۴۰ میلیارد دلار رشد

مصرف کنندگان به دلیل ترس از آینده، پول خود را ذخیره می کنند و قصد دارند در آینده آن را مصرف کنند؛ در عین حال کاهش بیشتر از این نیز در نرخ بهره امکان پذیر نیست یعنی نرخ بهره منفی امکان پذیر نیست^۲ (البته ممکن است برای مدتی نرخ بهره منفی وجود داشته باشد مانند اروپا یا ژاپن اما عملاً سیاست پولی در این شرایط ناتوان است)؛ زیرا با سیاست پولی می توان کاری کرد که مردم چک های قبلی شان را پاس کنند اما نمی توان انتظارات آتی را بهبود داد و آن ها به این تصمیم رساند که باید مصرف کنند یا فعالیت جدیدی را آغاز کنند.

بر همین اساس آمریکایی ها برای بازسازی زیرساخت ها و ایجاد قراردادهای جدید در اقتصاد یک سیاست مالی گسترده را اجرا کردند؛ در واقع کار سیاست مالی هم همین است که مردم را ترغیب کند که با دولت قرارداد ببندند و جاده، بزرگراه، سد و... بسازند؛ بنابراین آمریکا در این زمینه نیز در مرحله اول ۲ تریلیون دلار در مرحله دوم ۷۰۰ میلیارد دلار با استفاده از سیاست مالی انبساطی پول به اقتصاد تزریق کردند.

■ اروپا چه برنامه ای را برای خروج از رکود اجرا کرده است؟

اروپایی ها نیز دقیقاً بر همین اساس اقدام کردند ولی به دلیل مشکلاتی دارند نمی توانند با این حجم و سرعت چنین سیاست هایی را اجرا کنند؛ بنابراین در عمل واکنش بسیار کندتری دارند؛ زیرا برخلاف رئیس بانک مرکزی آمریکا که قدرت انجام کارهای مذکور را داشت؛ رئیس بانک مرکزی اروپا (ECB) باید منتظر بماند تا کشورهای اروپایی با او همراهی کنند. استراتژی چین این بود که به سرعت برخورد قهرآمیز با شیوع ویروس انجام دهد و پس از کنترل آن اقتصاد را به سرعت باز کند. چین یک نظام پیام رسانی و تسویه ناخالص آنی مستقل به نام CIPS در اختیار دارد؛ اگر چین بتواند این سیستم را با تأمین مالی تجاری کوتاه مدت ترکیب کند؛ سهم یوآن از تجارت جهانی و ذخایر ارزی بانک های مرکزی دنیا بیشتر خواهد شد.

■ آیا چین هم استراتژی خروج از رکود اروپا و آمریکا در پیش گرفته است؟

استراتژی چین به طور کلی متفاوت است و این کشور کاری را انجام داد که دیگر کشورها انجام ندادند؛ چین به سرعت دست به قرنطینه نظامی زد و امکانات ۱ میلیارد نفر را صرف ۵۸ میلیون نفر کرد تا سریعاً زنجیره شیوع را کنترل یا قطع کند و کمتر مانند آمریکا و اروپا از بسته سیاست های انبساطی استفاده کرد؛ یعنی ایده چین این بود که به سرعت برخورد قهرآمیز با ویروس انجام دهد و پس از کنترل آن اقتصاد را به سرعت باز کند؛ مثلاً از اسفندماه سال ۱۳۹۸ بحث این بود که اقتصاد چین باز شود.

آمریکایی ها بسیار سریع یک سیاست پولی انبساطی شدید را اعمال کردند و بعد از آن یک سیاست مالی بزرگ را اعمال نمودند. برای اینکه بدانیم چقدر سیاست پولی آمریکا بزرگ بوده است باید گفت که آن ها فقط ۱,۵ تریلیون دلار را در مدت ۳ روز یعنی روزی ۵۰۰ میلیارد دلار به بازارهای مالی تزریق کردند و این در حال است که در بسته انبساطی سوم (QE3) در دوران اوباما برای خروج از بحران مالی ۲۰۰۸، ترازنامه فدرال رزرو ماهی ۴۰ میلیارد دلار رشد می کرده است که در آن زمان این مقدار افزایش بسیار بزرگ ارزیابی می شد؛ در حالی که در این دوران درباره روزی ۵۰۰ میلیارد دلار صحبت می شود.

اینکه آمریکا به یکباره این حجم از پول را به اقتصاد خود تزریق کرد به دلیل تضعیف ارزش دلار و افزایش صادرات نبوده است؛ بلکه به علت جلوگیری از ایجاد زنجیره نکول اعتباری بسیار گسترده بوده است؛ به این معنی که هر کس هر اوراقی را خواست بفرود آید آن را فدرال رزرو خریداری می کرد.

■ خوب این حجم از تزریق پول به اقتصاد صرف چه چیز شده است؟

ابتدا ذکر شود در آمریکا در حالت عادی بانک مرکزی در بازار شبانه و بین بانکی یک نرخ بهره را تعیین می کند و با آن نرخ رفتار بانک ها را تحت تأثیر قرار می دهد؛ رفتار بانک ها نیز رفتار صادر کنندگان اوراق و دلال های اوراق را

تحت تأثیر قرار می دهد؛ این در شرایطی است که در کشور آمریکا پایه و اساس اقتصاد دارایی های مالی و اوراق بهادار هستند. اما در شرایط کنونی فدرال رزرو متوجه شد؛ هنگامی که به طور ناگهانی انتظارات نسبت به آینده بدبینانه می شود و نیاز به دارایی نقد افزایش می یابد؛ همه کسانی که حساب های اوراق صندوق های متقابل بازار پول^۱ داشتند یا هر نوع اوراق کوتاه مدت خریداری کرده بودند دیگر حاضر به تمدید قرارداد هایشان نمی شوند و ترجیح می دهند پول نقد به جای اوراق نگه دارند؛ بنابراین اوراق صندوق های متقابل بی ارزش می شوند و شانس نکول وام هایی که این صندوق ها برای سرمایه گذاری دریافت کرده اند افزایش می یابد و اقتصاد ممکن است دچار یک زنجیره ورشکستگی شود؛ بنابراین اینکه آمریکا به یکباره این حجم از پول را به اقتصاد خود تزریق کرد به دلیل تضعیف ارزش دلار و افزایش صادرات نبوده است؛ بلکه به علت جلوگیری از ایجاد زنجیره نکول اعتباری بسیار گسترده بوده است؛ به این معنی که هر کس هر اوراقی را خواست بفرود آید آن را فدرال رزرو خریداری می کرد.

این سیاست پولی برای مدیریت شرایط لازم بوده است ولی این موضوع منجر شد که نرخ بهره در آمریکا به شدت کاهش یابد و به صفر برسد؛ با این حال این شرایط برای اینکه مصرف کنندگان را مجاب کند که پول خود را صرف مصارف حال کنند کافی نبود در واقع همچنان

1 Money Market Mutual Funds

۲ منطق حکم می کند؛ مردم در صورتی که نرخ بهره منفی باشد وارد بازار می شوند و پول نقد خود را مصرف کنند ولی نرخ بهره صفر امکان دوام ندارد و سیاست پولی را عقیم می کند.

با تأمین مالی تجاری کوتاهمدت ترکیب کند؛ سهم یوان از تجارت جهانی و ذخایر ارزی بانکهای مرکزی دنیا بیشتر خواهد شد؛ این موضوع به معنی فروپاشی دلار و کاهش ارزش آن نیست بلکه به معنای کاهش سهم دلار از مبادلات جهانی است. اما در حال حاضر که دنیا به سمت بازگشایی مجدد اقتصاد پیش می‌رود؛ چین با ترس شیوع مجدد کرونا مواجه شده است و مشخص نیست که آینده چه خواهد شد.

■ در حال حاضر دنیا دچار کمبود تقاضا شده است و تقاضا برای بخشی از صادرات ۲۵۰۰ میلیارد دلاری چین نیز کاهش یافته است؛ آیا در چنین شرایط امکان اینکه چین به اهداف خود برسد وجود دارد؟

بله درست است که حجم تجارت چین نسبت به گذشته کاهش یافته ولی در حال حاضر مقایسه حجم تجارت چین با گذشته‌اش چندان مهم نیست بلکه مقایسه سهم چین از تجارت جهانی نسبت به گذشته اهمیت دارد؛ یعنی اگر تجارت جهانی کوچک شده است (که شده است)؛ آیا میزان تجارت چین هم به همان نسبت کوچک شده است؛ مثلاً اگر تجارت جهانی ۵۰ درصد کاهش پیدا کرده، آیا تجارت چین

اما چرا برای چین زود باز شدن اقتصاد این قدر مهم بود؟ اگر چینی‌ها بتوانند زودتر به سرکار بیایند و کرونا را کنترل کنند (و نه مهار)، می‌توانند از این فرصت به دست آمده برای افزایش سهم خود از تجارت جهانی به‌ویژه در حوزه بهداشت استفاده مثبت کنند؛ اما نکته‌ای مهم‌تر از این نیز وجود دارد. اگر چینی‌ها بتوانند زودتر از سایرین اقتصاد و تجارت بین‌الملل را راه بیندازند و چین این شانس را داشته باشد که سهم خود از تأمین مالی تجاری کوتاهمدت^۱ را تا زمانی که نیویورک در قرنطینه است افزایش دهند؛^۲ در این صورت، یک شانس بسیار بزرگ برای یوان برای افزایش سهم از تجارت جهانی ایجاد خواهد شد؛ در واقع آنچه نیویورک را مرکز مالی دنیا و دلار را پادشاه ارزهای جهان کرده است؛ در درجه اول انتقال پایتخت تأمین مالی تجاری کوتاهمدت از لندن به نیویورک در دوران جنگ جهانی اول بوده است؛ چینی‌ها پس از وقایع هنگ‌کنگ نیز قصد داشتند که شانگهای را به یک مرکز مالی بین‌المللی تبدیل کنند؛ چین یک امتیاز دیگر نیز نسبت به سایر کشورها دارد و آن در اختیار داشتن یک نظام پیام‌رسانی و تسویه ناخالص آنی مستقل به نام CIPS^۳ است؛ برای مثال اروپا سیستم تسویه آنی تارگت ۲ را دارد ولی سیستم پیام‌رسان مورد استفاده آن‌ها سوئیفت^۴ است. اگر چین بتواند این سیستم را

1 Bill of Exchange

۲ اساساً کلمه bill برای زیر یک سال به کار می‌رود (مثلاً ۹۰ روز). افزایش سهم از تأمین مالی کوتاهمدت تجارت به این مفهوم است مثلاً شرکتی در کره جنوبی از یک شرکت روسی خرید می‌کند اما پولی ندارد که به شرکت روسی بدهد و می‌خواهد ۹۰ روز (کمتر از ۱ سال) دیگر به آن شرکت روسی پول بدهد؛ در این بین یک بانک چینی می‌گوید که پول صادرکننده را پرداخت خواهد کرد و از واردکننده ۹۰ روز دیگر پول را دریافت می‌کند در حال حاضر بخش اعظمی از سهم تأمین مالی کوتاهمدت تجارت در اختیار آمریکا است و در شهر نیویورک انجام می‌شود.

3 Cross-Border Inter-Bank Payments System (CIPS)

4 Target2

5 Society for Worldwide Interbank Financial Telecommunicati (SWIFT)

پساکرونا کدام کشور است؛ نیاز است دو متغیر زمان و نفت بررسی شود. درست است که اقتصادها بالاخره باز خواهند شد اما بخشی از اقتصاد به صورت داوطلبانه بسته خواهند ماند؛ مثل صنعت تورسیسم، سینماها، صنعت سرگرمی، رستورانها و فروشگاهها و ...

باید گفت که برنده خالص و نهایی قیمت ارزان نفت، چین است و درباره آمریکا علیرغم اینکه ممکن است قیمت حاملهای انرژی برای این کشور کم بشود نمی توان چنین نتیجه گیری را انجام داد «زیرا اشتغال بسیاری از مردم آمریکا در برخی ایالت های دارای نفت به تولید نفت شیل وابسته است مثلاً ۱۰ درصد از اشتغال ایالت تگزاس مربوط به صنعت نفت است»؛ و اساساً موضوع تولید نفت شیل در آمریکا و استقلال این کشور از نفت خلیج فارس دستاورد امنیتی مهمی بوده؛ که آمریکا به وسیله آن می توانست به چین ضربه بزند؛ یعنی کشور که از ناامنی خلیج فارس صدمه می دید چین بود و نه آمریکا. حدود ۲٫۵ میلیون بشکه از تولید نفت شیل آمریکا در قیمت ۲۸ دلار کاسته می شود و این موضوع آمریکا را ناچار به تغییر رفتار نسبت به خلیج فارس خواهد کرد

■ نهایتاً برای ارزیابی اینکه کدام کشور موفق خواهد بود باید چه مواردی را در نظر گرفت؟

برای قضاوت در مورد اینکه چه راهحلی بهتر است و در نهایت برنده پساکرونا کدام کشور است؛ نیاز است دو متغیر دیگر نیز بررسی شود. متغیر اول زمان است؛ به این معنی که تا چه زمانی هر کشور با این بیماری درگیر خواهد بود. درست است که اقتصادها بالاخره باز خواهند شد اما بخشی از اقتصاد به صورت داوطلبانه بسته خواهند ماند؛ مثل صنعت تورسیسم، سینماها، صنعت سرگرمی، رستورانها و فروشگاهها و ... زیرا حتی اگر توسط دولت های بازگشایی صورت گیرد؛ مردم کمتر به سمت آنها تمایل خواهند داشت؛ البته آسیب پذیری اقتصاد آمریکا در این مسائل نسبت به اقتصاد چین بیشتر است؛ زیرا سهم خدمات از اقتصاد آمریکا بیش از ۷۰ درصد است ولی سهم خدمات از اقتصاد چین حدود ۵۶ درصد است و موارد ذکر شد در بالا، در بخش خدمات جای می گیرند پس وقتی مسئله کرونا ادامه دار شود؛ مردم اقبال کمتری از خود نشان خواهند داد

پس بخش خدمات به وضعیت قبلی باز نخواهد گشت و بیکاری آن باقی می ماند در عین حال چینی ها سابقه نسبتاً خوبی در مبارزه با بیکاری ولو به قیمت زیان اقتصادی دارند؛ برای مثال در حدود ۲۰ سال پیش، ۳ کارخانه فولاد استانی در چین وجود داشتند که زیان ده بودند؛ اما چون میزان زیادی شغل ایجاد کرده بودند و چون منطق آنها یک منطق دولتی بود، مشکل خاصی ایجاد نمی کرد.

هم نصف شده است یا دوسوم شده است؛ بنابراین در صورتی که سهم چین از کل تجارت جهانی بیشتر شود انتخاب شانگهای به عنوان محل تأمین مالی کوتاه مدت انتخاب طبیعی تر خواهد بود.

■ چه انگیزه های وجود دارد که شرکتها به جای بانکهای نیویورکی از بانکهای چینی مستقر در شانگهای، چینی خدماتی را دریافت کنند؟

به دلیل قرنطینه، تأمین مالی تجارت در نیویورک با وقفه مواجه است و بسیاری از کارها را نمی توان به صورت دور کاری انجام داد و بسیاری از مشتریان جدید نیز نمی توانند در آنجا گشایش اعتبار کنند و یا امکان Roll over بسیاری از تأمین اعتبارهایی که قبلاً آغاز شده بود به دلیل کرونا کمتر امکان پذیر است «به سمت جلو غلتانیدن یعنی فرآیند تأمین اعتبار را به اتمام رساندن».

■ آیا دولت چین هیچ اولویت ویژه ای برای تزریق بسته های انبساطی ندارد؟

دولت چین نیز سیاست های انبساطی مالی و پولی به اجرا گذاشته است اما مانور زیادی بر آن نداده است و اولویت آنها تسهیل شرایط بازگشایی هرچه سریع تر اقتصاد است؛ در عین حال بسته های ارائه شده توسط چین نسبت به بسته های تزریق شده قبلی در شرایط عادی اقتصاد تفاوت چندانی نداشته است.

بهترین شاخص برای مقایسه بسته های پولی و مالی ارائه شده توسط چین و آمریکا، نسبت اندازه جمع بسته پولی و مالی تقسیم بر GDP سال قبل است. درباره بسته های مالی در آمریکا (بدون در نظر گرفتن بسته های پولی)، این شاخص برابر ۹٫۳ درصد است؛ اما درباره چین این مقدار ۱٫۴ درصد است و با در نظر گرفتن مقدار GDP آمریکا «۲۱ هزار میلیارد دلار» که نسبت به GDP چین «حدود ۱۳ هزار میلیارد دلار» اندازه بسته مالی انبساطی آمریکا بسیار بزرگ تر از بسته اقتصادی چین است.

البته در حال حاضر اطلاعات سیاست های پولی چین هنوز در دسترس نیست؛ اما یقیناً این سیاست های پولی نیز به اندازه سیاست های پولی آمریکا نخواهد بود.

در حال حاضر نمی توان گفت که کدام استراتژی بهتر است؛ اما تا زمانی که تعداد مبتلایان روزانه چین زیر ۱۰۰ نفر است؛ می توان گفت که چین برنده است؛ نکته مهم دیگری که وجود دارد این است که این بیماری، قلب آمریکا یعنی نیویورک را به تعطیلی کشانده است اما در چین، ووهان به تعطیلی کشیده شده است که قلب چین نیست. برای قضاوت در مورد اینکه چه راهحلی بهتر است و در نهایت برنده

استراتژی چین این بود که به سرعت برخورد قهرآمیز با شیوع ویروس انجام دهد و پس از کنترل آن اقتصاد را به سرعت باز کند. چین یک نظام پیام رسانی و تسویه ناخالص آنی مستقل به نام CIPS در اختیار دارد؛ اگر چین بتواند این سیستم را با تأمین مالی تجاری کوتاه مدت ترکیب کند؛ سهم یوآن از تجارت جهانی و ذخایر ارزی بانک های مرکزی دنیا بیشتر خواهد شد.

نفت متعارف برای کم کردن سهم نفت شیل وجود دارد؛ اما اینکه این اراده تا چه حدی قوی باشد، بخش مهمی از آن به این موضوع بستگی دارد که کاهش تقاضا برای کرونا تا چه زمانی ادامه دارد؛ به این معنی که صادرکنندگان نفت هیچ‌گاه به‌تنهایی قدرت کاهش قیمت نفت را (چه با استفاده از روش‌های اقتصادی و چه با روش‌های امنیتی) تا این حد را نداشتند اما کرونا بخش بزرگی از سدهای پیش روی آن‌ها را شکسته و صادرکنندگان نفت نیز رفتار خود را بر نتایج کرونا سوار کردند؛ البته تحلیل متعارف کارشناسان حوزه نفت این است که کاهش قیمت نفت به دلیل کاهش درآمدهای نفتی کشورهای صادرکننده؛ بیشتر به ضرر این کشورها است و آمریکا ضرر کمتری خواهد دید؛ اما این تحلیل به شرطی است که همه مسائل را اقتصادی بینیم درست خواهد بود. درحالی‌که واقعیت این است که سود حاصل از کاهش قیمت نفت شیل برای کشورهای صادرکننده نفت، صرفاً اقتصادی نیست و امنیتی نیز است. در طول یک قرن اخیر فقط در طی ۱۰ سال گذشته بود که آمریکا از ناامن شدن خلیج فارس نه‌تنها ناراضی نبود؛ بلکه خوشحال نیز بود زیرا کشوری که زبان این ناامنی را می‌دید آمریکا نبود. بلکه چین و پس‌از آن اروپایی‌ها بودند؛ در مورد اروپا نیز آمریکا حاضر بود حتی طرح‌های نشدنی مانند کشیدن خط لوله زیر اقیانوس آرام را مطرح کند که اروپا را به لحاظ نفتی به خودش وابسته‌تر کند. یکی از

برای قضاوت در مورد اینکه چه راه‌حلی بهتر است و در نهایت برنده‌پسا کرونا کدام کشور است؛ نیاز است دو متغیر زمان و نفت بررسی شود.

در مجموع اگر کرونا در تابستان به پایان برسد؛ کل موضوع برای آمریکا، یک عقب‌افتادگی اولیه است؛ بنابراین باید این مورد را در نظر گرفت که تا چه زمانی کشورها با این بیماری درگیر خواهند بود و طولانی شدن بحران کرونا در آمریکا، به نفع چین خواهد بود. متغیر دوم نفت است و باید گفت که برنده خالص و نهایی قیمت ارزان نفت، چین است و درباره آمریکا علیرغم اینکه ممکن است قیمت حامل‌های انرژی برای این کشور کم بشود نمی‌توان چنین نتیجه‌گیری را انجام داد «زیرا اشتغال بسیاری از مردم آمریکا در برخی ایالت‌های دارای نفت به تولید نفت شیل وابسته است مثلاً ۱۰ درصد از اشتغال ایالت تگزاس مربوط به صنعت نفت است»؛ و اساساً موضوع تولید نفت شیل در آمریکا و استقلال این کشور از نفت خلیج فارس دستاورد امنیتی مهمی بوده؛ که آمریکا به‌وسیله آن می‌توانست به چین ضربه بزند؛ یعنی کشور که از ناامنی خلیج فارس صدمه می‌دید چین بود و نه آمریکا. حال اگر آمریکا به وضعیتی برسد که به دلیل کاهش قیمت نفت، تولید نفت شیل و گاز شیل کاهش یابد یک ابزار مهم از آمریکا جهت فشار به چین گرفته خواهد شد و ناامنی خلیج فارس دیگر تنها به ضرر چین نخواهد بود و به ضرر آمریکا نیز خواهد شد. از طرفی نسبت دادن کاهش قیمت نفت صرفاً به دلیل کرونا، اشتباه است؛ یعنی می‌توان تشخیص داد که یک اراده از سمت صادرکنندگان

یک کشور ضدآمریکایی است اما یک اقتصاد کاملاً دلارپزه دارد و آمریکا می‌تواند نفت ونزوئلا را خریداری کند و از طرفی دو کشور به مناقشات خود نیز ادامه دهند که در این صورت هر دو کشور راضی خواهند بود در این مورد باید دید که انتخاب کدام گزینه یعنی خرید نفت از ونزوئلا، خرید از خلیج فارس و حتی مذاکره با ایران برای آمریکا منفعت بیشتری دارد.

اگر آمریکا نتواند در فصل سوم سال بازگشت خوبی را رقم بزند؛ چین فرصت بیشتری برای افزایش سهم یوان از تجارت جهانی بدست می‌آورد و نفت شیل شانس کمتری برای احیا خواهد داشت و دنیای پسا کرونا چند قطبی‌تر از گذشته خواهد بود.

با توجه به بحث‌های مطرح شده پیش‌بینی شما از یک سال آینده چه خواهد بود؟

در این مورد نمی‌توان به راحتی اظهارنظری کرد؛ پیش‌بینی اولیه آمریکا در این زمینه این بوده است که ماه آوریل سخت‌ترین ماه خواهد بود و پس از آن و در سه‌ماهه سوم سال یک بازگشت بسیار خوب خواهند داشت؛ اما اگر آمریکا نتواند تعداد تلفات را کنترل کند؛ پایان دادن به تعطیلی‌ها سخت خواهد بود؛ (همان‌طور که هم‌اکنون نیز بین ترامپ و فرماندار نیویورک بر سر پایان تعطیلی‌ها نزاع وجود دارد) و اگر آمریکا نتواند در فصل سوم سال بازگشت خوبی را رقم بزند؛ چین فرصت بیشتری برای افزایش سهم یوان از تجارت جهانی بدست می‌آورد و نفت شیل شانس کمتری برای احیا خواهد داشت و دنیای پسا کرونا چند قطبی‌تر از گذشته خواهد بود.

کشورهای سرمایه‌گذار بزرگ در نفت شیل و گاز شیل نیز آلمان است؛ بنابراین آمریکا به این سمت می‌رفت تا خلیج فارس را به سمتی ببرد که نه خودش از آن سود ببرد و نه کشور دیگر.

در این بازی، آمریکا هم به‌عنوان صادرکننده نفت برنده بود و هم در کنار خود کشور ونزوئلا را داشت در صورت لزوم می‌توانست به چشم ذخیره به آن نگاه کند؛ اما اگر کرونا ادامه یابد؛ آمریکا به نفت خلیج فارس نیازمند خواهد شد. نه این‌که کل نفت خود را از خلیج فارس تأمین کند و تولید نفت شیل به صفر برسد؛ اما حدود ۲.۵ میلیون بشکه از تولید نفت شیل آمریکا در قیمت ۲۸ دلار کاسته می‌شود و این موضوع آمریکا را ناچار به تغییر رفتار نسبت به خلیج فارس خواهد کرد. البته ممکن است گفته شود که بودجه روسیه یا عربستان توانایی تحمل این قیمت نفت را ندارد اما به نظر من امنیت یک کالای بسیار کم‌کشش است و این کشورها حاضر هستند بسیار زیان ببینند اما این اتفاق بیفتد. چنانچه این اتفاق بیفتد، یک اهرم فشار علیه آمریکا ایجاد خواهد شد.

در سال‌های اخیر سرنوشت آمریکا از سرنوشت خاورمیانه جدا شده بود و به همین خاطر بسیار ایدئولوژیک رفتار می‌کرد؛ زیرا اگر نفت را از خاورمیانه حذف کنیم؛ تنها بخش ایدئولوژیک آن یعنی اسرائیل برای آمریکا باقی خواهد ماند. اگر این‌گونه نگاه شود؛ تمام دنیا از جمله چین، ایران، اروپا و خاورمیانه از حذف بخشی از تولید نفت شیل بسیار منتفع خواهند شد. حال اگر در نظر گرفته شود که آمریکا از خاورمیانه نفت وارد نکند، ممکن است که ونزوئلا را وارد بازی خود کند که این کار نیز کار ساده‌ای نیست؛ اما از طرفی باید دانست که گرچه ونزوئلا

۵

وضعیت اقتصادی چین در سه ماه اول سال ۲۰۲۰

رشد اقتصادی

همان‌طور که در شکل ۱ مشاهده می‌شود، رشد اقتصادی چین در سه‌ماهه اول سال ۲۰۲۰ حدود منفی ۶/۸ درصد بوده است و رشد اقتصادی سه‌ماهه انتهایی سال ۲۰۱۹ نیز برابر ۶ درصد بوده که این مقدار کمترین مقدار در ۳۰ سال گذشته بوده است.

شکل ۱ وضعیت رشد اقتصاد چین

در سال ۲۰۱۹ پیش‌بینی‌هایی در مورد رشد اقتصادی چین در سال ۲۰۲۰ انجام شد که حدوداً رشد ۶ درصد را برای اقتصادی چین در سال ۲۰۲۰ پیش‌بینی می‌کرد.

مقدمه

ویروس کرونا که با نام COVID-19 نیز شناخته می‌شود؛ در اواخر ماه دسامبر ۲۰۱۹ ابتدا در شهر ووهان کشور چین و سپس سایر شهرها همه‌گیر شد؛ این ویروس طبق اعلام سازمان بهداشت جهانی هم‌اکنون به مرحله «همه‌گیر جهانی» رسیده و تمام کشورها را درگیر ساخته است؛ بسیاری از کارشناسان معتقدند که خسارات ناشی از ویروس کرونا بر اقتصاد چین را می‌توان با شیوع بیماری SARS در سال ۲۰۰۳ قابل‌مقایسه دانست و برخی نیز میزان خسارات ناشی از کرونا را از SARS بیشتر می‌دانند؛ این ویروس به‌غیر از بخش سلامت، آسیب‌هایی بسیاری به اقتصاد این کشور وارد کرده است که در ادامه عمدتاً در سطح کلان وضعیت اقتصادی چین در ۳ ماه اول سال ۲۰۲۰ بررسی می‌شود؛ در واقع هدف آن است اثرات اقتصادی شیوع ویروس کرونا از نظر رشد اقتصادی، رشد تولی صنعتی، میزان تجارت، واردات نفت خام، حمل‌ونقل و گردشگری، تعطیلات شرکت‌ها و خطوط تولید، بازارهای مالی و شاخص قیمت‌ها و تورم در اقتصاد چین مورد بررسی قرار گیرد.

جدول ۱ پیش‌بینی نهادهای مختلف از رشد اقتصادی چین در سال ۲۰۲۰

پیش‌بینی رشد اقتصادی برای سال ۲۰۲۰ (درصد) پس از بحران کرونا	پیش‌بینی رشد اقتصادی برای سال ۲۰۲۰ (درصد) پیش از بحران کرونا	موسسه
۲/۶	۶/۱	شرکت سرمایه‌گذاری بین‌المللی چین ^۱ (ICC)
۱/۳	۴/۸	Nomura Bank
۵/۶	۶	IMF
۴/۹	۶/۳	JP Morgan
۵/۸	۶	Goldman Sachs
-	۵/۹	World Bank

و این مقدار در ژانویه سال ۲۰۲۰ به منفی ۱۳٫۵ درصد رسیده است؛ البته لازم به ذکر است که نرخ رشد تولید صنعتی در ماه مارس به منفی ۱ درصد رسیده است که نشان‌دهنده آغاز فعالیت‌های واحدهای تولیدی در چین است.

لازم به ذکر است در شکل ۲ مفهوم رشد ۱۳٫۵ درصدی در ژانویه ۲۰۲۰ به معنای این است که در این ماه نسبت به ماه ژانویه ۲۰۱۹ میزان تولید ۱۳٫۵ درصد کاهش پیدا کرده است؛ نمود این کاهش را می‌توان در میزان تولید اتومبیل نیز مشاهده کرد.

همان‌طور که در شکل ۳ مشاهده می‌شود میزان تولید اتومبیل در ماه فوریه ۲۰۲۰ نسبت به زمان مشابه در سال گذشته ۸۰ درصد کاهش یافته و به کمتر از ۲۵۰ هزار عدد رسیده است و در ژانویه ۲۰۲۰ میزان تولید نسبت به دسامبر ۲۰۱۹ حدود ۷۰ هزار عدد کاهش یافته است (کاهش بیش از ۴۵ درصد).

میزان تجارت

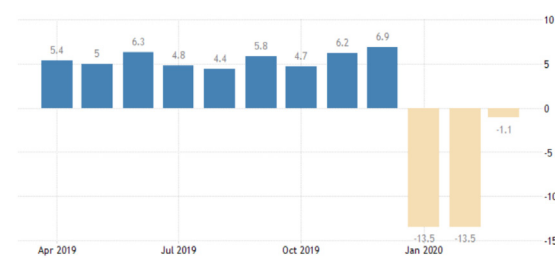
تجارت خارجی چین نیز به علت بحران تقاضای خارجی، مختل شدن زنجیره تأمین مواد اولیه و تعطیلی واحدهای صنعتی صادرات و واردات چین در ماه‌های ابتدایی سال ۲۰۲۰ دچار افت شدیدی شده است؛ همان‌طور که در شکل ۴ مشاهده می‌شود میزان صادرات چین در سه‌ماهه اول سال ۲۰۲۰ به‌طور متوسط در هرماه حدود ۱۶۰ میلیارد دلار بوده است و در ماه مارس نیز صادرات روند صعودی داشته و به ۱۸۵ میلیارد دلار رسیده است.

همان‌طور که در جدول ۱ مشاهده می‌شود تمامی پیش‌بینی‌ها به علت بحران کرونا دچار تغییراتی شده است مثلاً شرکت سرمایه‌گذاری بین‌المللی چین (CICC) که میزان رشد اقتصادی چین در سال ۲۰۲۰ را ۶/۱ درصد پیش‌بینی کرده بود؛ این مقدار را به ۲/۶ درصد در ماه ژانویه کاهش داده است. Nomura Bank به رهبری لو تینگ^۲ نیز، پیش‌بینی‌های رشد سالانه خود را برای سال ۲۰۲۰ از ۴/۸ درصد به ۱/۳ درصد کاهش داده است؛ صندوق بین‌المللی پول در جریان جلسه G-20، پیش‌بینی رشد ۲۰۲۰ چین را که پیش‌تر ۶ درصد اعلام کرده بود به ۵/۶ کاهش داد؛ همچنین JP Morgan نیز پیش‌بینی‌های خود را از رشد اقتصادی چین از ۶/۳ درصد در سه‌ماهه ابتدایی سال به ۴/۹ درصد کاهش داد؛ گلدمن ساکس نیز تخمین رشد اقتصادی چین را از ۶ درصد به ۵/۸ درصد کاهش داده است.

اما رشد ۶/۸- درصدی در سه‌ماهه اول سال ۲۰۲۰ وضعیت بسیار بدتری از پیش‌بینی‌های به‌عمل‌آمده به نمایش می‌گذارد؛ این میزان کاهش می‌تواند در بخش‌های مختلف از قبیل گردشگری، حمل‌ونقل، IT، صنعت هوایی و ... اثرات شدیدتری بگذارد؛ با این حال کنترل بسیار سریع شیوع ویروس در خاک این کشور، احتمال اینکه اقتصاد چین در تابستان ۲۰۲۰ به وضعیت عادی بازگردد را محتمل می‌کند.

رشد تولید صنعتی

به علت تعطیلی بسیاری از واحدهای تولیدی در زمان شیوع کرونا، نرخ رشد تولید صنعتی نیز در ۳ ماهه ابتدایی سال کاهش یافته است

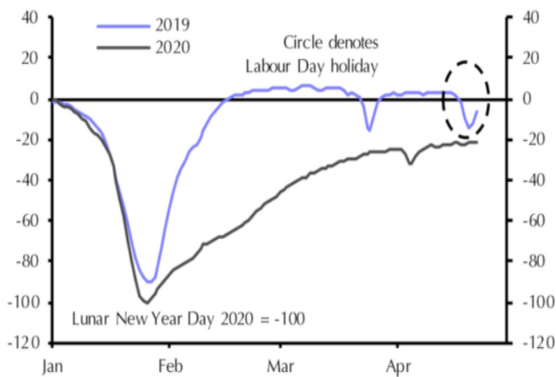

1 China International Capital Corporation (CICC)
2 Lu Ting

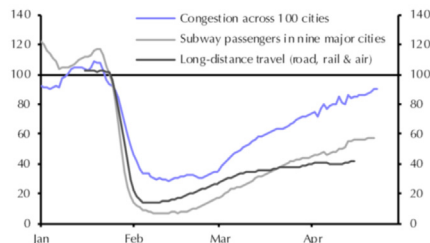
مستقیم بر رشد اقتصادی چین آسیب برساند؛ این صنعت به واسطه شیوع ویروس کرونا به صورت مستقیم آسیب دیده است؛ به گونه‌ای که میزان سفرهای مردم چین در داخل این کشور و به خارج این کشور بسیار کاهش پیدا کرده است و در عین حال جمعیت افرادی که به چین سفر می‌کردند بسیار افت کرده است.

به عنوان مثال هر سال با شروع سال نو میلادی و یا سال نو چینی بسیاری از مردم این کشور برای دیدار خانواده‌های خود به زادگاهشان برمی‌گشتند؛ اما امسال با شیوع ویروس کرونا و ممنوعیت تردد بین شهری، بسیاری از افراد در خانه‌ها و پانسیون‌های خود مانده‌اند؛ از آنجاکه در برخی از شهرهای پرجمعیت چین وضعیت قرنطینه حداکثری اعلام شده است با هرگونه تردد بدون مجوز برخورد قانونی خواهد شد؛ با توجه به نمودار ذیل، می‌توان مشاهده کرد که تعداد مسافران وارد شده به شهرهای بزرگ چین در زمان عید سال نو ۲۰۲۰ نسبت به سال ۲۰۱۹ تا حدود ۱۰۰ درصد کاهش داشته است. (Capital Economics, 2020)

شکل ۵: تعداد مسافران وارد شده به شهرهای بزرگ چین

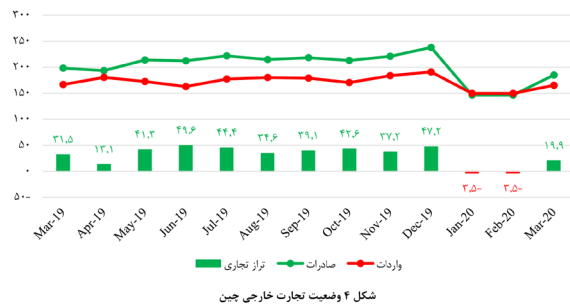
موضوع دیگر میزان حمل و نقل درون شهری، بین شهری با شیوع ویروس کرونا است که به میزان قابل توجهی کاهش یافته است.

شکل ۶: نسبت تعداد مسافران متروی ۹ شهر بزرگ و تراکم در جاده‌ها در ۱۰۰ شهر در هر روز در سال ۲۰۱۹

همان‌طور که در مشاهده می‌شود، میزان حمل و نقل اتومبیل‌های درون شهری از زمان شیوع کرونا و عید سال نو تا پایان ماه ژانویه، به حدود ۳۰ درصد میزان حمل و نقل در سال ۲۰۱۹ کاهش یافته است.

در عین حال میزان واردات چین در سه ماه اول سال ۲۰۲۰ به طور متوسط در هر ماه ۱۵۵ میلیارد دلار بوده است و ماه مارس نیز واردات چین افزایشی ۵ میلیارد دلاری را داشته است.

در مجموع در ماه‌های ژانویه و فوریه تراز تجاری چین منفی ۳.۵ میلیارد دلار بوده و در ماه مارس به حدود مثبت ۲۰ میلیارد دلار رسیده است. این در حالی است که متوسط صادرات و واردات چین در سه ماه اول سال ۲۰۲۰ نسبت به دسامبر ۲۰۱۹ به ترتیب حدود ۴۸ و ۲۳ درصد کاهش یافته است؛ با این حال پیش‌بینی می‌شود در فصل بهار ۲۰۲۰ تجارت چین به حالت عادی بازگردد.

واردات نفت خام

طبق آخرین نتایج بررسی‌ها و پیش‌بینی‌ها در ماه مارس توسط مؤسسه مکنزی احتمالاً متوسط واردات روزانه نفت چین حدوداً ۵ درصد کاهش می‌یابد یعنی متوسط واردات روزانه نفت چین در سال ۲۰۲۰ حدوداً ۹.۵ میلیون بشکه خواهد بود. البته این میزان واردات تماماً صرف پالایش نخواهد شد بلکه بخشی از آن صرف ذخیره‌سازی می‌شود و پیش‌بینی می‌شود ذخایر نفتی استراتژیک و تجاری چین در سال ۲۰۲۰ به ۱۱۵۰ میلیون بشکه برسد؛ به طوری که در دوماهه اول سال ۲۰۲۰ میزان ذخایر نفتی چین حدود ۱۵۵ میلیون بشکه افزایش یافته است (حدود ۲.۵ میلیون بشکه در روز) و از سطح ۹۰۰ میلیون بشکه در ۲۰۱۹ به ۱۰۵۵ میلیون بشکه رسیده است و پیش‌بینی می‌شود از ماه مارس تا پایان سال روزی بیش از ۳۰۰ هزار بشکه به این ظرفیت افزوده شود؛ البته در صورت کاهش هر چه بیشتر قیمت نفت، احتمالاً چین حجم ذخایر خود را بیشتر نیز افزایش خواهد داد. لازم به ذکر کل ظرفیت ذخیره‌سازی تجاری و استراتژیک چین حدود معادل ۱۱۵۰ میلیون بشکه است که این مقدار معادل حدود ۸۳ روز از کل تقاضا چین است (Wood Mackenzie, 2020).

حمل و نقل و گردشگری

صنعت گردشگری چین بخشی از اقتصاد این کشور است بر اساس آمار، صنعت گردشگری چین در سال ۲۰۱۷ حدود ۱۱ درصد از GDP این کشور را شامل می‌شد و سهم این بخش تا سال ۲۰۱۹ افزایش نیز یافته است؛ بنابراین کاهش درآمدهای این صنعت می‌تواند به طور

۱ چین در سال ۲۰۱۹ روزانه حدوداً ۱۰ میلیون بشکه نفت وارد کرده است.

از ۲۹ میلیارد دلار به صنعت هواپیمایی جهان خسارت وارد شده که حدود ۲۸ میلیارد دلار مربوط به بخش آسیا و علی‌الخصوص چین است و همچنین حدود ۴/۷ درصد از ترافیک هوایی دنیا کاهش یافته است. سایر خطوط هواپیمایی نیز مانند ایرفرانس^۳ حدود ۲۱۶ میلیون دلار و هواپیمایی استرالیا حدود ۱۰۰ میلیون دلار خسارت ناشی از شیوع کرونا را برآورد کرده‌اند؛ اداره هواپیمایی کشوری چین (CAAC)^۴ گفت است که یارانه‌هایی را به شرکت‌های هواپیمایی چینی ارائه می‌دهد و بودجه بیشتری برای پروازهای بین‌المللی می‌دهد. همچنین هزینه‌های برخاستن و فرود نیز جهت کاهش هزینه‌ها در زمان رکود کاهش می‌یابد؛ در حالی که هزینه‌های زیرساخت فرودگاه در طول سال ۲۰۲۰ به میزان ۱۰۰ میلیارد یوان افزایش می‌یابد. (Pearce, 2020)

همچنین شرکت تحقیقاتی سیریوم^۵ گزارش کرده است؛ بیش از ۷۱۳ هزار پرواز داخلی و ۲۲۴ هزار پرواز خارجی چین بین ۱ ژانویه تا ۱۹ آوریل به علت کرونا لغو شده یا اینکه از برنامه پرواز حذف شده است (به ترتیب معادل ۵۰ درصد از کل پروازهای داخلی و ۶۵ درصد از کل پروازهای خارجی). شرکت‌های هواپیمایی چینی لاکه ایر^۶ و ژیا من^۷ دو شرکت هواپیمایی بودند که در این مدت تحت تأثیر قرار گرفتند و تقریباً ۵۰ درصد از پروازهای خود را لغو کردند. (Cirium, 2020)

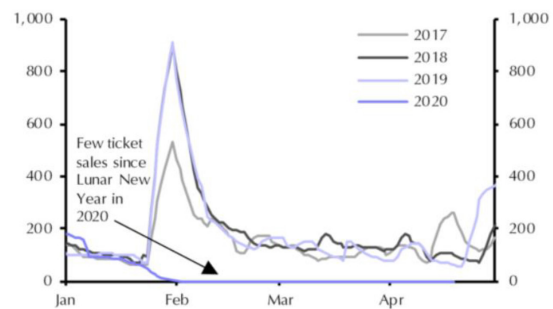
اثر این موضوع را می‌توان بر تعداد سفرهای گردشگران چینی به کشورهای دیگر به‌خصوص کشورهای اروپایی نیز مشاهده کرد؛ بر اساس آمارهای رسمی، گردشگران چینی در سال ۲۰۱۹ بیش از ۱۵۰ میلیون سفر به خارج از کشور داشته‌اند؛ که ۱۳ درصد نسبت به سال ۲۰۱۸ افزایش یافته بود؛ با این حال، وزارت حمل‌ونقل چین اعلام کرد که ۷۳ درصد سفرهای کمتری توسط گردشگران چینی در تعطیلات سال نو قمری در سال ۲۰۲۰ در مقایسه با سال ۲۰۱۹ انجام شده است. (سفرهای هوایی کمتر) (CNN Business, 2020)

همچنین وبسایت Airbnb اعلام کرده است که به‌محض انتشار خبر شیوع کرونا در چین بسیاری از اقامت‌های رزرو شده در شهرهای پکن، ووهان و سایر مناطق توریستی چین کنسل شدند؛ طبق برآورد انجام‌شده میزان سفرهای داخلی به میزان حداقل ۹۰ میلیون سفر در روز کاهش خواهد یافت که این خسارتی بالغ بر ۱۱۵ میلیارد دلار بر صنعت گردشگری داخلی چین خواهد داشت. (CNN Business, 2020)

طبق آمار هتل‌های بین‌المللی اینترکانتیننتال^۸ (IHG) ۱۶۰ هتل از مجموع ۴۷۰ هتل خود را موقتاً تعطیل کرده است؛ هتل‌های

و با اتمام قرنطینه، این مقدار در اواسط ماه آوریل به ۹۰ درصد میزان حمل‌ونقل در سال ۲۰۱۹ رسیده است و به رشد خود ادامه می‌دهد؛ در مورد تعداد مسافران متروی شهری نیز علیرغم اینکه این مقدار پیش از شیوع کرونا در حدود ۲۰ درصد از سال ۲۰۱۹ بیشتر بوده است؛ اما پس از شیوع کرونا، میزان مسافران متروی شهری به کمتر از ۱۰ درصد مقدار مشابه در سال ۲۰۱۹ کاهش یافته است و حتی در ماه آوریل نیز این مقدار به کمی بیشتر از نصف مسافران در زمان مشابه در سال ۲۰۱۹ رسیده است؛ در مورد سفرهای بین‌شهری نیز می‌توان گفت که به علت تدابیر دولت چین و ترس مردم از سفر به علت شیوع کرونا، میزان سفرهای بین‌شهری نیز بسیار پایین‌تر از این مقدار در سال ۲۰۱۹ است. (Capital Economics, 2020)

بیماری کرونا بر امور تفریحی نیز تأثیر بسزایی داشته است با شیوع این ویروس بسیاری از اماکن تفریحی شامل سینماها، مراکز خرید، شهر بازی‌ها و ... به‌طور کامل تعطیل شدند.

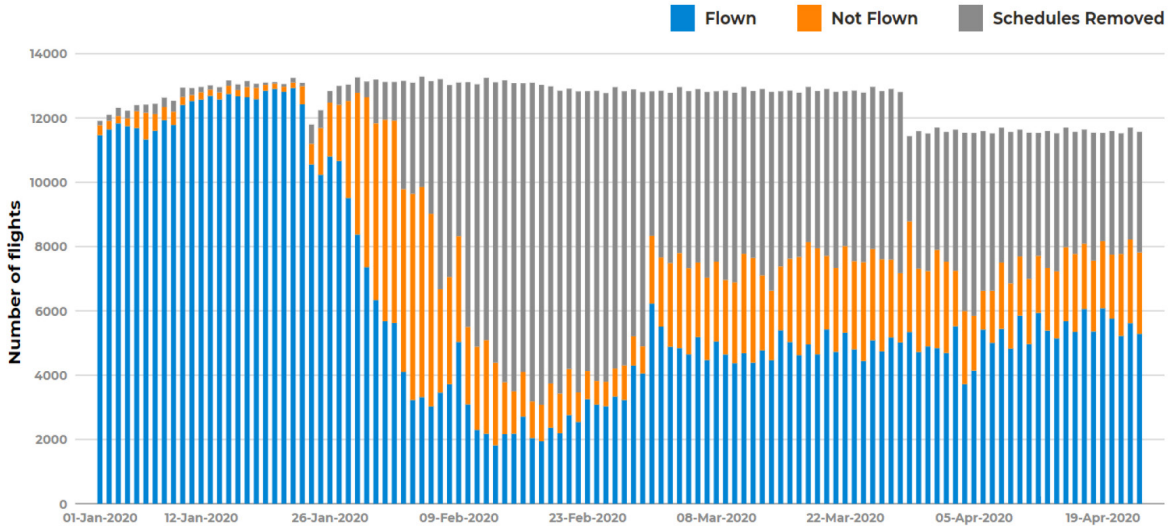

همان‌طور که در شکل مشاهده می‌شود تعداد بلیط‌های سینما فروخته‌شده در محدوده زمانی عید سال نو میلادی از سال ۲۰۱۷ نمایش داده‌شده است؛ میزان فروش بلیط‌های سینما از ابتدای سال ۲۰۲۰ تا اواسط ماه آوریل کماکان صفر است که این مورد نیز در کنار تعطیل شدن سایر مراکز تفریحی، آسیب جدی به صنعت گردشگری چین وارد می‌کند. (Capital Economics, 2020)

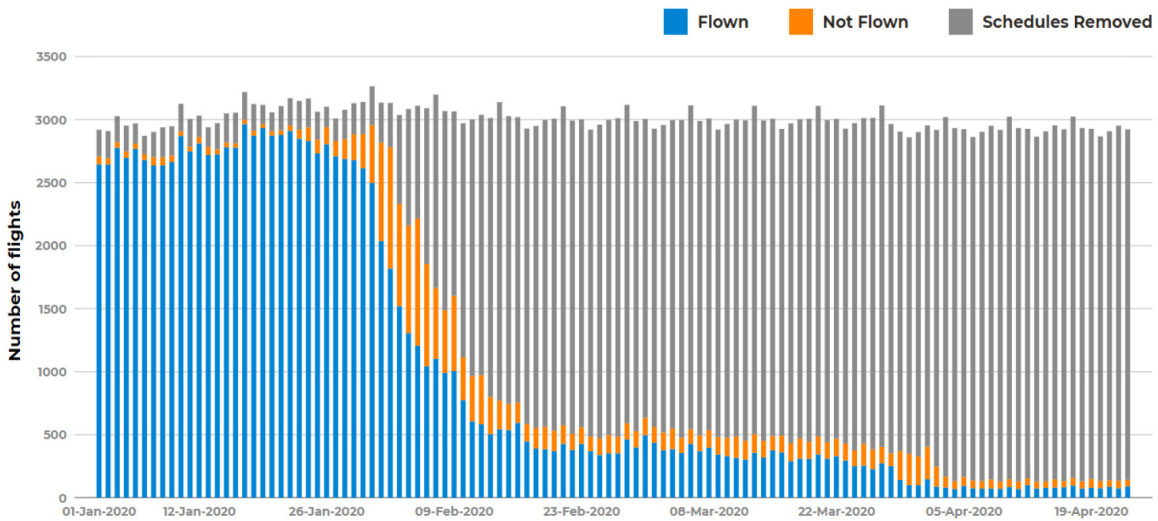
با شیوع ویروس کرونا خطوط هوایی این کشور نیز دچار رکود شدیدی کرده است؛ طبق آمار تعداد مسافران شرکت هواپیمایی جنوبی چین^۱ در ماه فوریه، حدود ۸۵ درصد کاهش داشته است که این سقوط باعث کاهش ۲۱ میلیارد یوان (حدود ۳ میلیارد دلار) از درآمد این شرکت شده است. همچنین طبق آمار ارائه‌شده از انجمن بین‌المللی حمل‌ونقل هوایی (IATA)^۲ از ابتدای شیوع کرونا بیش

1 China Southern Airlines (CSA)
2 International Air Transport Association (IATA)
3 Air France
4 Civil Aviation Administration of China (CAAC)
5 Cirium
6 Lucky Air
7 Xiamen
8 InterContinental Hotel Company (IHG)

Domestic Daily Impact

International Daily Impact

شکل ۸ پروازهای لغو شده یا از برنامه حذف شده چین

همچنین پیش بینی شده است که این هتل‌ها در سه ماهه ابتدایی سال ۲۰۲۰ حدود ۶۰ میلیون دلار نسبت به پیش‌بینی‌های قبلی‌شان درآمد کمتری کسب کنند؛ البته پیش‌بینی می‌شود که به تدریج با فروکش کردن بیماری کرونا وضعیت اشغال هتل‌ها و یا تعداد پروازهای خطوط هوایی بهبود یابد؛ آنچه مسلم است در حال حاضر صنعت هتلداری چین و حتی صنعت هتلداری بین‌المللی با خسارت فراوانی روبه‌رو شده است که دامنه آن در کوتاه‌مدت قابل کنترل نخواهد بود. (CNN Business, 2020)

تعطیل شده در مناطق هنگ‌کنگ و تایوان فعالیت داشتند؛ کیت بار، مدیر این مجموعه ذکر کرده است که ضررهای این هتل‌ها تنها در ماه فوریه ۲۰۲۰ حدوداً ۵ میلیون دلار بوده است. (CNN Business, 2020)

آرن سورنسون^۱، مدیر هتل‌های بین‌المللی ماریوت^۲ در فوریه ۲۰۲۰ در مناطق خودمختار ماکائو و هنگ‌کنگ و شهرهای شانگهای و پکن هر روز شاهد افت چشم‌گیر سفرها و بالا رفتن تعداد لغو شدن رزروها بودند و نرخ اشغال هتل‌ها به ۱ درصد کاهش پیدا کرده بوده است؛

1 Arne M. Sorenson

2 Marriott International

همان طور که مشاهده می شود هر سه بورس اصلی چین در روز دوشنبه ۸ بهمن یعنی ۵ روز بعد از اعلام قرنطینه شهر ووهان افت شدید را تجربه کردند. (علت تأخیر ۵ روزه در اعمال تغییرات در شاخص بورس همزمانی این موضوع با تعطیلات بهاره چین بوده است)

بعد اعلام قرنطینه ووهان بورس شهر شنزن در استان گواندونگ دچار افت شد و طی ۵ روز بیش از ۱۰۰۰ واحد یعنی حدود ۱۰ درصد کاهش پیدا کرد ولی بعد از این توانست خود را طی یک ماه مجدد بازیابی کند.

شاخص بورس شانگهای از تاریخ ۱۵ ژانویه تا ۳ فوریه شاهد کاهش ۴۰۰ واحدی بوده است که یک ریزش ۱۲/۵ درصدی برای این بازار است و تاکنون (لحظه تنظیم گزارش) نتوانسته است خود به طور کامل بازیابی کند.

بورس هنگ کنگ نیز هنگامی که در ۱۴ بهمن بعد از تعطیلات کار خود را آغاز کرد، HSI تنها در چند روز معاملاتی نزدیک به ۶ درصد کاهش یافت و فقط در روز اول حدود ۴۰۰ میلیارد دلار کاهش ارزش داشت و بانک مرکزی چین دستور به کاهش نرخ بهره داد. (این اقدام در راستا ایجاد ثبات در اقتصاد صورت گرفت زیاد کاهش نرخ بهره توان بانکها را برای اعطای اعتبارات افزایش می دهد و زمینه برای رشد سرمایه گذاری بیشتر خواهد بود) البته در سال ۲۰۲۰ نرخ بهره چین حدود ۰/۰۵ درصد کاهش پیدا کرده بود و در این مورد نیز نرخ بهره ۰/۱ درصد دیگر هم کاهش پیدا کرد و به ۴/۰۵ درصد رسید.

شاخص قیمت ها و تورم

معمولاً هفته های اول آغاز سال جدید میلادی، تقاضای مردم برای کالاهای مصرفی افزایش می یابد و به دنبال آن شاخص قیمت ها افزایش می یابد، همان طور که در نمودار زیر نیز دیده می شود؛ شاخص قیمت سبد مواد غذایی در سطح عمده فروشی در ابتدا سال افزایش

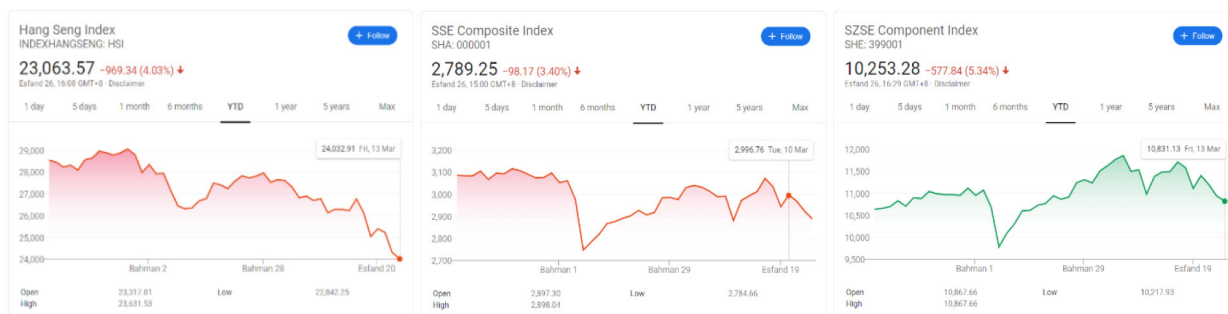
همچنین کازینوهای ماکائو و مناطق نیمه خودمختار چین که یکی از قطب های قمار جهان به شمار می روند نیز بیش از دو هفته تعطیل بودند و این یعنی ضرر فراوان به صاحبان این مراکز وارد شده است. (CNN Business, 2020)

در سال های اخیر کشتی های کروز جزء تفریحات لوکس و پر تقاضای صنعت گردشگری به شمار می رود. هر سال با گرم تر شدن هوا، تعداد زیادی از گردشگران از خدمات خاص این کشتی ها استفاده می کنند؛ اما امسال به دلیل شیوع کرونا بسیاری از رزروها کنسل شده است؛ لازم به ذکر است که در سال گذشته کشور چین اعلام کرد که قصد دارد تا سال ۲۰۳۰ به عنوان ابرقدرت در صنعت کروز دنیا شناخته شود؛ این کشور اعلام کرد که سرمایه گذاری هنگفتی در زمینه ساخت انواع کشتی کروز شانگهای و یا راه اندازی تورهای کروز خواهد داشت؛ این در حالی است که پس از اعلام آلوده بودن ۷۰۰ نفر و فوت یک نفر آلوده به ویروس کرونا در کشتی کروز، بسیاری از تورهای کروز تعطیل و یا کنسل شدند. البته مسئولان صنعت کشتی سازی کروز در چین اعلام کرده اند که به مدت یک سال تمامی فعالیت های خود را تعطیل خواهند کرد تا بعد از آن مجدد این صنعت به حالت اول خود بازگردد. (CNN Business, 2020)

در پایان باید گفت که صنعت گردشگری چین در سال ۲۰۲۱ به حالت طبیعی خود برمی گردد هر چند که این فقط یک پیش بینی اقتصادی است و باید دید که چه حوادث دیگری بر این روند اثرگذار خواهد بود.

بازارهای مالی

اثر شیوع ویروس کرونا در تمامی بازارهای مالی جهان بسیار مخرب بوده است ولی در این بخش اثر شیوع این ویروس بر ۳ بازار مالی اصلی کشور چین یعنی بورس های شانگهای، شنزن و هنگ کنگ بررسی می شود.

شکل ۹ شاخص های بورس های شنزن، شانگهای و هنگ کنگ از ابتدای سال ۲۰۲۰ (از راست به چپ)

- 1 Hang Seng Index
- 2 Consumer Price Index (CPI)

نرخ بیکاری

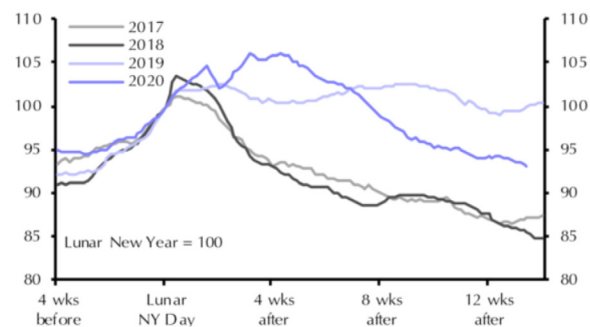
با توجه به شیوع کرونا و تعطیلی بسیاری از واحدهای تولیدی و خدماتی، بسیاری از کارگران و افراد شاغل کار خود را از دست داده‌اند و نرخ بیکاری نیز رشد کرده است؛

شکل ۱۲ وضعیت نرخ بیکاری در چین

همان‌طور که در شکل ۱۲ مشاهده می‌شود، نرخ بیکاری در ماه‌های فوریه و مارس ۲۰۲۰ به ترتیب برابر ۶،۲ و ۵،۹ درصد است که اختلاف زیادی با ماه‌های قبل ندارد.

می‌باید و سپس کاهش می‌یابد؛ در سال‌های ۲۰۱۷، ۲۰۱۸ و ۲۰۱۹ این الگو مشاهده می‌شود ولی در سال ۲۰۲۰ با توجه به شیوع کرونا، پس از افزایش شاخص قیمت‌ها در هفته‌های ابتدایی، شاخص قیمت‌ها در ماه فوریه نه تنها کاهش نداشته بلکه افزایش نیز داشته است؛ اما در ادامه و در پایان ماه مارس همراه با پایان قرنطینه، این شاخص نیز همانند سال‌های گذشته تا ۹۳ درصد مقدار آن در ابتدای سال کاهش داشته است.

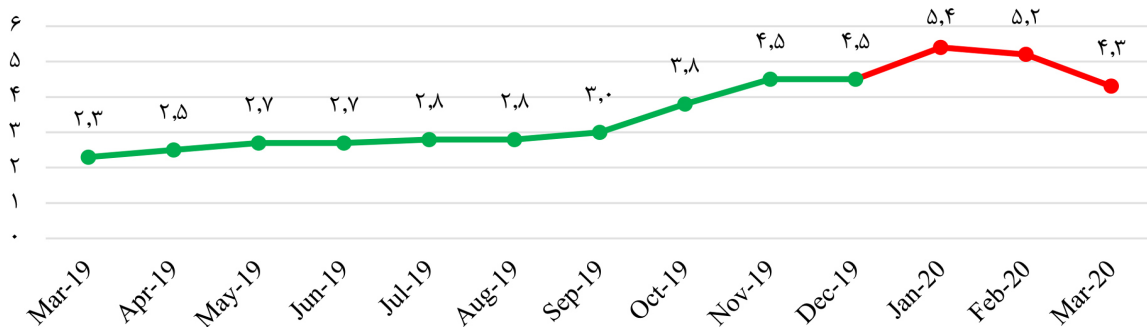

شکل ۱۰ شاخص قیمت عمده‌فروشی مواد غذایی

جمع‌بندی

اقتصاد چین شوک بزرگی را در ۳ ماه اول سال ۲۰۲۰ تحمل کرده است و اقتصاد این کشور از نظر رشد GDP، رشد صنعتی از جمله صنعت خودرو، میزان تجارت، حمل‌ونقل و گردشگری دچار مشکلاتی شده است با این حال برخی دیگر از شاخص‌ها نشان

همچنین شاخص قیمت مصرف‌کننده (CPI) نیز در ماه ژانویه ۲۰۲۰ به مقدار ۱۰۵/۴ که بیشترین مقدار این شاخص تا به امروز بوده است؛ افزایش یافته است. این در حالی است که مقدار این شاخص در ژانویه ۲۰۱۹ کمتر از ۱۰۲ واحد بوده است.

شکل ۱۱ تورم بر اساس شاخص قیمت مصرف‌کننده (CPI)

می‌دهد سرعت بازگشت این کشور به وضعیت اولیه بسیار زیاد است مثلاً بازارهای مالی این کشور در حال ریکاوری هستند؛ تجارت خارجی به‌ویژه صادرات چین در ماه سوم به وضعیت عادی بازگشت؛ واردات نفت خام این کشور نسبت به سال قبل بیشتر شده و...؛ پس در مجموع باید گفت شوک ناشی از شیوع ویروس کرونا برای اقتصاد چین مسائل زیادی را به دنبال داشته ولی انتظارات نسبت به آینده مثبت است و بازگشت به وضعیت پیش از بحران با سرعت زیاد ممکن خواهد بود.

شیوع بیماری کرونا همچنین بر نرخ تورم نیز مؤثر بوده است؛ با توجه به نمودار بالا می‌توان مشاهده کرد که در دو ماه ابتدایی سال ۲۰۲۰ که شیوع کرونا در بالاترین حد خود بود، میزان تورم به ترتیب به ۵،۴ و ۵،۲ درصد افزایش یافته است. این در حالی است که نرخ تورم در زمان مشابه در سال ۲۰۱۹ پایین‌تر از ۲ درصد بوده است. در ماه مارس نیز میزان تورم حدود ۱ درصد کاهش یافته و به مقدار ۴،۳ درصد رسیده است که نسبت به مقدار مشابه در سال قبل ۲ درصد بیشتر است.

وضعیت شرکتهای بین‌المللی در چین

مقدمه

آمریکایی مانند اپل، مایکروسافت و گوگل اعلام کرده‌اند که قصد دارند تولید بخش مهمی از محصولات سخت‌افزاری خود را از چین خارج کنند و به دیگر کشورها نظیر هند، ویتنام یا تایلند منتقل کنند؛ در ادامه به وضعیت برخی از این شرکتها پرداخته شده است:

اپل

چین دومین بازار بزرگ شرکت اپل^۱ پس از ایالات متحده و بزرگ‌ترین مونتاژ کننده محصولات این شرکت است؛ این شرکت در ۹ فوریه تمام ۴۲ فروشگاه خود در چین را تعطیل کرد و در اواسط ماه مارس مجدداً آنها را بازگشایی نمود؛ تیم کوک^۲، مدیرعامل این شرکت اعلام کرده است که اپل به دو دلیل به درآمد انتظاری خود در زمستان نمی‌رسد؛ اول تعطیلی فروشگاهها و دوم کند شدن فرآیند تولید، به دلیل تعطیلی موقتی کارخانه

با شیوع بیماری کرونا در چین بسیاری از شرکتها مجبور به تعطیل کردن کارخانه‌ها و دفاتر خود شدند؛ با توجه به حضور بسیاری از شرکتهای بزرگ فعال در سطح بین‌المللی در چین، این بیماری بر کسب‌وکار این شرکتها نیز تأثیر گذاشته است. شاید یکی از مهم‌ترین بحثها در اینجا مربوط به شرکتهای بزرگ بین‌المللی باشد که مهم‌ترین مراکز تولید و فروش آنها کشور چین است و یا در تأمین قطعات و مواد اولیه به شدت به کارخانه‌های چین متکی هستند. در واقع چین به دلیل نیروی کار ارزان و ارزش یوان، محل مناسبی برای بسیاری از شرکتهای بزرگ فعال در سطح بین‌المللی بوده و اکنون با شیوع کرونا نه تنها کار بسیاری از این شرکتها مختل می‌شود، بلکه بخشی از تولید و زنجیره تأمین جهانی نیز مختل می‌گردد؛ این موضوع باعث نگرانی بسیاری از شرکتها شده است تا جایی که گروهی از شرکتهای

- 1 Apple
- 2 Tim Cook
- 3 Foxconn
- 4 Pegatron

یکسوم فروش خود را در آسیا انجام می‌دهد که در سال‌های اخیر به یکی از بزرگ‌ترین بازارهای رو به رشد کالاهای ورزشی و یک محرک سود تبدیل شده است؛ کشور چین بزرگ‌ترین تولیدکننده محصولات این شرکت در آسیا است؛ آدیداس همچنین اعلام کرده که فروش این شرکت در مجموع سه کشور چین، ژاپن و کره جنوبی در سه‌ماهه اول بیش از ۱۰ درصد کاهش خواهد یافت. (Business of Fashion, 2020)

تویوتا

شرکت خودروسازی تویوتا^۲ به‌عنوان یکی از بزرگ‌ترین خودروسازی‌های جهان نیز تحت تأثیر شیوع کرونا در چین قرار گرفته است. این شرکت اعلام کرده است که میزان فروش این شرکت در ماه فوریه در کشور چین ۷۰ درصد کاهش داشته است و این شرکت در این ماه تنها حدود ۲۴ هزار خودرو از مجموع برندهای تویوتا و لکسوس^۴ فروخته است؛ تویوتا همچنین در ماه فوریه اعلام کرده است که چهار کارخانه مونتاژ این شرکت در چین روزانه قبل از شیوع ویروس کرونا در دو نوبت کاری فعالیت می‌کردند اما این شرکت برنامه‌ریزی کرده است که سه کارخانه در اواسط ماه فوریه تنها در یک نوبت کاری فعالیت کنند. (Business Today, 2020)

به‌طور کلی بازار خودرو در چین شدیداً تحت تأثیر قرار گرفته است به‌طوری‌که انجمن سازندگان خودروهای سواری چین اعلام کرده است که میزان فروش خودرو در این کشور شاهد افت ۸۹ درصدی در ۲۳ روز نخست ماه فوریه بوده است. (Business Today, 2020)

والمارت

برخلاف سایر صنایع، صنعت خرده‌فروشی در زمان شیوع بیماری کرونا نه‌تنها با افت فروش مواجه نبوده است بلکه رشد نیز داشته است و شرکت والمارت^۵ نیز به‌عنوان بزرگ‌ترین شرکت خرده‌فروشی در جهان با ۴۳۰ فروشگاه در چین از این قاعده مستثنا نیست؛ مدیران والمارت در کنفرانس سرمایه‌گذاران نیویورک اظهار داشتند که فروش در ۴۳۰ فروشگاه این شرکت در چین طی قرنطینه کاهش نیافته است؛ زیرا مشتریان برای خرید مواد غذایی و ملزومات به سوپرمارکت‌ها روی آوردند؛ والمارت اعلام کرده است که کرونا ممکن است تنها تأثیراتی در حمل‌ونقل کالاها داشته باشد زیرا دوسوم کالاهایی که توسط این شرکت به فروش می‌رسد از ایالات متحده تهیه می‌شود و یکسوم دیگر نیز از چین و سایر مناطق آسیا و مکزیک تأمین می‌گردد؛ با توجه به رشد فروش این شرکت در زمان شیوع کرونا سهام این شرکت نیز رشد ۱,۵ درصدی نیز داشته است. (Corkery, 2020)

فاکس‌کان^۳. در واقع مشکل اصلی این شرکت تعطیل شدن موقتی سازندگان قطعات گوشی‌های آیفون یعنی کارخانه‌های فاکس‌کان و پگاترون^۴ که در چین و تایوان فعال هستند که این موضوع، تولید را تحت تأثیر قرار داده است؛ شیوع ویروس کرونا از طرفی برای زنجیره تأمین و حمل‌ونقل کالا نیز مشکلات و کندی‌هایی را به وجود آورده است؛ همچنین بحث زمان رونمایی از محصول جدید این شرکت در سال ۲۰۲۰ یعنی آیفون ۱۲ نیز تحت تأثیر این مشکلات قرار گرفته است و شاید در زمان پیش‌بینی شده برای آن تغییراتی رخ دهد. (Gray, 2020)

نایکی

شرکت نایکی^۱ از نخستین شرکت‌هایی بود که به علت شیوع کرونا به‌طور موقت تقریباً نیمی از فروشگاه‌های متعلق به شرکت خود را در چین تعطیل کرد و حتی فروشگاه‌هایی که باز بودند نیز با کاهش ساعت کار فعالیت می‌کردند؛ همچنین مراجعه به فروشگاه‌های نایکی نیز از ابتدای سال افت چشمگیری داشته است؛ اما فروش دیجیتال این شرکت در چین در سه ماه ابتدایی سال بیش از ۳۰ درصد افزایش یافته است؛ چین یکی از مهم‌ترین بازارهای فروش نایکی است که بیش از ۱۵ درصد از کل درآمد و نزدیک به ۴۰ درصد از سود شرکت از بازار چین به دست می‌آید؛ علاوه بر این بازار چین سریع‌ترین رشد را میان بازارهای نایکی دارد و بیش از یکسوم رشد فروش این شرکت در طول سال‌های ۲۰۱۶ الی ۲۰۱۹ مربوط به چین بوده است؛ اما انتظار می‌رود که شیوع کرونا باعث شود ۱۵ درصد درآمد نایکی از بازار چین در سال جاری، کاهش یابد. همچنین سهام شرکت نایکی نیز در این مدت کاهش ۳ درصدی داشته است؛ البته به گفته نایکی، در پایان ماه مارس بیش از ۸۰ درصد فروشگاه‌های این شرکت در چین بازگشایی شده‌اند و در انتظار ۳ ماه دوم بهتری هستند. (Fortune, 2020)

آدیداس

شرکت آدیداس^۲ نیز در جریان شیوع ویروس کرونا در چین بسیار تحت تأثیر قرار گرفته است؛ آدیداس ۱۲ هزار فروشگاه در چین فرانچایز کرده است و ۵۰۰ فروشگاه را هم مستقیماً خود سرمایه‌گذاری کرده است؛ بر اساس گزارش‌های این شرکت از وضعیت فروش در بازار چین از ابتدای سال ۲۰۲۰ تا ۲۵ ژانویه میزان فروش حدود ۸۵ درصد کاهش یافته است؛ همچنین سهام آدیداس نیز در این مدت ۶ درصد کاهش یافته است و انتظار می‌رود فروش سه‌ماهه اول در چین حدود ۱ میلیارد یورو باشد و سود عملیاتی بین ۴۰۰ تا ۵۰۰ میلیون یورو کاهش یابد. آدیداس تقریباً

1 Nike
2 Adidas
3 Toyota
4 Lexus
5 Walmart

است و تولید بسیاری از کالاها متوقف گردیده است و آمازون نگران است که دچار کمبود کالا شود. طبق گفته‌های سخنگوی این شرکت، آمازون در دوران اوج شیوع ویروس کرونا به‌طور مداوم در حال مذاکره با تأمین‌کنندگان برای تأمین موجودی اضافی بوده است تا اطمینان حاصل کند با کمبود موجودی مواجه نخواهد شد؛ طبق گزارش‌ها، آمازون نگرانی دارد که در نیمه اول تابستان موجودی کافی کالایی برای عرضه نداشته باشد و برای رفع این نگرانی نیز در حال برقراری ارتباط با تأمین‌کنندگان مختلف است (Weise & Corkery, 2020).

استارباکس

شرکت استارباکس^۳ با ۴۳۰۰ شعبه در چین یکی دیگر از شرکت‌هایی است که در جریان بیماری کرونا آسیب‌های شدیدی را متحمل شده است؛ این شرکت در اوایل ماه فوریه حدود ۸۰ درصد از فروشگاه‌های خود در چین را به علت شیوع کرونا بست؛ به‌طوری‌که ارزش سهام این شرکت در سه ماه ابتدایی سال ۲۰۲۰ حدود ۲۶ درصد کاهش یافته است؛ طبق پیش‌بینی‌ها میزان فروش این شرکت در سه ماه دوم سال ۲۰۲۰ در کشور چین در مقایسه با سال قبل حدوداً ۵۰ درصد کاهش خواهد یافت؛ با این‌وجود استارباکس گفته است که این تأثیر موقت خواهد بود (Patton, 2020).

تسلا

شرکت تسلا^۱ برخلاف سایر شرکت‌های بین‌المللی در چین در زمان شیوع کرونا تحت تأثیر قرار نگرفته است؛ بر اساس گزارش این شرکت در زمستان ۲۰۲۰ موفق شده است ۸۸ هزار خودرو را در چین به مشتریان تحویل بدهد که این تعداد بالاترین تعداد تحویل خودرو در یک فصل برای این شرکت بوده است؛ نکته جالب توجه این است که در ماه‌های ژانویه و فوریه، این شرکت مجموعاً حدود ۷۵۰۰ خودرو تحویل داده ولی در ماه مارس بیش از ۸۰ هزار خودروی برقی به مشتریان تحویل شده است (حدود ۲۵ درصد از فروش خودروهای برقی چین در همین دوره)؛ این در حالی است که کل بازار خودرو چین حدود ۴۰ درصد افت فروش را تجربه کرده است (Lambert, 2020).

آمازون

آمازون^۲، بزرگ‌ترین خرده‌فروشی آنلاین جهان برخلاف اکثر شرکت‌های بزرگ سود بسیاری برده است زیرا در این مدت فروش آنلاین محصولات و سفارش از این فروشگاه‌های اینترنتی در کشور چین و سایر مناطق بیشتر شده و ارزش سهام آن نیز از ابتدای ژانویه تا اواسط ماه مارس رشد ۲۰ درصدی داشته است؛ با این حال شیوع این ویروس برای زنجیره تأمین کالای این شرکت مسائلی را به وجود آورده است؛ با شیوع این ویروس بسیاری از کارخانه‌ها تعطیل شده

1 Tesla
2 Amazon
3 Starbucks

اما مهم‌تر از این که چه شرکت‌هایی از این بحران سود برده‌اند یا ضرر کرده‌اند این است که آن‌ها چه درس‌هایی از دست‌وپنجه نرم کردن با این بحران آموخته‌اند؛ یکی از مهم‌ترین درس‌هایی که این بحران به تمامی شرکت‌ها آموخت این بود که باید با استفاده از روش‌هایی تلاش کرد تا بیشتر از پیش ریسک‌های مربوط به زنجیره تأمین مدیریت شود و کاهش سطح هزینه‌ها برای حفظ مزیت رقابتی نباید تنها هدف شرکت‌ها باشد.

منابع

- Business of Fashion. (2020, 3 11). Business of Fashion. Retrieved from businessoffashion.com: <https://www.businessoffashion.com/articles/news-analysis/adidas-and-puma-forecast-sales-decline-in-china-amid-coronavirus-outbreak>
- Business Today. (2020, 3 4). Toyota sales dip 70% in Feb in China due to coronavirus. Retrieved from Business Today: <https://www.businesstoday.in/sectors/auto/toyota-sales-dip-70-percent-china-due-to-coronavirus/story/397513.html>
- Corkery, M. (2020, 02 18). Walmart Says It's Not Lowering Forecast Because of Coronavirus. Retrieved from The New York Times: <https://www.nytimes.com/2020/02/18/business/walmart-coronavirus-earnings.html>
- Fortune. (2020, 3 25). How Nike is overcoming the coronavirus impact on its China business. Retrieved from Fortune: <https://fortune.com/2020/03/25/nike-coronavirus-business-impact-china>
- Gray, S. (2020, 02 18). Apple warns that the coronavirus is expected to hurt quarterly revenue due to store closures in China and impacted iPhone production. Retrieved from Business Insider: <https://www.businessinsider.com/apple-warns-that-coronavirus-covid-19-expected-to-hurt-revenue-2020-2>
- Lambert, F. (2020, 4 9). Tesla sales in China hit record high during the pandemic, represent 25% of country's EV sales. Retrieved from Electrek: <https://electrek.co/2020/04/09/tesla-sales-china-hit-record-high-pandemic-country-ev-sales>
- Patton, L. (2020, 06 03). Starbucks Says China Is Getting Back to Normal After Coronavirus Slump. Retrieved from Time: <https://time.com/5797779/starbucks-china-coronavirus>
- Wang, S. (2020, 03 09). Shanghai Disney facilities begin phased reopening, but Disneyland park stays closed over coronavirus. Retrieved from CNN: https://edition.cnn.com/asia/live-news/coronavirus-outbreak-03-09-20-intl-hnk/h_c19a6a8094c974061b03f8c391452bb4
- Weise, K., & Corkery, M. (2020, 02 20). Clicking Buy on Amazon? It's Trying to Prevent a Coronavirus Caveat. Retrieved from The New York times: <https://www.nytimes.com/2020/02/20/business/amazon-coronavirus-supplies.html>
- Witten, S. (2020, 02 05). Disney expects coronavirus outbreak to deal its theme parks a \$175 million blow. Retrieved from CNBC: <https://www.cnbc.com/2020/02/04/disney-to-take-175-million-hit-from-the-coronavirus-outbreak.html>

استارباکس کاهش درآمد فروش در کشور چین را برای سه ماه ابتدایی سال به میزان ۴۳۰ میلیون دلار تخمین زده است؛ البته استارباکس اعلام کرده است که تا پایان ماه مارس با رعایت پروتکل‌های بهداشتی بیش از ۹۰ درصد شعب خود در چین را بازگشایی کرده است و به خاطر شرایط به وجود آمده حساب ویژه‌ای بر روی فروش آنلاین و غیرحضور بازرگانه اما فعلاً تأسیس فروشگاه‌های جدید در چین را متوقف کرده است (Patton, 2020).

والت دیزنی

شرکت والت دیزنی^۱ با داشتن دو پارک و مرکز تفریحی بزرگ در شانگهای و هنگ‌کنگ یکی دیگر از شرکت‌های بین‌المللی است که تحت تأثیر شیوع ویروس کرونا در چین قرار گرفته است؛ این شرکت از تاریخ ۲۵ ژانویه پارک‌های را تعطیل نمود و اعلام کرده است که بر اثر بسته بودن این پارک‌ها در ۳ ماه اول سال ۲۰۲۰ دچار ۲۸۰ میلیون دلار زیان شده است که میزان ۱۳۵ میلیون دلار از این زیان مربوط به پارک شانگهای و ۱۴۵ میلیون دلار مربوط به پارک هنگ‌کنگ است؛ همچنین قیمت سهام دیزنی نیز در این مدت ۳۵ درصد کاهش یافته و به حدود ۹۴٫۴۵ دلار رسید (Witten, 2020).

اما با کند شدن روند شیوع کرونا در چین و افزایش شمار بهبودیافتگان، دیزنی شانگهای ضمن رعایت احتیاط، فعالیت‌های خود را از ۹ مارس از سر گرفت و به این ترتیب، تعداد محدودی از فروشگاه‌ها، رستوران‌ها و امکانات تفریحی موجود در دیزنی تاون، ویشینگ استار پارک و هتل دیزنی لند شانگهای با ساعات کاری کمتر و ظرفیت محدود آغاز به کار کردند (Wang, 2020).

جمع‌بندی

از بررسی مجموع موارد مطروحه نتیجه‌گیری می‌شود شرکت‌هایی که تولید کارخانه‌ای داشته‌اند یا توزیع فیزیکی محصولات غیرضروری داشته و یا خدمات سرگرمی ارائه می‌دادند؛ مثل شرکت‌های اپل، نایکی، آدیداس، تویوتا، استارباکس، والت دیزنی و ... دچار افت فروش شده‌اند؛ با این حال شرکت تسلا به‌عنوان یک تولیدکننده خودرو برقی به‌عنوان یک استثنا خلاف جهت عمل کرده است و فروش این شرکت در فصل زمستان بیشتر از سال پیش خود بوده است و در عین حال بالاترین فروش فصلی خود در چین را تجربه کرده است ولی شرکت‌های خرده‌فروشی آنلاین مثل آمازون و شرکت‌های خرده‌فروشی که اقلام ضروری را به‌صورت فیزیکی در فروشگاه می‌فروشند؛ مثل شرکت‌های المارت رشد فروش داشته‌اند ولی این شرکت‌ها از نظر تأمین محصولات در این دوران دچار مسائلی شده‌اند با این حال به نظر می‌آید شرکت‌های خرده‌فروشی بیشتر از شیوع ویروس کرونا سود برده‌اند.

1 Walt Disney

گزارش وضعیت صنایع بالادستی چین بعد از شیوع ویروس کرونا

۷

مقدمه

به سال ۲۰۱۹ رشد داشته است؛ این در حالی است که دولت چین در همین دوران، شدیداً تحت قرنطینه‌هایی بود که برای جلوگیری از گسترش ویروس کرونا اعمال کرده بود.

همان‌طور که در جدول ۱ مشاهده می‌شود با وجود بحران کرونا، در زمستان ۲۰۲۰ یعنی اوج دوران قرنطینه در کشور چین، مقدار تولید فولاد چین افزایش یافته است در حالی که سایر کشورهای بزرگ تولیدکننده فولاد در جهان مثل هند و ژاپن در همین دوران دچار افت تولید شده‌اند؛ این در حالی است که کشورهای مذکور همانند چین هنوز درگیر بحران کرونا نشده‌اند.

صنعت فولاد در این دوران از جنبه‌های گوناگونی دچار آسیب شده است که در این میان می‌توان به اختلالات حوزه حمل‌ونقل و لجستیک برای تأمین مواد اولیه صنعت، کاهش تقاضای جهانی و داخلی چین (صنعت خودروسازی و ساخت‌وساز) و افزایش موجودی انبار محصولات نهایی فولاد اشاره کرد که اثرات منفی بر این صنعت داشته‌اند این اختلالات منجر شده است حاشیه سود در این صنعت برای همه بازیگران کاهش پیدا کند.

از میان همه موارد ذکر شده افزایش موجودی انبار فولاد بیشتر از همه نگران‌کننده است؛ در واقع اگرچه تولید در دو ماه اول سال ۲۰۲۰ و در مجموع فصل زمستان در کشور چین افزایش یافت است ولی

از دسامبر سال ۲۰۱۹ ویروس کرونا در کشور چین شیوع پیدا کرد و در مدت‌زمانی کوتاهی اقتصاد جهان متأثر از شیوع این ویروس گردید؛ این در حالی است که هیچ‌کس در ابتدا فکر نمی‌کرد این بیماری تبدیل به بزرگ‌ترین معضل جهانی در قرن اخیر شود؛ کشور چین برای مقابله با شیوع این ویروس شهر ووهان و چند شهر دیگر را تحت قرنطینه کامل قرار داد و قواعد بسیار سخت‌گیرانه‌ای را برای مقابله با شیوع این ویروس وضع کرد؛ اعلام قرنطینه و محدودیت‌های فراوان در این کشور منجر شد بسیاری از صنایع و کسب‌وکارها در این کشور با مشکلات فراوانی روبه‌رو شوند؛ در این یادداشت تلاش می‌شود گزارشی از اینکه صنایع بالادستی چین بعد از آغاز بحران در چه وضعیتی قرار دارند ارائه شود؛ در این گزارش صنایع فولاد، سیمان، پالایش و پتروشیمی و آلومینیوم در چین بررسی می‌شود.

فولاد

صنعت فولاد از مهم‌ترین صنایع چین است که در تولید و صادرات آن نیز در رتبه اول جهانی قرار دارد؛ شیوع ویروس کرونا باعث شد تا در همان ابتدای سال ۲۰۲۰ تولید فولاد در سطح جهان افت کند با این حال تولید فولاد کشور چین در سه ماه اول سال ۲۰۲۰ نسبت

۱ به دلیل محدودیت‌های ایجاد شده بر حمل‌ونقل و لجستیک امکان واردات یا انتقال داخلی سنگ‌آهن و آهن‌قراضه که مواد اولیه اصلی صنعت فولاد هستند بسیار سخت شده است.

جدول ۱ وضعیت تولید فولاد در جهان و کشور چین

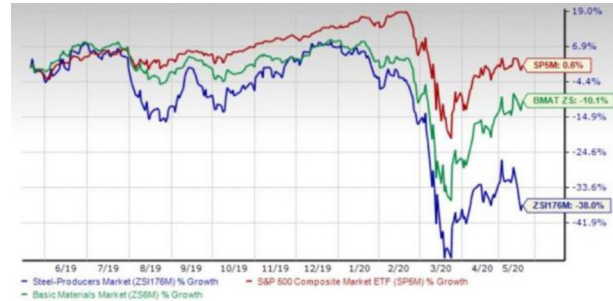
کشور	ژانویه ۲۰۲۰		فوریه ۲۰۲۰		مارس ۲۰۲۰		زمستان ۲۰۲۰	
	کل تولید (میلیون تن)	میزان رشد (درصد)	کل تولید (میلیون تن)	میزان رشد (درصد)	کل تولید (میلیون تن)	میزان رشد (درصد)	کل تولید (میلیون تن)	میزان رشد (درصد)
چین	۸۴.۳	۷.۲	۷۴.۸	۵	۷۹	-۱.۷	۲۳۸.۱	۴.۶۴
هند	۹.۳	-۳.۲	۹.۶	۱.۵	۸.۷	-۱۳.۹	-	-
ژاپن	۸.۲	-۱.۳	۷.۹	۲.۲	۸.۲	-۹.۷	-	-
کره جنوبی	۴.۸	-۸	-	-	۵.۸	-۷.۹	-	-
۶۴ کشور جهان	۱۵۴.۴	۲.۱	۱۴۳.۳	۲.۸	۱۴۷.۱	-۶	۴۴۳	-۱.۴

مأخذ: (World Steel Association, 2020)

می دهد زیرا تقاضا به مسیر قبلی خود باز خواهد گشت؛ در عین حال انجمن تولیدکنندگان فولاد در کشور چین که فعالیت همه تولیدکنندگان را دنبال می کند در تاریخ ۱۹ آوریل اعلام کرده است از میان ۱۹۱ تولیدکننده فولاد ۱۷۸ تولیدکننده به وضعیت عادی بازگشته اند (Xinhuanet, 2020)؛ لازم به ذکر است دولت چین برای احیای صنعت فولاد این کشور سیاست های ویژه ای را به اجرا در آورده است که همه آن ها از کانال سیاست های مالی انبساطی دولت چین می گذرد به عنوان مثال، دولت چین از کمیسیون توسعه و اصلاحات ملی (NDRC) خواسته شده است تا از آغاز پروژه های بزرگ راه آهن و بزرگراه ها اطمینان یابد؛ وزارت صنعت و فناوری اطلاعات دولت چین خواستار تسریع در ساخت شبکه های 5G شد و بیش از ۱۰۰ پروژه جدید برای کنترل، مهار و انتقال آب تعریف کرده است؛ انتظار می رود همه این ابتکارات تقاضای داخلی فولاد را تقویت کند ولی تقاضای خارجی نیز دولت چین برنامه مشخص داشته است؛ آن ها مهم ترین دلیل کاهش تقاضا برای صادرات را زیاد بودن قیمت سنگ آهن شناسایی کرده اند بنابراین برنامه ریزی شده است تا قیمت سنگ آهن در این کشور برای هر تن به ۷۰ دلار کاهش یابد؛ همچنین تخفیف هایی بر مالیات صادرات، یعنی بازپرداخت مالیات بر ارزش افزوده، برای برخی از اقلام از جمله محصولات فولادی گالوانیزه و روکش شده، میلگرد و لوله ها در نظر گرفته شده است (Tarasenko, 2020).

برای جمع بندی مطالب ذکر شده در مورد صنعت فولاد چین باید گفت؛ تقاضای فولاد در همان ابتدا سال ۲۰۲۰ به علت شیوع ویروس کرونا و تعطیلی فعالیت های اقتصادی برای فولاد چین به شدت افت کرد ولی واحدهای تولید فولاد این کشور برنامه تولید خود را تغییر ندادند و نتیجه این تصمیم آن شد که موجود محصولات نهایی فولادی در پایان فصل زمستان به شدت افزایش پیدا کرد به همین علت قیمت فولاد در کشور چین و جهان به شدت کاهش پیدا کرد در همین

تقاضای داخلی و جهانی فولاد برای تولیدات این کشور کاهش یافته است و افزایش موجودی انبار منجر به کاهش قیمت فولاد در کشور چین و جهان شده است (Barman, 2020)؛ تا لحظه تنظیم گزارش داده هایی که نشان دهد تولید چین در ماه های اول بهار کاهش پیدا کرده است یافت نشده است ولی نگراننده بر این باور است تولید محصولات فولادی چین از جمله کوئل نورد گرم^۳ و میلگرد احتمالاً در ماه مارس (ماه آخر زمستان) و آوریل کاهش پیدا کرده است و به همین دلیل قیمت ها در این دوران کمی افزایش یافته است.

شکل ۱ وضعیت تغییرات قیمت محصولات فولادی در سطح جهان

مأخذ: (Barman, 2020)

همان طور که در شکل ۱ مشاهده می شود قیمت محصولات فولاد در سطح جهان در اواسط ماه مارس ۲۰۲۰ نسبت به زمان مشابه سال ۲۰۱۹ حدوداً ۵۰ درصد کمتر بوده است؛ در عین حال قیمت های از اواخر فصل زمستان شروع به صعود کرده اند و این موضوع می توان نشان از تعادل بیشتر میان عرضه و تقاضا باشد؛ یعنی هم تولید کمی محدود شده است و هم تقاضا به ویژه در صنعت خودروسازی و ساخت و ساز مجدداً احیاء شده است.

از طرفی انتظار کارشناسان صنعت فولاد این است که در فصل بهار سال ۲۰۲۰ بازار کاملاً خود را بازیابی می کند و به مسیر خود ادامه

۱ برآورد شده است در پایان فصل زمستان ۲۰۲۰ حدوداً ۱۰۰ میلیون تن محصول نهایی فولاد به عنوان موجودی انبار در کشور چین ذخیره شده است که این مقدار حدوداً ۴/۱ برابر ظرفیت تولید ۱ ماه فولاد چین است.

۲ این گزارش در تاریخ ۸ خرداد ۱۳۹۹ تهیه شده است.

3 Hot Roll Coil

4 National Development and Reform Commission (NDRC)

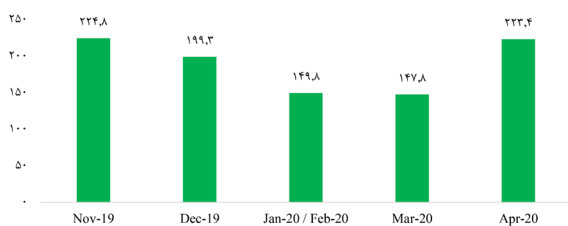
۵ قیمت سنگ آهن تحویل در بندرها چین بیش از ۹۰ دلار است (Fastmarkets, 2020).

(AL Circle, 2020)؛ همچنین در ماه مارس کاهش تولید در چین ادامه یافته و به مقدار تولید به ۲/۷۸ میلیون تن رسیده است (Daly, 2020). با توجه به آمارها، صادرات آلومینیوم نیز در ژانویه و فوریه با کاهش شدید ۲۵ درصدی نسبت به سال گذشته همراه بوده و به ۶۷۰ تن در دو ماه نخست رسیده است (Reuters, 2020)؛ این مقدار اما در ماه مارس افزایش قابل توجهی داشته و به مقدار ۵۱۸ هزار تن رسیده است؛ گرچه این مقدار نسبت به ماه مارس سال ۲۰۱۹ کاهش ۵ درصدی داشته، اما نشان دهنده بازگشت صادرات چین به دوران پیش از کرونا است؛ به طور کلی میزان صادرات آلومینیوم چین در ۳ ماه نخست سال ۲۰۲۰ برابر ۱/۱۸ میلیون تن بوده که در مقایسه با مقدار ۱/۴۳ میلیون تن در مدت مشابه سال قبل کاهش ۱۷/۵ درصدی داشته است (Metalbulletin, 2020).

سیمان

دومین صنعت بسیار مهم در کشور چین که در حوزه صنایع بالادستی دسته بندی می شود صنعت سیمان است؛ این صنعت نیز در دوران شیوع ویروس کرونا تحت تأثیر قرار گرفته است و در ۲ ماه اول سال ۲۰۲۰ تولید سیمان به شدت افت کرد.

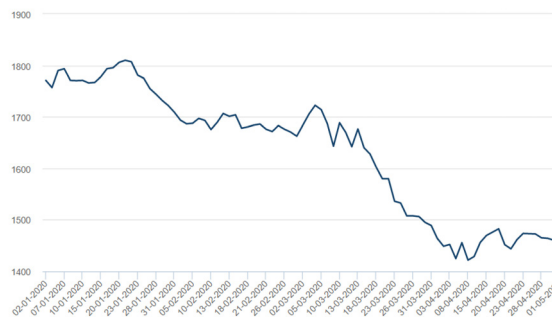
شکل ۳ میزان تولید سیمان در چین (میلیون تن)
مأخذ: (National Bureau of Statistics of China, 2020)

همان طور که در شکل ۳ مشاهده می شود؛ در ماه های ژانویه و فوریه سال ۲۰۲۰ میزان تولید سیمان مجموعاً حدود ۱۵۰ میلیون تن بوده است و نسبت به مدت مشابه در سال ۲۰۱۹ میزان تولید ۳۰ درصد کاهش پیدا کرده است؛ لازم به ذکر است به طور کلی هر ساله در کشور چین، در ماه های ابتدایی سال میلادی میزان تولید سیمان نسبت به ماه دسامبر سال قبل کاهش می یابد؛ نمود این موضوع در اختلاف تولید ۵۰ میلیون تنی میان ماه دسامبر ۲۰۱۹ و ۲ ماه اول سال ۲۰۲۰ قابل مشاهده است (Statista, 2020)؛ در عین حال میزان تولید در ماه مارس ۲۰۲۰ حدود ۱۴۷ میلیون تن بوده است که این میزان حدوداً ۱۷ درصد کمتر از ماه مارس سال ۲۰۱۹ بوده است (Perilli, 2020). اما برای تحلیل بازار سیمان علاوه بر بررسی میزان تولید (طرف عرضه) لازم است؛ طرف تقاضا نیز بررسی شود؛ از متغیرهایی که به عنوان پراکسی تقاضا سیمان شناخته می شود؛ سطح سرمایه گذاری هر کشور در دارایی های ثابت است^۱؛ زیرا سرمایه گذاری در دارایی های ثابت

دوران مشکلات و محدودیت های به وجود آمده در بخش حمل و نقل و لجستیک، تأمین سنگ آهن و قرصه آهن برای تولیدکنندگان چینی مشکل شد و قیمت سنگ آهن کمی افزایش پیدا کرد؛ این وضعیت دولت چین را بر آن داشت تا اجرای سیاست هایی را برای بهبود وضعیت بازار در پیش گیرد؛ این سیاست ها در سه گروه تقسیم می شوند؛ اول سیاست هایی که تقاضای داخلی را تقویت می کنند؛ دوم سیاست های کاهش هزینه های تأمین مواد اولیه تولید فولاد و سوم سیاست های کاهش هزینه صادرات (کاهش مالیات ارزش افزوده کالای صادراتی)؛ در آخر باید گفت در ماه آوریل نشان های روشنی از بازگشت بازار به حال عادی دیده می شود؛ از جمله افزایش قیمت، افزایش تقاضا و افزایش تولید که باید گفت احتمالاً بهار ۲۰۲۰ صنعت فولاد چین به مسیر رشد باز خواهد گشت.

آلومینیوم

صنعت آلومینیوم یکی دیگر از صنایع تحت تأثیر شیوع ویروس کرونا است؛ چین با تولید ۳۵/۷ میلیون تن آلومینیوم در سال بزرگترین تولیدکننده آلومینیوم در جهان است و بیش از ۵۵ درصد از کل آلومینیوم جهان در این کشور تولید می شود (World Aluminium, 2020)؛ با شیوع کرونا، صنعت فرآوری آلومینیوم چین کاهش تولید چشمگیری را در ماه فوریه تجربه کرد به طوری که کارخانه های آلومینیوم تا نیمه دوم ماه تعطیل شده و همچنین شاخص PMI^۱ در بازار شانگهای نیز به ۳۴/۷ کاهش یافت که کمترین مقدار در ۲ سال گذشته بوده است.

شکل ۲ نمودار قیمت آلومینیوم در بازار فلزات لندن

همان طور که در شکل ۲ مشاهده می شود قیمت آلومینیوم نیز در بازار LME^۲ از ۱۷۷۲ دلار در هر تن در ابتدای سال به ۱۶۷۶ دلار در تاریخ ۲۷ فوریه رسید که علت آن کاهش تقاضای بازار بوده است؛ میزان تولید آلومینیوم در چین در ماه های ژانویه و فوریه سال ۲۰۲۰ مجموعاً ۲/۹ میلیون تن^۳ بوده است که نسبت به تولید ماه دسامبر ۲۰۱۹ (که معادل حدوداً ۲/۹۴ میلیون تن) کاهش جزئی داشته است

1 Purchasing Managers Index
2 London Metal Exchange

۳ مقدار تولید در ماه های ژانویه و فوریه به صورت تجمعی تخمین زده شده است.

۴ سرمایه گذاری در دارایی های ثابت صرفاً به معنای سرمایه گذاری در ساخت و ساز نیست؛ بلکه دارایی های ثابت شامل ساختمان، ماشین آلات، تأسیسات و ... می شوند؛ دولت ها تلاش می کنند با تعریف پروژه های زیرساختی جدید و عقد قرارداد با پیمان کاران طرف تقاضای اقتصاد را تحریک کنند و افزایش سرمایه گذاری دولتی در دارایی های ثابت رابطه مستقیمی با تقاضای سیمان دارد.

جدول ۲ وضعیت رشد سرمایه‌گذاری ثابت در چین

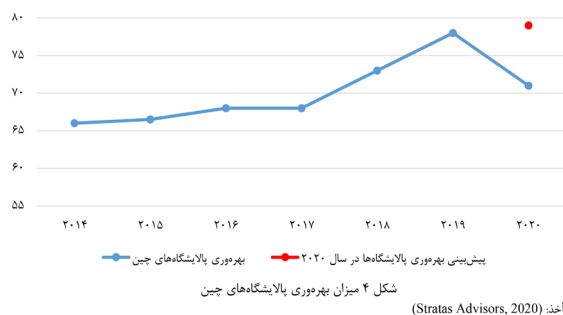
متغیرها (درصد)	ژانویه و فوریه ۲۰۲۰	مارس ۲۰۲۰	آوریل ۲۰۲۰
رشد تجمعی سرمایه‌گذاری در دارایی‌های ثابت	-۲۴/۵	-۱۶/۱	-۳
رشد تجمعی سرمایه‌گذاری در دارایی‌های ثابت برای ساخت‌وساز	-۸۲/۴	-۶۴	-۵۳/۹
رشد تجمعی سرمایه‌گذاری در دارایی‌های ثابت شرکت‌های دولتی و شرکت‌های تحت کنترل دولت	-۲۳/۱	-۱۲/۸	-۶/۹
رشد تجمعی سرمایه‌گذاری در دارایی‌های ثابت توسط شرکت‌های دولتی	-۳۱/۱	-۲۳/۳	-۱۴/۶
رشد تجمعی سرمایه‌گذاری در دارایی‌های ثابت بخش خصوصی برای ساخت‌وساز	-۸۵/۴	-۶۲/۹	-۵۲/۶
رشد تجمعی سرمایه‌گذاری در زیرساخت‌های ملی (به‌غیر از برق) ^۱	-۳۱	-۱۹/۷	-

مأخذ: (National Bureau of Statistics of China, 2020) و (Kaifeng, 2020)

نشان می‌دهد برخی از شرکت‌های بزرگ تولیدکننده سیمان در چین مثل شرکت سیمان هواکسین^۳ یا شرکت ملی مصالح ساختمانی چین^۴ (CNBM) از کاهش ۳۶ درصدی تقاضا یا کاهش ۹۰ درصدی سود برای ۳ ماهه اول سال ۲۰۲۰ سخن می‌گویند (Perilli, 2020). در مجموع با توجه به روند رشد سرمایه‌گذاری‌های می‌توان پیش‌بینی کرد که احتمالاً تا پایان فصل بهار دولت چین بتواند میزان عقب‌افتادگی در سرمایه‌گذاری نسبت به سال ۲۰۱۹ را جبران کند و به سبب این موضوع تقاضا برای سیمان نیز به سطح مطلوب برسد و از نظر عرضه نیز کاهش تولید سیمان چین بسیار بالا است یعنی با کوچک‌ترین افزایش در تقاضا و سطح قیمت‌ها تولید و عرضه سیمان افزایش می‌یابد و بازار به تعادل می‌رسد.

پالایشگاه

چین بزرگ‌ترین واردکننده نفت خام در جهان است و ظرفیت پالایشی معادل با ۱۷ میلیون بشکه در روز را دارد؛ شیوع ویروس کرونا بر عملکرد پالایشگاه‌های چین نیز اثرگذار بوده است ولی شدت تأثیرگذاری این ویروس بر صنعت پالایش به‌اندازه سایر صنایع بالادستی چین نبوده است.

نمودی از مصرف سیمان است از طرفی وضعیت سرمایه‌گذاری‌های ثابت دولتی یک متغیر جلونگر برای تقاضا سیمان است به علت اینکه پروژه‌های زیرساختی‌ای که با سفارش دولت انجام می‌شوند مصرف سیمان زیادی دارند و عمدتاً دولت‌ها برای تحریک تقاضا حجم و تعداد پروژه‌های زیرساختی را افزایش می‌دهند.

همان‌طور در جدول ۲ مشاهده می‌شود رشد سرمایه‌گذاری ثابت چین در سال ۲۰۲۰ تا پایان ماه آوریل منفی بود است ولی حرکت این کشور به سمت جبران افت سرمایه‌گذاری است به گونه‌ای که سرمایه‌گذاری‌های ماه آوریل ۲۰۲۰ آن قدر افزایش پیدا کرده است که رشد تجمعی سرمایه‌گذاری‌ها از ۲۴/۵- در پایان ماه فوریه به ۳- درصد کاهش پیدا کرده است؛ در عین حال سرمایه‌گذاری‌های شرکت‌های دولتی و شرکت‌های تحت کنترل دولت نیز تا ماه آوریل به شدت افزایش یافته است با این حال میزان کاهش سرمایه‌گذاری‌های بخش خصوصی نسبت به دوره مشابه سال ۲۰۱۹ بیشتر از کاهش سرمایه‌گذاری‌ها در بخش دولتی بوده است بنابراین می‌توان نتیجه گرفت که تلاش دولت چین بر این است که با افزایش سرمایه‌گذاری‌ها (از کانال سیاست‌های مالی) طرف تقاضای سیمان را تحریک کند؛ لازم به ذکر است میزان کاهش سرمایه‌گذاری در زیرساخت‌ها ملی در مناطق مرکزی چین بیشتر از مناطق شرقی، شمالی و جنوبی بوده است (Kaifeng, 2020).

در عین حال سایر داده‌های پراکسی تقاضای سیمان مثل سرمایه‌گذاری در تولید املاک و مستغلات، میزان رشد مترآژ تولید مسکن به‌صورت انبوه، ساخت مسکن جدید، مترآژ زمین‌های تملک شده برای ساخت مسکن و ... همه و همه نشان از این می‌دهند که تقاضا برای سیمان در ۲ ماهه اول سال میلادی به شدت افت کرده است (بیش از ۱۰ درصد) و در ماه مارس و آوریل تا حدودی این کاهش تقاضا جبران شده ولی به وضعیت عادی نرسیده است و انتظار می‌رود با این روند تا پایان بهار تقاضا تجمعی به مقدار برابر با مدت مشابه سال ۲۰۱۹ برسد؛ بررسی سطح خرد نیز

1 (Kaifeng, 2020)

3 Huaxin Cement

4 China National Building Material

۲ روند رشد سرمایه‌گذاری در دارایی‌های ثابت در کشور چین حدود ۵ درصد است.

فعالیت پالایشگاهها باعث کاهش ورود نفت خام به این واحدها شده است؛ اما واردات نفت خام چین تغییر چندانی نداشته است. همانطور که در شکل ۶ مشاهده می‌شود؛ واردات نفت خام در سه ماه ابتدایی سال ۲۰۲۰ نسبت به سال ۲۰۱۹ نه تنها کاهش نداشته، بلکه افزایش نیز داشته است؛ تصمیم چین مبنی بر افزایش ذخایر نفتی علت مشاهده چنین پدیده‌ای است؛ زیرا در این دوران قیمت نفت به شدت افت کرده است و پالایشگاهها به صرفه می‌دانند که ذخایر روی خشکی و آب نفت خود را افزایش دهند؛ در عین حال دولت چین از همه شرکت‌های داخلی خواسته است که مخازن خود را پر کنند؛ هدف اولیه چین ایجاد ذخایر نفتی دولتی معادل واردات ۹۰ روز نفت خام است که این مقدار در حدود ۹۰۰ میلیون بشکه خواهد بود؛ البته با در نظر گرفتن ذخایر تجاری، توان ذخیره‌سازی معادل ۱۸۰ روز واردات نفت خام خواهد بود. (Marlow, 2020)

پتروشیمی

صنعت پتروشیمی یکی دیگر از صنایع بالادستی چین است که بر اثر شیوع کرونا تحت تأثیر قرار گرفته است؛ ویروس کرونا نه تنها در چین بلکه در تمام کشورها بر تولیدات پتروشیمی تأثیرگذار بوده است به طوری که میزان تولیدات پتروشیمی در جهان در ماه مارس نسبت به ماه فوریه به میزان ۳،۱ درصد کاهش یافته است؛ میزان کاهش برای چین معادل ۸/۳ درصد بوده است؛ همچنین میزان کاهش تولید در ماه فوریه و ژانویه به ترتیب برابر ۶،۴ و ۲،۱ درصد بوده است که این موضوع نشان‌دهنده بدتر شدن وضعیت این صنعت نسبت به ابتدای سال و ابتدای شیوع کرونا است (Statista, 2020)؛ در این صنعت واحدهای تولیدی مختلف بسته به نوع محصول تولیدی و موقعیت جغرافیایی فعالیت خود را متوقف نموده و یا با ظرفیت پایین‌تری فعالیت می‌کنند؛ به طور کلی واحدهای تولیدی در این قسمت را می‌توان به ۳ بخش تقسیم نمود؛ وضعیت این واحدها به تفکیک محصول تولیدی در سه ماهه ابتدایی سال ۲۰۲۰ به شرح زیر است.

واحدهای پتروشیمی

شیوع بیماری کرونا و همچنین کاهش تقاضا در بخش نفت و پتروشیمی موجب شده است تا اکثر کارخانه‌های پتروشیمی در این بخش تا اواسط ماه فوریه به حالت تعطیل درآیند؛ پس از ماه فوریه نیز این واحدها مجبور بوده‌اند بسته به نوع محصول، با ظرفیتی کمتر از ظرفیت حداکثری خود، کار را آغاز کنند؛ همانطور که در جدول زیر نیز نشان داده شده است ۲۴ واحد تولیدی از مجموع ۵۲ واحد، در انتهای ماه مارس نیز کماکان با ظرفیت کمتر از ۷۰ درصد در حال فعالیت بوده‌اند. جدول ۳ شرح وضعیت واحدها را تشریح می‌کند.

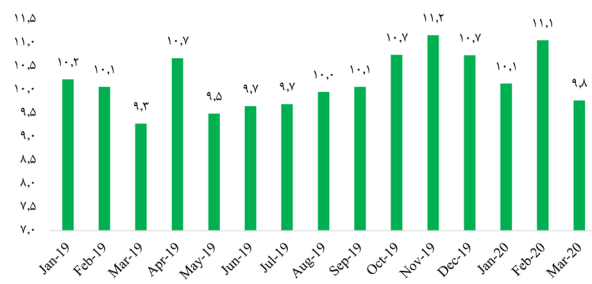
- 1 Sinopec
- 2 PetroChina
- 3 Hengli
- 4 teapot
- 5 Shandong
- 6 Hubei

ظرفیت پالایشگاهی چین حدوداً ۱۷ میلیون بشکه در روز است که در سال ۲۰۱۹ بهره‌وری این پالایشگاهها در حدود ۷۸ درصد (۱۳ میلیون بشکه در روز) بوده است؛ این مقدار برای سال ۲۰۲۰ در حدود ۷۹ درصد پیش‌بینی شده بود که با شیوع بیماری کرونا این مقدار برای سه ماه ابتدایی سال ۲۰۲۰ حدود ۷۱ درصد محاسبه شده است (StratasAdvisors, 2020)؛ شکل ۴ بهره‌وری تولید پالایشگاههای چین را نمایش می‌دهد. همچنین شرکت‌های سایونیک^۱ و پتروچاینا^۲ در ماه فوریه اعلام کردند که ظرفیت پردازش نفت خام را به ترتیب ۴۵۰ و ۳۶۰ هزار بشکه در روز کاهش می‌دهند؛ هنگلی^۳ بزرگ‌ترین پالایشگاه چین نیز بهره‌وری خود را ۱۸ درصد کاهش داده است (Stratas Advisors, 2020).

شکل ۵ نرخ پالایش در پالایشگاههای مستقل شانگدوگ
مأخذ: (ICIS, 2020)

همانطور که در شکل ۵ مشاهده می‌شود؛ پالایشگاههای مستقل^۴ در استان شانگدوگ^۵ که به نوعی قطب این پالایشگاهها محسوب می‌گردد؛ اعلام کردند که میزان بهره‌وری آنها پس از همه‌گیر شدن کرونا، بیش از ۲۵ درصد کاهش یافته است که کمترین میزان از سال ۲۰۱۴ است؛ این نوع پالایشگاهها به طور تقریبی ۳۰ درصد از ظرفیت پالایشگاههای چین را شامل می‌شوند؛ با این حال، پالایشگاهها در استان هوبی^۶ و مناطق نزدیک به آن که مراکز اصلی شیوع کرونا بوده‌اند ظرفیت خود را حدود ۲۰ درصد کاهش داده‌اند؛ بر طبق آمارها ورودی‌های نفت خام پالایشگاههای چین برای سه ماهه اول سال ۲۰۲۰ حداقل ۱/۸ میلیون بشکه در روز (حدوداً ۱۳ درصد از میزان پالایش در ۲۰۱۹) کاهش یافته است (ICIS, 2020)؛ اگرچه کاهش

شکل ۶ واردات نفت خام چین (میلیون بشکه)

مأخذ: (Knoema, 2020)

جدول ۳ وضعیت واحدهای پتروشیمی

وضعیت	مجموع ظرفیت واحدها (میلیون تن)	تعداد واحدهای تولیدکننده	نوع محصول
۶ واحد تولیدی در ماه مارس به حالت تعطیل بوده‌اند و ۵ واحد نیز با ۶۰ الی ۷۰ درصد ظرفیت خود فعالیت کرده‌اند.	۱۳.۶	۹	اسید ترفتالیک خالص (PTA) ^۱
۲ واحد تولیدی در ماه مارس به حالت تعطیل بوده‌اند و ۱۲ واحد نیز از قبل ظرفیت خود را کاهش داده بودند؛ در ماه مارس به حدود ۹۰-۱۰۰ درصد ظرفیت خود بازگشته‌اند.	۷.۶	۱۴	اتیلن/پلی اتیلن
۴ واحد تولیدی در ماه مارس همچنان به حالت تعطیل بوده‌اند، ۸ واحد با ظرفیت کمتر از ۷۰ درصد و ۱۰ واحد نیز با ظرفیت بیش از ۸۰ درصد فعالیت داشته‌اند.	۶.۸	۲۲	استایرین
۱ واحد تولیدی در ماه مارس با ظرفیت ۷۰ درصد و ۴ واحد با ظرفیت ۹۰ درصد فعالیت داشته‌اند.	(c2)=4.4 (c3)=2.6 (BD)=0.8	۵	کراکر
۲ واحد تولیدی در ماه مارس با ظرفیت حدوداً ۹۰ درصد در حال فعالیت بوده‌اند.	BZ=0.8 PX=1.5	۲	BTX ^۲

مأخذ: (Argusmedia, 2020)

واحدهای تولید متانول و گاز سنتز

واحدهای تولیدکننده متانول و گاز سنتز^۴ تحت تأثیر شیوع کرونا قرار گرفتند و موجب شده تا اکثر کارخانه‌های پتروشیمی در این بخش از اواسط ماه فوریه به حالت تعطیل درآیند؛ همان‌طور که در جدول ۵ مشاهده می‌شود واحدهای تولیدی این گروه نسبت به دو گروه دیگر از وضعیت بهتری برخوردارند و به‌جز ۵ واحد که به حالت تعطیل بوده‌اند؛ اکثر شرکت‌ها با حداکثر ظرفیت، کار خود را آغاز کرده‌اند.

واحدهای پلیمری

در کشور چین واحدهای پلیمری فقط گریدهای مختلف پلی پروپیلن و پلی اتیلن تولید می‌کنند که دلیل شیوع کرونا نیز به دلیل شیوع کرونا کاهش قیمت نفت، کارخانه‌ها پس از تعطیلی در ماه فوریه، ظرفیت خود را در ماه مارس افزایش دادند؛ همان‌طور که در جدول زیر نیز نشان داده شده است از مجموع ۴۰ واحد تولیدی پلیمر، در ماه مارس تنها ۷ واحد بسته باقی مانده بودند و سایر واحدها با بیش از ۷۰ درصد ظرفیت فعالیت خود را از سر گرفته‌اند.

جدول ۴ وضعیت واحدهای پلیمری

وضعیت	مجموع ظرفیت واحدها (میلیون تن)	تعداد واحدهای تولیدکننده	نوع محصول
۵ واحد تولیدی در ماه مارس به حالت تعطیل در آمدند و ۱۸ واحد در ماه مارس شروع به فعالیت نموده‌اند.	۸.۲	۲۳	پلی پروپیلن
۳ واحد در ماه مارس تعطیل بوده و ۱۲ واحد نیز ظرفیت خود را به بیش از ۷۰ درصد افزایش دادند.	۵	۱۷	پلی اتیلن (سیک/سنگین) ^۱

مأخذ: (Argusmedia, 2020)

جدول ۵ وضعیت واحدهای متانول و گاز سنتز

وضعیت	مجموع ظرفیت واحدها (میلیون تن)	تعداد واحدهای تولیدکننده	نوع محصول
۲ واحد در ماه مارس تعطیل بوده و ۱۸ شرکت فعالیت خود را در این ماه آغاز کرده و ۹۰ درصد آن‌ها با حداکثر ظرفیت خود به فعالیت ادامه داده‌اند.	۱۳.۳	۲۰	متانول
۳ واحد در ماه مارس تعطیل بوده و ۲ واحد نیز فعالیت خود را با ۵۰ درصد ظرفیت ادامه داده‌اند.	۱.۴	۵	مونو اتیلن گلیکول ^۵

مأخذ: (Argusmedia, 2020)

- 1 Purified Terephthalic Acid
- 2 Benzene Toluene Xylenes
- 3 LLDPE/HDPE
- 4 Syngas
- 5 MEG

Daly, T. (2020, 04 17). UPDATE 2-China March aluminium output drops to lowest daily rate since Oct. Retrieved from Reuters: <https://www.reuters.com/article/china-economy-output/update-1-china-march-aluminium-output-hits-lowest-daily-rate-since-oct-idUSL3N21ZOPR>

Fastmarkets. (2020, 05 20). IRON ORE DAILY: Seaborne iron ore prices down in thin trading. Retrieved from Fastmarkets: <https://www.metalbulletin.com/Article/2935558/Spot-635-Fe-iron-ore-price-hits-150-cfr-China.html>
ICIS. (2020). Retrieved from icis.com: <https://www.icis.com/explore/coronavirus-cripples-chinese-refinery-infographic>

ICIS. (2020, 02). Coronavirus cripples Chinese refinery. Retrieved from icis.com: <https://www.icis.com/explore/coronavirus-cripples-chinese-refinery-infographic>

Kaifeng, S. (2020, 04 17). The market is gradually recovering, the national cement output in the first quarter fell by 23.9% year-on-year, the decline narrowed. Retrieved from Digital Cement: <https://www.dcement.com/article/202004/167482.html>

knoema. (2020, 05 28). JODI Oil Dataset, Monthly Update. Retrieved from Knoema: <https://knoema.com/JODIOIL2018/jodi-oil-dataset-monthly-update>

Marlow, L. (2020, 05 28). China approves Hong Kong security legislation defying Trump. Retrieved from Bloomberg: <https://www.bloomberg.com/news/articles/2020-05-28/china-approves-hong-kong-security-legislation-defying-trump>

Metalbulletin. (2020). Retrieved from metalbulletin.com: <https://www.metalbulletin.com/Article/3927757/China-Al-exports-down-5-y-o-y-in-March-global-demand-weakened.html>

National Bureau of Statistics of China. (2020, 05 27). Monthly Data. Retrieved from National Bureau of Statistics of China: <http://data.stats.gov.cn/english/easyquery.htm?cn=A01>

Perilli, D. (2020, 04 22). Coronavirus and the Chinese cement industry. Retrieved from Global Cement: <https://www.globalcement.com/news/item/10750-coronavirus-and-the-chinese-cement-industry>

Reuters. (2020, 03 07). China January-February copper imports rise on restocking; virus sinks aluminum exports. Retrieved from Reuters: <https://www.reuters.com/article/us-china-economy-trade-copper/china-january-february-copper-imports-rise-on-restocking-virus-sinks-aluminum-exports-idUSKBN20U071>

Statista. (2020). Percent change in chemical production due to COVID-19 worldwide between December 2019 and March 2020, by region. Retrieved from Statista: <https://www.statista.com/statistics/1103403/global-chemical-output-change-due-to-covid-19-by-region>

Statista. (2020). Production of cement in China from January 2012 to February 2020. Retrieved from Statista: <https://www.statista.com/statistics/226258/production-of-cement-in-china-by-month>

Stratas Advisors. (2020, 02 19). Coronavirus Forces Chinese Refineries to Cut Crude Processing. Retrieved from stratasadvisors: <https://stratasadvisors.com/Insights/2020/02192020-Chinese-Refinery-throughput-cut-and-negative-demand-hit-by-Coronavirus>

Tarasenko, A. (2020, 03 27). The misfortune came: the impact of the coronavirus on the steel industry. Retrieved from GMK Center: <https://gmkcenter/en/posts/the-misfortune-came-all-of-a-sudden-the-impact-of-the-coronavirus-on-the-steel-industry>

World Aluminium. (2020). Primary Aluminium Production. Retrieved from <http://www.world-aluminium.org/statistics>

World Steel Association. (2020, 4 22). March 2020 crude steel production. Retrieved from World Steel Association: <https://www.worldsteel.org/media-centre/press-releases/2020/January-2020-crude-steel-production.html>

Xinhuanet. (2020, 04 25). China steel sector slows growth due to coronavirus outbreak. Retrieved from Xinhuanet: http://www.xinhuanet.com/english/2020-04/25/c_139007122.htm

جمع بندی

بررسی وضعیت صنعت پتروشیمی چین نشان می دهد تولیدات این صنعت در دو ماه اول سال ۲۰۲۰ به شدت افت کرده است به شکلی که بخش اعظمی از شرکت های تولید کننده در این صنعت در ژانویه ۲۰۲۰ به حالت تعطیلی در آمده اند ولی از اواسط فوریه واحدهای تعطیل شده فعالیت خود را مجدد آغاز کردند؛ در عین حال شروع ماه مارس نیز بسیار امیدبخش بود و بخش دیگری از واحدهای به مسیر تولید بازگشتند و واحدهایی که با ظرفیت کمتر تولید می کردند ظرفیت خود را افزایش دادند و حتی واحدهای تولید کننده متانول با ۹۰ درصد ظرفیت خود در حال تولید هستند.

جمع بندی نهایی

در مجموع باید گفت در تمامی صنایع بالادستی بررسی شده تقاضا با شوک ناشی از بحران کرونا دچار افت شده است و در تمامی موارد به غیر از صنعت فولاد طی ماه های اولیه سال ۲۰۲۰ میزان تولید نیز افت کرده است به عنوان مثال در صنعت آلومینیوم به مدت ۱.۵ ماه بسیاری از واحدهای فرآوری و تولید آلومینیوم تعطیل شدند؛ تولید سیمان در ۲ ماه اول سال ۲۰۲۰ نسبت به مدت مشابه در سال ۲۰۱۹ حدود ۳۰ درصد افت کرد یا در صنعت پالایشگاهی با وجود افزایش واردات نفت خام توسط دولت چین، میزان بهره‌وری پالایشگاه‌ها ۷ درصد افت کرده است و در صنعت پتروشیمی نیز در ۲ ماه اول سال بخش بزرگی از واحد پتروشیمی تعطیل شدند ولی در فصل زمستان حدوداً میزان تولید فولاد ۴/۶ درصد رشد را نشان می دهد که این موضوع منجر شد موجودی انبار فولاد در چین افزایش یابد و قیمت این کالای مهم واسطه‌ای به شدت افت کند.

موضوع دیگری که باید به آن توجه شود این است که در تمامی موارد دولت چین با سرعت زیاد و حداکثر توان در حال اجرای سیاست‌هایی است که تقاضا را تحریک کند و مجدداً صنایع در مسیر رشد قرار دهد به عنوان مثال دولت چین برای احیای تقاضا برای فولاد و سیمان پروژه‌های زیرساختی جدیدی را تعریف کرده است؛ برای سایر صنایع نیز بازگشایی هر چه سریع تر اقتصاد و افزایش صادرات بهترین گزینه برای احیای دوباره تقاضا است که تا حدودی می توان گفت این کشور موفق بوده است و احتمالاً تا پایان فصل بهار تمامی صنایع به وضعیت عادی باز خواهند گشت.

منابع

AL Circle. (2020, 03 18). Primary aluminium production in China records 2.4% growth even amidst Coronavirus outbreak: NBS. Retrieved from AL Circle: <https://www.alcircle.com/news/primary-aluminium-production-in-china-records-2-4-growth-even-amidst-coronavirus-outbreak-nbs-53304>
Argusmedia. (2020, 03 20). Impact of coronavirus outbreak on China petrochemicals plants production. Retrieved from Argusmedia: https://view.argusmedia.com/APAC-EMD-2020-02-PET-Petchem-coronavirus-updates_LP-China-petchem-coronavirus-update.html
Barman, A. (2020, 05 18). Weak Demand, Prices Mar Steel Producers Industry Outlook. Retrieved from Nasdaq: <https://www.nasdaq.com/articles/weak-demand-prices-mar-steel-producers-industry-outlook-2020-05-18>

چالش‌های چین برای خروج از بحران اقتصادی کرونا

مقدمه

چین تقریباً توانسته است شیوع ویروس کرونا را در سرزمین خود کنترل کند؛ با این حال، باز هم با چالش‌هایی در کوتاه‌مدت و بلندمدت برای خروج از بحران اقتصادی ناشی از آن مواجه است؛ چالش‌های کوتاه‌مدت را می‌توان در دو بُعد داخلی و خارجی تبیین نمود؛ بی‌ثباتی بازار داخلی اصلی‌ترین چالش داخلی چین (بحران تقاضای مؤثر) و بحران در زنجیره تأمین مواد اولیه (واردات) و کمبود تقاضای خارجی (صادرات) وجوه بحران کوتاه‌مدت خارجی چین را تشکیل می‌دهند؛ جهان امروزی بر اساس بنیان‌های وابستگی متقابل و مزیت نسبی شکل گرفته است؛ به همین جهت، به دلیل عدم کنترل ویروس در سطح جهانی، واردات مواد اولیه از یک سو و صادرات کالاهای چینی از سوی دیگر با موانعی مواجه گردیده است؛ اما چالش اصلی چین در بلندمدت و بعد از کشف دارو یا واکسن ویروس کرونا مشاهده خواهد شد. زیرا، کشورهای توسعه‌یافته و به‌ویژه آمریکا و اروپا به دلیل وابستگی شدیدی که به چین دارند سعی می‌کنند سبب وارداتی خود را تنوع بخشند. علاوه بر این، آمریکا که در مقایسه با چین زبان‌های بسیاری در این زمینه متحمل شد، برای تثبیت جایگاه هژمونیک خود چین را تحدید خواهد کرد؛ در ادامه، موارد مطروحه بررسی می‌شود.

چالش‌های کوتاه‌مدت

چالش‌های داخلی: بی‌ثباتی بازار داخلی (کمبود تقاضای مؤثر) در شرایط فعلی کسانی که دارای پول نقد هستند تمایلی برای هزینه کردن ندارند؛ زیرا وضعیت بازار را دارای ثبات نمی‌بینند؛ به عنوان مثال، کارگران نمی‌دانند که حقوق آن‌ها توسط کارفرما پرداخت خواهد شد یا خیر. همچنین، کسب‌وکارهای کوچک و متوسط مطمئن نیستند که در صورت تولید کالا تقاضای کافی برای عرضه آن‌ها وجود خواهد داشت یا نه؛ نمود این موضوع در مقدار فروش خودرو در ماه فوریه که ۸۰ درصد نسبت به ماه مشابه سال قبل کاهش یافته است قابل رویت است؛ علاوه بر این، دستورالعمل‌های دولتی نیز در ایجاد چنین شرایط محافظه‌کارانه‌ای در اقتصاد چین مؤثر بوده است؛ بدین صورت که اگر یک کارگر یا کارمند در یک کارگاه یا کارخانه‌های تولید محصولات صنعتی یا غیرصنعتی به کرونا مبتلا شود؛ مرکز تولیدی باید تمام کارکنان خود را به مدت دو هفته در قرنطینه نگه دارد و هزینه‌های آن‌ها را پرداخت نماید؛ این موضوع به ویژه برای کارخانه‌های بزرگ که صدها کارگر دارند، مشکلات بزرگی ایجاد می‌کند و به همین جهت، آن‌ها عمدتاً با ۵۰ درصد ظرفیت خود کار می‌کنند.

چالش‌های بلندمدت

تنوع سبد وارداتی

تنوع در سبد وارداتی کشورها در دوران پساکرونا نیز یکی دیگر از چالش‌های اقتصادی چین برای خروج از بحران خواهد بود. در دوران قبل از کرونا، چین شریک تجاری نخست ۱۳۰ کشور جهان بود و به نوعی؛ اکثر کشورهای جهان به محصولات چینی وابسته شده بودند که این امر آن‌ها را با مشکلات عدیده‌ای در دوران کرونا مواجه کرده است. به همین جهت، در جهان پساکرونا و با فرض کنترل و مهار ویروس، کشورها به ویژه آمریکا و اروپا سبد وارداتی خود را تنوع می‌بخشند. این موضوع باعث خواهد شد تا چین بازارهای جدیدی برای کالاهای خود پیدا کند که این مهم حداقل در کوتاه‌مدت و میان‌مدت امکان‌پذیر نخواهد بود.

تحدیدهای آمریکا و تثبیت جایگاه هژمون

مهم‌ترین چالش چین نه مسائل فوق، بلکه جنگ تجاری و مسائل برآمده از آن خواهد بود. آمریکا حتی در دوران قبل از کرونا نیز از توسعه روزافزون اقتصاد چین هراس داشت و به طرق مختلف سعی در کنترل آن داشت. حال که کرونا باعث وارد آمدن خسارات بیشتری به آمریکا در قیاس با چین شده است (زیرا چین تقریباً توانست ویروس را کنترل کند، اما آمریکا هنوز با آن درگیر است)، به روش‌های مختلف و به‌ویژه با بهره‌گیری از ابزارهای سیاسی، فرهنگی و امنیتی سعی در تحدید کردن آن خواهد داشت. علت اصلی این موضوع نیز به حفظ و تثبیت جایگاه هژمونی خود بازمی‌گردد. زیرا تنها کشوری که توانایی به چالش کشیدن هژمونی آمریکا را دارد، چین است.

چالش خارجی: کنترل ناپذیری جهانی ویروس (جهانی)

همه‌گیری یا جولان ویروس کرونا در سطح جهانی مهم‌ترین مسأله پیشروی چین در سطح تبادلات خارجی برای خروج از بحران اقتصادی کرونا است. این موضوع، چین را با دو چالش اصلی یعنی بحران در زنجیره تأمین واردات مواد اولیه برای تولید کالا و بحران در تقاضای خارجی برای صادرات به‌ویژه به آمریکا و اروپا مواجه کرده است؛ اهمیت این موضوع زمانی در این است که رشد اقتصادی چین تا حدود زیادی وابسته به رشد تجارت است؛ بنابراین بسیاری از تولیدکنندگان به دلیل عدم دریافت مواد اولیه نمی‌توانند تولید را از سر بگیرند و در صورت شروع تولید نیز، صادرات حداقل مانند دوران قبل از کرونا نخواهد بود. به طور کلی، همه‌گیری کرونا در سطح جهانی، باعث کاهش شدید اشتباهی کشورها برای کالاهای چین شده است که این امر نیز منجر به تعطیلی کارخانه‌ها و بیکاری کارگران می‌شود؛ در این راستا، دولت مجموعه‌ای از سیاست‌های مالی و پولی را برای ایجاد انبساط در اقتصاد اجرا کرده است؛ از جمله این موارد می‌توان به پایین آوردن نرخ بهره وام، تمدید مهلت پرداخت اقساط وام، کاهش مالیات و تزریق پول برای افزایش نقدینگی بازار اشاره کرد. این امر فشارهای مالی را کاهش می‌دهد، اما مشکلات اساسی زنجیره‌های تأمین تولید و صادرات را برطرف نمی‌کنند. به همین جهت، دو چالش اصلی باعث تعطیلی کارخانه‌های بزرگ تولیدی یا فعالیت بخش از آن‌ها، افزایش بیکاری، لغو تورهای گردشگری و پروازهای خارجی و غیره گردیده است.

جایگاه خاورمیانه در معادلات قدرت پس از کرونا

اگرچه در مسیر توسعه فرهنگ و سیاست نیز کار می‌کند، اما معتقد است در صورت داشتن اقتصادی قوی، می‌توان سیاست و به‌ویژه فرهنگ چینی را در سطح جهانی به شیوه‌های مختلف گسترش داد. بر این اساس، خاورمیانه را طبق روال گذشته با گسترش مبادلات اقتصادی و از طریق اجرایی و تسریع نمودن طرح‌هایی مانند «یک کمربند یک جاده»، وابسته می‌کند. در این سناریو، اتفاقاً حضور آمریکا در منطقه برای تأمین امنیت مسیرهای حمل‌ونقل انرژی ضروری خواهد بود؛ زیرا از هزینه‌های چین می‌کاهد. در این شرایط، احتمال این‌که آمریکا از ابزارهای سیاسی بهره برده و سعی در تحدید چین در خاورمیانه نماید، بسیار زیاد است؛ لازم به ذکر است چین تقریباً نیمی از انرژی موردنیاز خود را از کشورهای خاورمیانه تهیه می‌کند؛ بنابراین، ذکر این نکته مهم است که اگرچه آمریکا برای تضعیف چین احتمالاً از ابزارهای سیاسی استفاده خواهد کرد؛ (همان‌گونه که در جنگ تجاری شاهد بودیم)، با این حال، نمی‌تواند حداقل مسیرهای حمل‌ونقل انرژی را ناامن نماید. این امر از یک‌سو به متحدان منطقه‌ای آن مانند عربستان بازمی‌گردد که بایستی منافع آن‌ها را در نظر گیرد و از سوی دیگر، به موقعیت هژمونیک آن مربوط می‌شود؛ زیرا در صورت نامنی مسیرهای مذکور و چهره و منزلت آن به‌عنوان قدرت برتر جهانی زیر سؤال می‌رود. در کنار این موارد می‌توان به عللی مانند جایگزینی نیروهای دیگر برای تأمین امنیت مسیرها اشاره کرد (همان‌گونه که

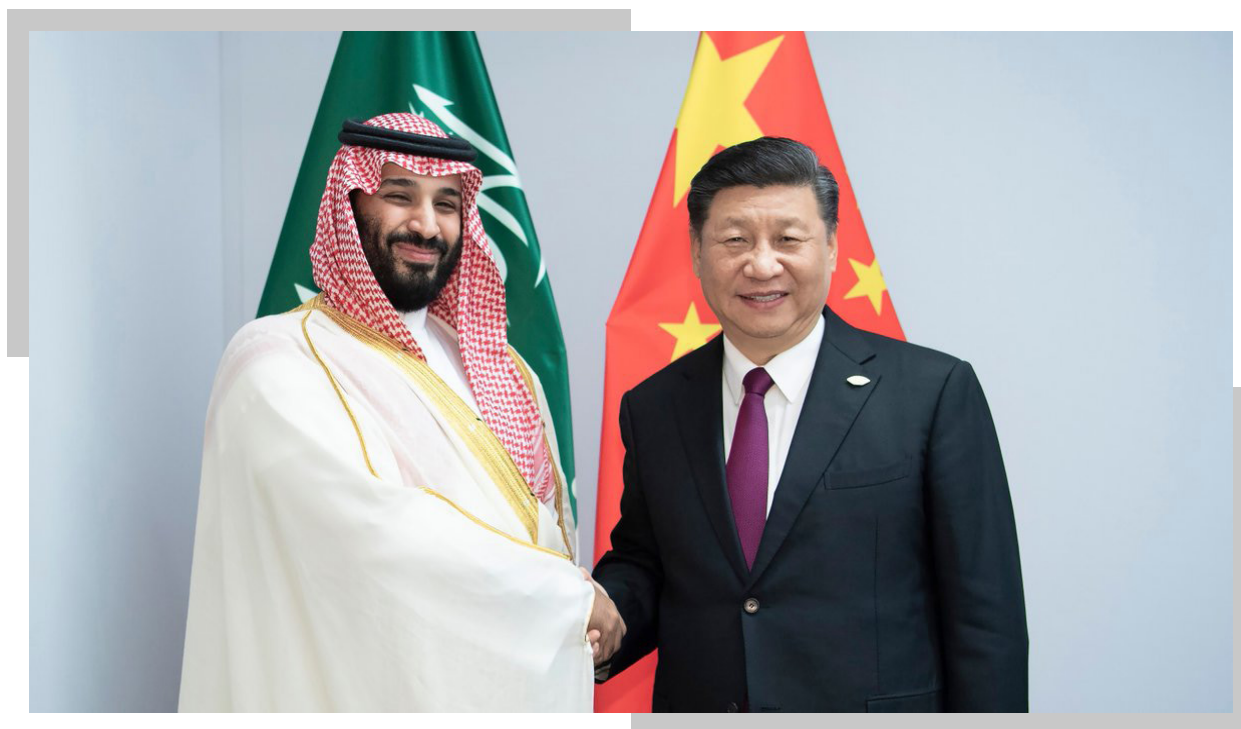
خاورمیانه به دلیل موقعیت راهبردی (دسترسی به آب‌های آزاد، راه‌های ارتباطی زمینی، منابع انرژی و ...) همواره موردتوجه قدرت‌های بزرگ بوده است. در دوران معاصر، آمریکا و چین به ترتیب به دلیل نیاز هژمونیک (خصلت هژمونی تسلط بر تمام مناطق حیاتی را ایجاد می‌کند) و نیاز به انرژی و بازار فروش سعی در گسترش و تعمیق نفوذ خود در منطقه داشته‌اند؛ بنابراین، خاورمیانه در دوران قبل از کرونا به عرصه رقابتی بین آمریکا و چین تبدیل شده بود (اروپا، انگلیس، روسیه و سایر کشورهای فرا منطقه‌ای در قیاس با دو کشور مذکور، نقش جزئی ایفا می‌کردند). در این میان، بحران شیوع ویروس کرونا باعث تغییر و تحولاتی در نیاز و اولویت قدرت‌های بزرگ گردیده است؛ این مهم را می‌توان با توجه به چشم‌انداز کنترل و مهار ویروس کرونا در قالب دو سناریوی کوتاه‌مدت (چند ماه) و بلندمدت (بیشتر از یک سال) موردتوجه قرار داد.

در سناریوی کوتاه‌مدت، اگر ویروس کرونا حداکثر تا چند ماه آینده در آمریکا نیز مانند چین تا حدودی مهار شود، به‌احتمال زیاد خاورمیانه دو روند متفاوت را در ابعاد اقتصادی و سیاسی - امنیتی طی خواهد نمود. به‌عبارت‌دیگر، در این سناریو امنیت خاورمیانه مانند گذشته به آمریکا گره خواهد خورد؛ با این وجود، چین از حیث اقتصادی منطقه را کنترل خواهد کرد؛ بدین صورت که چین برای تبدیل شدن به هژمون، اقتصاد را به‌عنوان زیربنا در نظر گرفته است و نه سیاست و فرهنگ را

در سطوح مختلف مواجهه بوده است، تجربه زیادی ندارند) در اولویت قرار خواهد گرفت و از آنجاکه تنها چین قادر به بهبود اوضاع است، زمینه برای تسلط سیاسی نیز فراهم می‌شود؛ ذکر این نکته مهم است که کشورهای خاورمیانه‌ای از حیث ساختار سیاسی هم از غرب و هم از شرق متفاوت‌اند و علت روابط نزدیک آن‌ها با آمریکا و اروپا بیشتر سیاسی و امنیتی بوده است تا اقتصادی؛ بنابراین، در صورت ورود چین به عرصه سیاسی و امنیتی، کشورهای خاورمیانه و به‌ویژه عربستان به دلیل نوع حکومت، گرایش بیشتری نیز به آن دارند. این امر در دوران پساکرونا غیرقابل تصور نیست؛ زیرا با کاهش مداخله آمریکا در منطقه (تخلیه سه پایگاه در عراق و غیره)، چین برای تأمین امنیت مسیرهای حمل‌ونقل انرژی (کاری که تا به امروز آمریکا به‌صورت رایگان برای چین انجام می‌داد)، ناچار بایستی در عرصه سیاسی - نظامی نیز ورود نماید^۱.

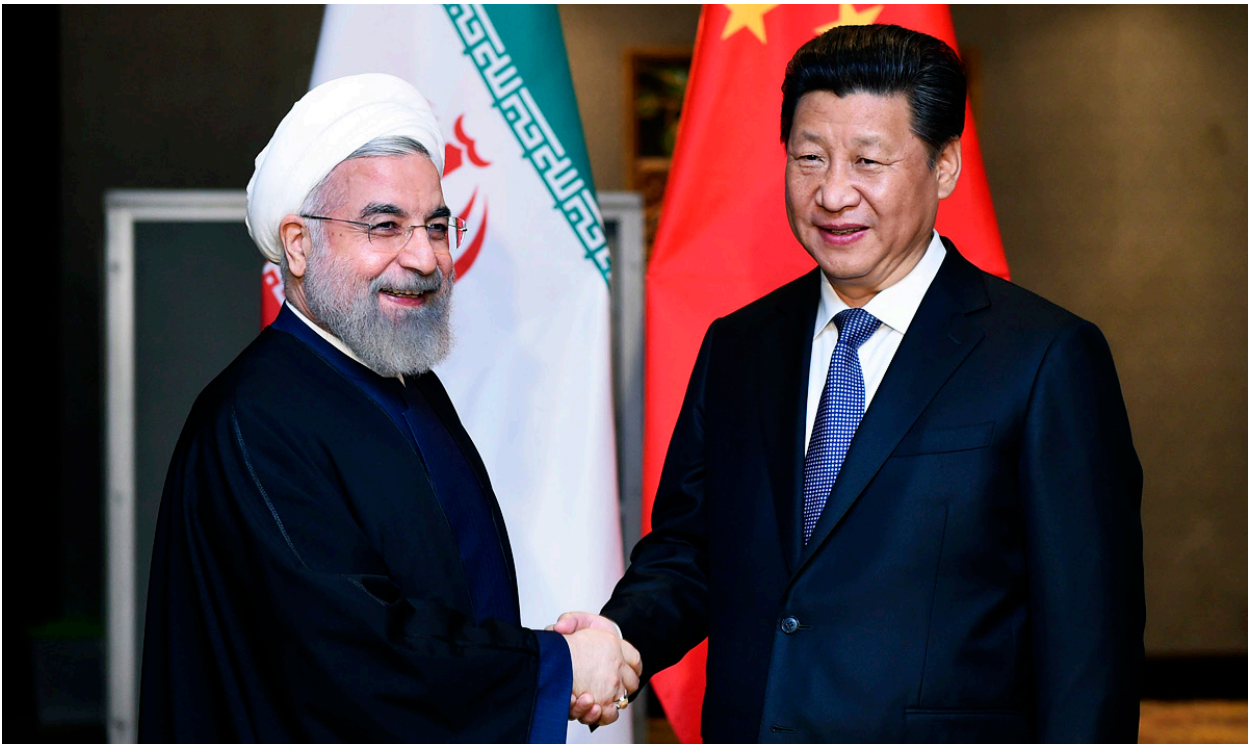
به‌طور کلی، در سناریوی کوتاه‌مدت، تغییری بنیادین نسبت به دوران قبل از ویروس کرونا در خاورمیانه رخ نخواهد داد و احتمالاً، ابعاد جنگ تجاری چین و آمریکا به خاورمیانه نیز کشیده خواهد شد؛ درحالی‌که در سناریوی بلندمدت، چین نفوذ فزاینده‌ای در منطقه پیدا کرده و علاوه بر نفوذ اقتصادی، از حیث سیاسی - نظامی نیز حضور پررنگ‌تری در منطقه خواهد شد.

چین برای تأمین امنیت مسیرها اولین پایگاه خود را در جیبوتی راه‌اندازی کرد. البته بنیان نظری این علل به مزیت نسبی در تجارت بازمی‌گردد که به معنی این است که از امنیت مسیرهای حمل‌ونقل انرژی همه کشورها به‌صورت مستقیم و غیرمستقیم نفع می‌برند. در سناریوی بلندمدت، هرچقدر که کنترل ویروس کرونا به درازا کشیده شود؛ خاورمیانه بیشتر تحت نفوذ چین قرار می‌گیرد. بر این اساس، با توجه به اینکه چین تا حدودی موفق به کنترل ویروس کرونا شده است و اروپا و آمریکا در وضعیت بغرنجی به سر می‌برند؛ احتمال اینکه چین تسلط خود را در خاورمیانه تعمیق بخشد بسیار زیاد است؛ این فرضیه بر چهار اصل متکی است: نخست اینکه چین با تمام کشورهای خاورمیانه فارغ از جهت‌گیری‌های سیاسی و نوع حکومت حاکم بر آن‌ها روابط مستحکم اقتصادی دارد و تقریباً شریک نخست تجاری همه آن‌ها است. دومین اصل به وضعیت اسفناک اقتصادی کشورهای عربی به دلیل سقوط قیمت نفت و شیوع کرونا بازمی‌گردد؛ سومین اصل به اولویت اقتصاد داخلی اروپا و آمریکا نسبت به منطقه خاورمیانه خواهد بود و چهارمین اصل نیز کاسته شدن اهمیت قدرت سیاسی و اولویت بازاریابی اقتصادی در منطقه خواهد بود؛ بنابراین، در کشورهای خاورمیانه که با وضعیت حاد اقتصادی مواجه هستند، اقتصاد (این کشورها برخلاف ایران که همواره با تحریم‌هایی

۱ اگر در این سناریو یعنی طولانی شدن بحران کرونا قیمت نفت همچنان پایین باقی بماند بخش قابل توجهی از صنعت نفت شیل آمریکا و کانادا از مدار تولید خارج می‌شود بنابراین آمریکا نیز برای تأمین انرژی تا حدودی به خاورمیانه وابسته خواهد شد اما احتمالاً توان کمتری در مقایسه با چین از حیث سیاسی و امنیتی خواهد داشت؛ در واقع آمریکا امکان این را ندارد که کشورهای منطقه را مانند دوران قبل از کرونا تلمیع و تهدید کند؛ در این شرایط، چین که نسبت به آمریکا وضعیت اقتصادی مطلوب‌تری دارد می‌تواند حضوری فعال‌تری در مقایسه با گذشته در منطقه داشته باشند و به‌نوعی جایگزین آمریکا شود. چین در مقایسه با آمریکا می‌تواند امنیت مسیرها را تأمین نماید و حتی در تعاملات خود برخی محدودیت‌های ظاهری (مثل دموکراسی و حقوق بشر) که آمریکا در تعاملات خود با کشورها دارد را نخواهد داشت.

۱۰

چشم انداز روابط اقتصادی و سیاسی ایران و چین پس از بحران کرونا

کشور نیز در این دوران با تمجیدهای ظریف از عملکرد چین در مقابله با کرونا تقویت گردید؛ اگرچه اظهار نظر سخنگوی وزارت بهداشت تنش‌هایی را به وجود آورد؛ اما این موضوع نیز بلافاصله مرتفع گردید؛ اما نمی‌توان رویه موجود را برای دوران پس کرونا نیز متصور بود؛ زیرا عوامل مختلفی در سطح روابط دو کشور تأثیر دارند که مهم‌ترین آن‌ها سیاست‌های آمریکا است.

با در نظر گرفتن نقش آمریکا، حداقل در کوتاه‌مدت و میان‌مدت قابل تصور نیست که چین توانایی گسستن وابستگی‌های خود به آمریکا را داشته باشد (حدود بیست درصد تجارت چین با آمریکا است) و در صورت حل این مشکل نیز قدرت سیاسی آمریکا مانع از حفظ و توسعه روابط اقتصادی چین با سایر کشورها می‌شود؛ بنابراین، پس از بحران کرونا نیز چین مستقل از توجه به تصمیمات آمریکا در قبال ایران رفتار نخواهد کرد زیرا منافعی که این کشور از تجارت با آمریکا به دست می‌آورد؛ اصلاً قابل قیاس با منافع حاصل از تجارت با ایران نیست.

علاوه بر این، رکود بازار جهانی به‌ویژه بازارهای آمریکا و اروپا باعث کاهش تولید کارخانه‌های چینی شده است که این امر نیز می‌تواند

وضعیت اقتصادی به‌عنوان زیربنای زیست جامعه برای همه کشورها مهم تلقی می‌شود و احتمالاً جبران زیان‌های ناشی از کرونا اولین اقدامی خواهد بود که در دستور کار دولت‌ها قرار می‌گیرد؛ بدین منظور، روابط خارجی یا روابط سیاسی کشورها نیز در تقویت یا تضعیف این روند بسیار مهم خواهد بود؛ به همین جهت، هدف از نگارش این یادداشت بررسی روابط اقتصادی و سیاسی ایران و چین پس از بحران کرونا است.

ایران و چین در دوران قبل از کرونا، در بُعد سیاسی حداقل به‌عنوان متحدان تاکتیکی (نه استراتژیک) شناخته می‌شدند؛ اما روابط آن‌ها در بُعد اقتصادی به‌شدت تحت تأثیر روابط ایران و آمریکا قرار گرفته بود و در برخی از موارد چین از تحریم‌های آمریکا پیروی کرده و تجارت با ایران را محدود می‌کرد؛ با این حال، چین همواره شریک نخست تجاری ایران بوده و کانالی برای مبادلات تجاری پیدا می‌کرده است. این روند در دوران شیوع کرونا روند صعودی پیدا کرد و پس از ارسال کمک‌های ایران به چین (سه میلیون ماسک و ...)، چین نیز با ارسال ۳۰ محموله به آن پاسخ داد. علاوه بر این، روابط سیاسی دو

۱ به‌عنوان مثال در زمینه واردات و سرمایه‌گذاری در حوزه نفت و گاز ایران چین با تحریم‌های آمریکا همراهی کرد.

۲ به این معنا که سطح روابط اقتصادی ایران و چین نمی‌تواند از یک حد مشخصی فراتر رود و این حد نیز مستقل از ظرفیت‌های موجود در تعاملات ایران و چین است و وابسته و نظر آمریکا است. با این حال نگارنده به این عقیده است که با وجود چنین محدودیتی، هنوز دو کشور فرصت‌های همکاری بسیار گسترده‌ای با یکدیگر دارند که از آن بهره‌مند نشده‌اند و بازار چین برای صادرات محصولات ایران بازار بزرگی است؛ در واقع این دو کشور از ظرفیت‌های در دسترس نیز بهره کافی نبرده‌اند.

جاده» و ابتکار «جاده ابریشم» روی ایران حساب ویژه‌ای باز کند

- و در بدترین حالت چین به صورت ابزاری از ایران برای امتیاز گیری از آمریکا و سایر کشورها استفاده می‌کند.

اما یک فرصت بسیار جذاب نیز بر اثر بحران کرونا برای اقتصاد ایران به وجود آمده است؛ با شیوع ویروس کرونا ناکارآمدی لیبرال دموکراسی در کنترل بحران عیان شد و کشورهایمانند چین که ساختاری متفاوت داشتند؛ عملکرد به مراتب بهتری از خود به نمایش گذاشتند؛ به عبارت دیگر، تلاش‌های چندین دهه‌ای برای تحقق جهان کانتی با یک‌جانبه‌گرایی تقریباً همه کشورها برای کنترل و مهار ویروس کرونا همراه بوده است؛ با توجه به این موضوع، احتمالاً کشورهایی برای جبران ضررها، یک‌جانبه‌گرایی را در عرصه‌های مختلف تقویت می‌کنند؛ با تقویت یک‌جانبه‌گرایی و مشکلاتی که کرونا برای کشورها به ارمغان آورده است، بیشتر آن‌ها سرگرم بازسازی می‌شوند و این موضوع به صورت غیرمستقیم باعث عدم همکاری کشورها با آمریکا یا غفلت آن‌ها و درنهایت ناکارآمدی تحریم‌ها خواهد شد (استفاده از این شرایط به کاردانی کارگزاران، تلاش، نبوغ و خلاقیت دیپلماسی ایران بازی می‌گردد).

به‌طور کلی، روابط اقتصادی و سیاسی ایران و چین در دوران پساکرونا شاهد تغییرات چشمگیری نخواهد شد مگر اینکه دو طرف به سمت استفاده حداکثری از فرصت‌ها و پتانسیل‌های موجود حرکت کنند ولی از قدرت تأثیرگذاری تحریم‌های آمریکا کاسته خواهد شد و دو کشور کانال‌های متعددی برای دور زدن آن می‌یابند.

منجر به کاهش واردات نفت این کشور از ایران شود؛ اما این موضوع بخشی از واقعیت است زیرا چین، حتی در دوران اوج تحریم‌های ایران نیز همواره خریدار نفت ایران بوده است؛ علاوه بر نفت، بخش زیادی از اقتصاد ایران به چین گره خورده و این کشور شریک نخست تجاری ایران است؛ به عبارت دیگر، چین به نوعی خود را ملزم می‌داند که حداقل نیازهای اقتصادی ایران را برای مقاومت در برابر آمریکا تأمین نماید؛ اما علت اهمیت ایران برای چین را می‌توان این‌گونه عنوان کرد:

- در خاورمیانه عربستان در اردوگاه غرب جای دارد و ایران تنها قدرت منطقه‌ای است که چین برای بسط نفوذ خود در منطقه برای همکاری مناسب می‌داند؛

- اگر چین تمام انرژی موردنیاز خود را از یک اردوگاه (غرب شامل آمریکا، عربستان و غیره) تأمین کند؛ غرب می‌تواند از این موضوع به عنوان یک ابزار علیه چین استفاده نماید؛ به همین جهت به کشورهایی مثل ایران که تعدادشان کم هستند، نیاز دارد؛
- امنیت مسیرهای حمل انرژی در خاورمیانه که مرکز انرژی جهان است می‌تواند توسط ایران (تنگه هرمز) حفظ شود یا مورد تهدید قرار گیرد؛ بنابراین، ارتباط با ایران باعث تضمین امنیت آن می‌شود؛

- موقعیت جغرافیایی ایران از جمله در اختیار داشتن طولانی‌ترین خط ساحلی در امتداد خلیج فارس، کنترل کامل بر تنگه هرمز و نقش آن به عنوان دروازه ورود به آسیای مرکزی و اروپا از طریق ترکیه باعث می‌شود تا چین در مورد ابر طرح «یک کمربند و یک

۱ این موضوع را صرفاً نمی‌توان بر اساس مؤلفه‌های اقتصادی توضیح داد؛ که البته دلایل اقتصادی قدرتمندی را نیز می‌توان برای این رفتار چین ارائه کرد؛ با این حال مؤلفه‌های سیاسی و بحث کاهش ریسک تأمین، احتمالاً اهمیت بیشتری در تصمیمات چین داشته‌اند.

جایگاه اقتصادی چین در دوران پسا کرونا

نمود؛ که هر کدام از رویکردهای نظری، سناریوهایی مختلف را پیش بینی می کنند؛ که هر کدام از این سناریوها عینک خاصی را در تحلیل موضوع انتخاب نموده اند که در ادامه شرح این موارد ارائه می شود.

رویکرد اقتصادی

در رویکرد اقتصادی، سناریوی رشد و سناریوی فرصت طلبانه^۱ شناسایی شده است؛ که اولی با نگرشی کوتاه مدت و بر اساس شاخص های اقتصادی، بر جایگاه چین به عنوان قدرت برتر اقتصادی در جهان پسا کرونا صحنه می گذارد؛ اما سناریوی دوم، فرصت طلبی چین را در بهره گیری از موقعیت و خرید سهام شرکت های خارجی و چندملیتی در چین به دلیل کرونا را عامل اصلی تبدیل شدن چین به هژمون اقتصادی معرفی می نمایند.

سناریوی رشد: برخی از کارشناسان با استناد به میزان صادرات و واردات معتقدند که در دوران پسا کرونا چین وضعیت به مراتب

مقدمه

در دوران قبل از شیوع ویروس کرونا جایگاه کشورها در عرصه اقتصادی تقریباً تثبیت شده بود و جایگزینی قدرت کشورها با یکدیگر در فرایندی بلندمدت امکان پذیر بود؛ علاوه بر این، در این زمینه صرفاً شاخص های اقتصادی نقش ایفا نمی کردند و عوامل سیاسی، فرهنگی، نظامی و غیره نیز نقش بزرگی داشتند؛ در این میان، بحران کرونا ویروس به طوری مناسبات و معادلات موجود را تحت تأثیر قرار داده است که بسیاری از کارشناسان از جهان پسا کرونا سخن می گویند.

در جهان پسا کرونایی، مسائل مختلفی می تواند مورد آینده پژوهی قرار گیرد که یکی از مهم ترین آن ها می تواند بررسی و تحلیل جایگاه اقتصادی چین باشد؛ این موضوع برای ایران بسیار حائز اهمیت است؛ زیرا درک درست از آینده می تواند اتخاذ راهبردها و تاکتیک هایی را تسهیل نماید که منافع ملی را تأمین کند.

با مرور منابع گوناگون، رویکردهای مختلفی مشاهده شد که آن ها را می توان در سه گروه اقتصادی، سیاسی و اقتصادی-سیاسی دسته بندی

1 Purified Terephthalic Acid

رویکرد سیاسی

در رویکرد سیاسی، چهار سناریوی تحدید سیاسی (آمریکا با استفاده از ابزارهای سیاسی مانع از تبدیل شدن چین به قدرت برتر اقتصادی جهان خواهد شد)، سناریوی قدرت نرم (آمریکا نیازی به استفاده از ابزارهای سیاسی ندارد و قدرت نرم آمریکا همچنان جایگاهش را تثبیت خواهد کرد)، سناریوی ارجحیت امنیت بر آزادی (احتمال اینکه ارزش‌های حاکم بر جهان پساکرونا بی تغییر پیدا کند بسیار زیاد است و قدرت نرم آمریکا اثرگذاری‌اش را از دست خواهد داد. بنابراین چین قدرت برتر اقتصادی جهان خواهد شد) و سناریوی نگرش تمدنی (اصلاً چین در چارچوب تعیین شده غربی گام برمی‌دارد و احتمال تبدیل شدن آن به قدرت برتر اقتصادی جهانی وجود دارد) وجود دارند.

سناریوی تحدید سیاسی: از نخستین روزهای آغاز شیوع کرونا در چین، نشانه‌های اثرات این ویروس بر چهره بین‌المللی این کشور و قدرت نرم پکن نمایان شد؛ از واکنش‌های نژادپرستانه به اقلیت‌های آسیایی در کشورهای غربی، تا انتشار روایت‌های اغراق‌شده و منفی درباره غذاهای چینی، فرهنگ چینی و سبک زندگی چینی‌ها، همه از جمله آسیب‌های نخستینی بودند که کرونا بر چین وارد کرد؛ در نهایت نیز آثار منفی کرونا بر موقعیت جهانی چین تا جایی پیش رفت که آمریکا این کشور را به لاپوشانی درباره انتشار کرونا و همدستی با سازمان بهداشت جهانی برای مخفی‌کاری متهم کرد (حسینی، ۱۳۹۹). این عوامل باعث شده است تا نهادهای اطلاعات چین ظاهراً در گزارشی که برای رئیس‌جمهور این کشور تهیه کرده است، تأکید داشته که احساسات ضد چینی در کل دنیا به بالاترین سطح از زمان سرکوب میدان تیان‌آن‌من^۱ در سال ۱۹۸۹ رسیده است (اکبری، ۱۳۹۹). این موضوع حتی در دوران قبل از کرونا و جنگ تجاری نیز مطرح بود. بدین صورت که با تسریع در جنگ تجاری، شرکت‌های ژاپن، کره جنوبی و تایوان قبلاً شروع به بازسازی زنجیره‌های ارزش آسیا کرده‌اند و سرمایه‌گذاری بیشتری را در خانه و در کشورهای ثالث مانند ویتنام و اندونزی انجام داده‌اند تا خطرات ناشی از وابستگی بیش از حد به چین را کاهش دهند (Rowan, 2020). این موضوع حتی به حوزه نظامی نیز کشیده شده است؛ آمریکایی‌ها از مدت‌ها پیش چین را متهم به توسعه توان نظامی خود برای به چالش کشیدن حضور آمریکا در شرق آسیا می‌کردند؛ حالا و در شرایطی که کرونا ضعف‌های بنیادی آمریکا را در مقابل چین آشکار کرده این اتهامات روند رو به رشدی خواهد داشت؛ البته در این میان نگرانی واشنگتن چندان بی‌دلیل نیست و آمارهای گوناگون نشان می‌دهند که پکن برنامه ویژه‌ای را برای نیروهای نظامی خود دارد؛ بر اساس

مطلوب‌تری نسبت به رقبای خود بعد از مهار ویروس خواهد داشت؛ به همین جهت، پیش‌بینی می‌کنند که چین به قدرت برتر اقتصادی جهان تبدیل خواهد شد؛ آن‌ها استدلال می‌کنند که صادرات و واردات چین در ماه آوریل سال ۲۰۲۰ نسبت به سال قبل به ترتیب ۳/۵ درصد افزایش و ۱۴/۲ درصد کاهش پیدا کرده است (کیهان، ۱۳۹۹). از طرفی بر اساس نظرسنجی رویترز پیش‌بینی می‌شد میزان صادرات و واردات در این ماه به ترتیب ۱۵/۷ و ۱۱/۲ افت نمایند^۱ (Tan, 2020). در حال حاضر میزان صادرات چین بسیار بهتر از آنچه که پیش‌ازین از سوی اقتصاددانان نظرخواهی شده بود رشد داشته است و بنابراین پیش‌بینی می‌شود اقتصاد چین خیلی سریع‌تر از سایر کشورهای به ریل‌های رشد بازگردد و فاصله خود را با اقتصاد آمریکا کاهش دهد.

سناریوی فرصت طلبانه: از دیدگاه برخی از کارشناسان، تبدیل شدن چین به قدرت اقتصادی برتر جهانی صرفاً مستلزم بهبود صادرات و شاخص‌های اقتصادی نیست. بلکه مهم‌ترین عامل شتاب‌دهنده آن می‌تواند وضعیت وخیم رقبای چین باشد؛ در سناریوی فرصت طلبانه فرض بر این است که «آمریکا می‌خواهد ابرقدرتی خود را در عصر جهانی حفظ کند و از دیگر سو چین هم می‌خواهد جایگاه اول را در عرصه جهانی به دست آورد و این خود باعث تشدید رقابت‌های تجاری بین آن‌ها خواهد شد» (ابوالفتح، ۱۳۹۹).

در سناریوی مذکور، این‌گونه استدلال می‌شود که اخراج افراد از مشاغل مختلف و رکود اقتصادی و افزایش سطح بیکاری باعث شده است که سؤالات زیادی در میان رهبران اروپایی ایجاد شود و عدم توان مقابله با کرونا در بسیج همگانی میان اتحادیه اروپا و حتی کنترل و مسدود کردن مرزها (مجارستان) رنگ حنای اتحادیه را بی‌اثر کرده است. در این راستا، آمریکا با تمام ابهت در برابر اپیدمی عاجز مانده و نشان می‌دهد که جهان سرمایه‌داری در چنین شرایطی توان مقابله را ندارد؛ کاهش ارزش سهام و برهم خوردن ترازهای بازرگانی عموماً کشورهای قدرتمند را دچار تغییرات و نگرش جدیدی کرده است؛ ماحصل این نظرگاه می‌تواند این باشد که فرصت اندوزی چین در خرید سهام‌های سقوط کرده و توانمندسازی و غنای اقتصاد آن کشور در شرایط کنونی، نشان می‌دهد که قدرت بزرگ اقتصادی در دوران پساکرونا، چین خواهد بود (گلکاریان، ۱۳۹۹). در این سناریو، به‌نوعی غیرمستقیم بر این موضوع تأکید می‌شود که چین با سوءاستفاده از شرایط پیش‌آمده، قدرت اقتصادی خود را، به ضرر شرکت‌های چندملیتی و خارجی مستقر در چین افزایش می‌دهد؛ به همین جهت، پیش‌بینی می‌شود به دلیل فضای بی‌اعتمادی به وجود آمده میزان سرمایه‌گذاری خارجی در چین کاهش پیدا کند.

۱ آمارهای منتشر شده از سوی گمرک چین نشان می‌دهد که میزان صادرات ماه‌های مارس و آوریل سال ۲۰۲۰ کشور چین به ترتیب ۱۸۵.۱ و ۲۰۰ میلیارد دلار بوده است که به ترتیب نسبت به سال قبل -۶/۶ و ۵/۳ درصد رشد داشته‌اند و میزان واردات این کشور در همین ماه‌ها به ترتیب ۱۶۵.۲ و ۱۵۴.۷ میلیارد دلار بوده است که رشدهای منفی معادل ۱ و ۲/۱۴ درصد را نشان می‌دهند؛ اما در ماه‌های ژانویه و فوریه ۲۰۲۰ افت صادرات و واردات چین به شدت محسوس بوده است به گونه‌ای که تراز تجاری چین در این دو ماه منفی شده است و علت آن نیز برقراری وضعیت قرنطینه در این کشور بوده است.

به‌عنوان قدرت برتر جهان حفظ می‌کند؛ در واقع قدرت نرم (در مقابل قدرت سخت که شامل قدرت نظامی و اقتصادی است) جوامع دیگر را جذب جاذبه‌های فرهنگی و ارزش‌های سیاسی یک کشور می‌کند و باعث ایجاد نفوذ این می‌شود؛ به‌طور مثال، زبان یکی از مهم‌ترین عناصر قدرت نرم است که می‌تواند جوامع دیگر را بدون اعمال فشار به کشوری که صاحب قدرت نرم است جذب و زمینه نفوذ آن را فراهم آورد (شهید ثالث، ۱۳۹۹).

با توجه به روند منطقی استدلال در این سناریو، چین به دلیل قدرت نرم آمریکا نمی‌تواند به قدرت برتر اقتصادی جهان تبدیل شود؛ اگرچه این موضوع به‌منزله تنزل جایگاه این کشور نیست و چین مانند دوران قبل از کرونا سعی خواهد کرد تا با استفاده از قدرت اقتصادی خود در جهت تقویت قدرت نرم قدم بردارد؛ کمک‌های چین به کشورهای دیگر در دوران کرونا که برخی از آن به‌عنوان دیپلماسی ماسک نام بردند، نشان می‌دهد که چین هیچ عجله‌ای برای تبدیل شدن به هژمون جهانی ندارد و سعی می‌کند تا در بلندمدت به این مهم دست پیدا کند؛ به همین جهت، صرف نگرش اقتصادی به مسائل جهان پسا‌کرونا و برآورد جایگاه اقتصادی چین نمی‌تواند تعیین‌کننده باشد.

سناریوی از جمعیت امنیت بر آزادی: برخلاف سناریوی قدرت نرم، برخی معتقدند که اگرچه چین با وجود بهره‌مندی از اقتصادی برتر، از نظر سطح دانش و ارزش‌های مدرن بشری به‌ویژه آزادی، دموکراسی و حقوق بشر، در جایگاهی نیست که بتواند موقعیت خود را در رهبری جهانی تثبیت کند؛ جز این‌که در جهان پسا‌کرونا بی‌جایگاه امنیت و آزادی، چنان جابجا شود که مزیت نسبی چنین ارزش‌هایی از بین

داده‌های موسسه تحقیقات صلح بین‌الملل در استکهلم هزینه‌های دفاعی چین طی سه دهه گذشته در حدود ۲ درصد تولید ناخالص داخلی محدود بوده است؛ اگر این سطح حفظ شود با فرض تولید ناخالص ۳۰ هزار میلیارد دلاری در سال ۲۰۴۰ بودجه دفاعی چینی‌ها می‌تواند تا ۶۰۰ میلیارد دلار افزایش یابد؛ در صورتی که میزان بودجه نظامی تا ۴ درصد از تولید ناخالص داخلی زیاد شود این عدد هم دو برابر خواهد شد (آنلاین، ۱۳۹۹).

به‌طور کلی، بر اساس سناریوی تحدید سیاسی، آمریکا با استفاده از ابزارهای سیاسی فشارهای سنگینی در حوزه اقتصادی به چین وارد خواهد ساخت و این امر جایگاه اقتصادی چین را در جهان پسا‌کرونا متزلزل خواهد نمود؛ باین‌وجود جایگاه آن به‌عنوان دومین قدرت جهانی اقتصادی مانند دوران قبل از کرونا تثبیت خواهد شد زیرا هدف آمریکا تثبیت جایگاه خود است و اهمیتی نمی‌دهد بعد از آن چین باشد یا هند یا سایر کشورهای دیگر.

سناریوی قدرت نرم: برخی از کارشناسان نیز بر این باورند که اصولاً آمریکا به دلیل الزامات سیاست داخلی مجبور به افزایش رقابت با چین است (شریعت نیا، ۱۳۹۹)؛ به‌عبارت‌دیگر، رئیس‌جمهور آمریکا برای سرپوش گذاشتن بر مشکلات داخلی و خارجی مجبور است تا برای پیروزی در انتخابات چین را مقصر همه بدبختی‌ها نشان دهد؛ این موضوعات احتمالاً باعث خواهد شد تا کشورها میزان مبادلات و مناسبات خود را با چین محدود کنند؛ علت اصلی این موضوع نیز به قدرت نرم آمریکا بازمی‌گردد به‌عبارت‌دیگر، «بعضی از متفکرین روابط بین‌الملل مطرح می‌کنند که قدرت نرم آمریکا همچنان آن کشور را

چین به قدرت برتر اقتصادی جهانی هم تبدیل شود نمی‌تواند ارزش‌ها و هنجارهای لیبرالیستی حاکم بر سطح جهانی را دگرگون کند. این امر به اصول کنفوسیوسی^۱ بازمی‌گردد که اصولاً صلح را ترویج می‌کند؛ در این زمینه، آیت ... میرباقری معتقد است که:

«چین اصلاً رقیب تمدنی غرب نیست؛ اگر هم باشد تمدن ضعیفی است یعنی یک ماهیت تمدنی متفاوتی ندارد. نمی‌خواهم بگویم فرهنگ «کنفوسیوس» همان فرهنگ فلسفه غرب است؛ نه حرف من این نیست ولی شما در همان نظریه برخورد تمدن‌هایی که «هانتینگتون^۲» ارائه کرد و مبنای سیاست خارجی آمریکا و اروپاست؛ آنجا بحث از تمدن‌های نوظهوری می‌کند که در حال شکل‌گیری هستند و ۹ تمدن را نام می‌برد. در نهایت می‌گوید رقابت بین تمدن غرب و لیبرال‌دموکراسی به محوریت آمریکا و اسلام به محوریت ایران است؛ می‌گوید عرصه، عرصه درگیری تمدنی است که این مهم است و واقعیت هم این است.» (میرباقری، ۱۳۹۹)

بر اساس سناریوی مذکور، احتمال اینکه چین قدرت برتر اقتصادی جهانی شود بسیار زیاد است؛ زیرا چین در چارچوب یا سیستمی که غرب طراحی کرده است گام برمی‌دارد و حتی با پذیرفتن اصل سرمایه‌داری بود که به جایگاه فعلی که دومین قدرت برتر اقتصاد جهانی است، دست یافته است.

رویکرد اقتصادی - سیاسی

در رویکرد اقتصادی - سیاسی دو سناریوی راهبرد مائوئی و بازبایی اقتصادی وجود دارند که اولی بر اتخاذ سیاست‌ها سرکوب‌گرانه در سطح داخلی به دلیل وضعیت وخیم اقتصادی تأکید می‌کند و دومی نیز بر قدرت ریکواری اقتصادی آمریکا مانند سال ۲۰۰۸ به دلیل ظرفیت‌ها و پتانسیل‌های آن اصرار می‌ورزند. در تحلیل‌هایی بر اساس این رویکرد مطرح می‌شوند جایگاه اقتصادی چین به عنوان قدرت دوم اقتصادی جهانی تثبیت خواهد شد.

برود؛ به عبارت دیگر، در وضعیتی که «جهان مهد ارزش‌های مدرن بشری» در مسئله حفظ بقا خود دچار مشکل شده است؛ چین تلاش می‌کند دولت پلیس دیجیتال خود را به عنوان الگویی از موفقیت در برابر پاندمی بفروشد؛ چین برتری سیستم خود را حتی با افتخار نشان می‌دهد تا رأی دهندگان غربی را به ترجیح امنیت بر آزادی متقاعد کند (میرموسوی، ۱۳۹۹). در این سناریو استدلال می‌شود که چین به دنبال افزایش قدرت نرم خود نیست؛ بلکه با کمک به کشورهای دیگر سعی می‌کند نشان دهد که امنیت بر آزادی ارجحیت دارد.

در این زمینه، هنگامی که هیچ یک از کشورهای اروپایی درخواست فوری ایتالیا برای تجهیزات پزشکی و تجهیزات محافظتی را جواب ندادند؛ چین به صورت علنی متعهد شد که ۱۰۰۰ دستگاه ونتیلاتور، ۲ میلیون ماسک، ۱۰۰ هزار دستگاه تنفس، ۲۰ هزار لباس محافظ و ۵۰ هزار دستگاه تست را برای این کشور ارسال کند؛ چین همچنین تیم‌های پزشکی خود را به همراه ۲۵۰ هزار ماسک به ایران و صربستان اعزام کرده است؛ به همین جهت، رئیس‌جمهور صربستان همبستگی اروپایی را رد و آن را «یک افسانه» اعلام کرد و مدعی شد تنها کشوری که می‌تواند به ما کمک کند چین است (Doshi, 2020).

بنابراین، چین درصدد نشان دادن قابلیت‌های نظام سیاسی خود در مقایسه با اروپا و آمریکا است و سعی می‌کند تا از این فرصت بهره برده و کشورها را به خود وابسته نماید تا بدین طریق، قدرت برتر جهانی شود؛ جایگاه اقتصادی برتر جهانی چین در دوران پسا کرونا پیش فرض اصلی در این سناریو است.

سناریوی نگرش تمدنی: برخلاف سناریوهای قبلی، سناریوی تمدنی، نگرشی عمیق به تغییر و تحولات جهانی دارد؛ بدین صورت که به لایه‌های زیربنایی تمدنی می‌پردازد و فراتر از شاخص‌های معمول مورد استفاده کارشناسان می‌نگرد؛ در این سناریو، منطق تحلیل بدین صورت است که چین رقیب تمدنی غرب نیست. بر این اساس، اگر

1 Confucianism
2 Huntington

دوباره قدرت خود را باز یابد؛ آمریکا از نظر فناوری‌های پیشرفته، تعداد اختراعات، پیشرفت‌های علمی و مغزهایی که از کشورهای دیگر دنیا جذب می‌کند با هیچ کشور دیگری قابل مقایسه نیست؛ از ۱۰ دانشگاه برتر در دنیا، ۷ دانشگاه به آمریکا تعلق دارد» (شهید ثالث، ۱۳۹۹). با توجه به اصول سناریوی بازیابی اقتصادی، چین از بسیاری جهات که عنوان شد قادر به رقابت با آمریکا نیست و از این رو توانایی تکیه زدن بر اریکه قدرت جهانی را ندارد؛ بر این اساس، جایگاه اقتصادی کشورها صرفاً با معادلات اقتصادی و تجاری تعیین نمی‌شود؛ بلکه مؤلفه‌های دیگری نیز وجود دارند تا کشوری بتواند به قدرت برتر اقتصادی جهان تبدیل شود؛ چین بسیاری از این مؤلفه‌ها را ندارد و مسلماً نمی‌تواند قدرت برتر اقتصادی شود اما با توجه به آسیب‌هایی که اقتصاد آمریکا از کرونا و پروس متحمل شده است؛ چین می‌تواند فاصله خود را با آمریکا کم کند که این نیز در بلندمدت لزوماً تأثیر گذار نخواهد بود.

جمع‌بندی

در مجموع باید گفت در صورتی که با رویکرد اقتصادی به مسائل نگاه شود چین به قدرت برتر اقتصادی جهان در پسا کرونا تبدیل خواهد و دو سناریوی رشد و فرصت طلبانه بر این موضوع تأکید می‌کردند (در این رویکرد صرفاً شاخص‌های اقتصادی معیار ارزیابی بودند)؛ در حالی که هر چهار سناریوی مربوط به رویکرد سیاسی یعنی تحدید سیاسی، قدرت نرم، ارجحیت امنیت بر آزادی و نگرش تمدنی، بر این نکته پافشاری می‌شد که جایگاه اقتصادی چین در دوران پسا کرونا به مناسبت و واکنش‌های آمریکا بستگی دارد و بر این اساس چین تنها می‌توانست جایگاه دومی خود را حفظ کند مگر اینکه برای کشورهای جهان اولویت امنیت بر آزادی پیشه گیرد و از این طریق جهان همراهی بیشتری با چین در مقابله با آمریکا از خود نشان دهد؛ اما در رویکرد اقتصادی - سیاسی نیز جهان پس کرونا، جهانی نخواهد بود که چین به عنوان قدرت اول آن شناخته شود ولی در سناریوی بازیابی اقتصادی این امکان که فاصله چین و آمریکا کمتر شود وجود دارد ولی این موضوع به این معنا نخواهد بود که در بلندمدت چین بتواند جایگاه آمریکا را در اختیار گیرد زیرا در بسیاری از شاخص‌ها هنوز فاصله چین و آمریکا بسیار زیاد است و عملکرد آمریکا در پیش‌بینی آینده تاریخ بسیار مؤثر شمرده می‌شود.

به عقیده نگارنده، اینکه بحران کرونا مشکلاتی پراي تمامی جهان به‌ویژه چین و آمریکا به وجود آورده است کاملاً بدیهی است و از مجموع نظرات مطروحه می‌توان نتیجه گرفت که جهان پسا کرونا، جهان جایگزین چین به جای آمریکا نخواهد بود؛ بلکه جهان تثبیت قدرت چین به عنوان قدرت دوم جهان و کاهش فاصله چین و آمریکا است و افول آمریکا وابستگی زیادی به عملکرد آتی آمریکا در برخورد با چالش‌هایی خواهد داشت که در سراسر جهان با آن‌ها روبه‌رو است؛ در واقع شکست آمریکا در هر جبهه‌ای (سیاسی، اقتصادی و نظامی)، به معنای پیروزی چین نیست بلکه به معنای تضعیف آمریکا در مقابل چین هست؛ زیرا دنیای امروز بسیار چند قطبی‌تر از دوران جنگ سرد است و بازیگران منطقه‌ای نیز نقش خود را ایفا می‌کنند.

سناریوی راهبرد مائوئی: بسیاری تصور می‌کنند که چین با عبور از دوره شیوع کرونا به وضعیت با ثبات اقتصادی می‌رسد؛ اما این دوره گذار می‌تواند مدتی طولانی باشد و بعید است که این کشور به سرعت به شرایط عادی بازگردد؛ شیوع کرونا باعث تعطیلی کسب و کارها، کارگاه‌ها، کارخانه‌ها و صنایع شده است به طوری که بسیاری از مشاغل تعطیل است و شمار زیادی نیز کارشان را از دست داده اند؛ صادرات کاهش یافته و ارزش تجارت خارجی به دلیل شیوع کرونا افت کم سابقه ای داشته است عبور از این دوره به معنای این نیست که چین در وضعیت عادی اقتصادی قرار گرفته است (شفقنا، ۱۳۹۹) و علت این است که جهان در پسا کرونا وارد بحران اقتصادی خواهد شد و در این دوران تغییر شکل نظم اقتصادی و زنجیره تأمین جهانی گریزناپذیر به نظر می‌رسد؛ چین هم با مشکلات اقتصادی بی سابقه‌ای مواجه خواهد شد؛ رئیس جمهور چین باید اقتصاد منطقه‌ای را تثبیت کند و با موج ورشکستگی کارخانه‌ها و افزایش پر شمار بیکاران دست و پنجه نرم کند؛ به همین دلیل، پیش‌بینی می‌شود که چین رویکرد مائوئی در پیش بگیرد و با افزایش کنترل دولت بر اقتصاد، محدود کردن بخش خصوصی و مصادره ثروت ثروتمندان به نفع دولت تلاش کند با بحران مقابله کند (سلام نو، ۱۳۹۹).

تضاد و تنش با آمریکا نیز می‌تواند در شدت گرفتن این روند و تحقیق این سناریو به عنوان عامل شتاب دهنده نقش ایفا نماید. در این زمینه، شمار زیادی از کارشناسان معتقدند واکنش‌گتن همواره در تلاش است تا چرخ‌های اقتصاد پکن را متوقف کند؛ به گفته بسیاری از تحلیل‌گران میزان ضرر شرکت‌ها و کاهش صادرات چین در کنار هزینه‌های مالی که دولت چین مجبور شده برای کمک به بانک‌ها و شرکت‌ها پرداخت کند، به بیش از ۵۰۰ میلیارد دلار رسیده است (سلام نو، ۱۳۹۹). با توجه به تغییرات فوق، جایگاه اقتصادی چین در دوران پسا کرونا تغییر رو به جلو نخواهد کرد و تنها دغدغه و هدف دولتمردان چینی می‌تواند حفظ جایگاه اقتصادی خود مانند دوران قبل از کرونا خواهد بود.

سناریوی بازیابی اقتصادی: در این سناریو به شیوه تطبیقی و واقع‌گرایانه، این باور موج می‌زند که صرفاً بررسی شواهد، آمار و شاخص‌های مربوط به چین نمی‌تواند تعیین کننده باشد؛ به همین جهت، با رویکردی تاریخی به مسأله می‌نگرند؛ همچنین نگرش سلبی در این سناریو در اولویت است؛ بدین صورت که وضعیت و احتمال ریکواری آمریکا را به عنوان رقیب اصلی چین و قدر قدرت جهان مورد بررسی قرار می‌دهد؛ به همین جهت، این اعتقاد وجود دارد که «اگرچه بر اثر تحولات مربوط به کرونا ممکن است آن تصویر قدر قدرتی آمریکا مخدوش شود و قدرت اقتصادی‌اش تحلیل برود؛ اما هنوز دلار آمریکا با فاصله زیاد از رقبایش پول مسلط جهان است؛ حدود ۶۲ درصد ذخایر ارزی کشورهای جهان به دلار است؛ قدرت نظامی آمریکا به خصوص نیروی دریایی آن در چهار گوشه جهان حضور دارد توانمندی‌ای که هیچ حکومتی جز آمریکا آن را در اختیار ندارد؛ بنابراین اقتصاد آمریکا ممکن است تضعیف شود؛ اما همچنان که در بحران شدید سال ۲۰۰۸ شاهد بودیم به احتمال قوی می‌تواند

شریعت نیا، م. (1602, 1399). رقابت چین و آمریکا در دوران پساکرونا از نگاه یک کارشناس. بازیابی از ایسنا: <https://www.isna.ir/news/99021410159>

شفقنا (2202, 1399). چالش اقتصادی چین در دوران بعد از کرونا. بازیابی از: fa.shafaqna.com/news/939323

شهید ثالث، ش. (0202, 1399). نظم نوین جهانی در دنیای پسا کرونا: آیا ممکن است چین آمریکا را پشت سر بگذارد؟. بازیابی از: <https://www.bbc.com/persian/world-features-52357685>

کیهان. (1902, 1399). افزایش رشد اقتصادی چین در پساکرونا. Retrieved from [kayhan.ir](http://kayhan.ir/fa/news/187820)

گلکاریان، ق. (1399, 241). چین قدرت بزرگ دوران پساکرونا خواهد بود. Retrieved from www.mostaghelonline.com: <https://www.mostaghelonline.com/%D8%A8%D8%AE%D8%B4-%D8%B3%DB%8C%D8%A7%D8%B3%DB%8C-7/64640-%DA%86%DB%8C%D9%86-%D9%82%D8%AF%D8%B1%D8%AA-%D8%A8%D8%B2%D8%B1%DA%AF-%D8%AF%D9%88%D8%B1%D8%A7%D9%86-%D9%BE%D8%B3%D8%A7%DA%A9%D8%B1%D9%88%D9%86%D8%A7-%D8%AE%D9%88%D8%>

میرباقری، آ.س. (202, 1399). روایت آیت الله میرباقری از پساکرونا | چین نمی تواند رقیب تمدنی غرب باشد! غرب گرایان داخلی شکست روحی خوردند. Retrieved from <https://www.farsnews.ir/news/13990129000542/%D8%B1%D9%88%D8%A7%DB%8C%D8%AA-%D8%A2%DB%8C%D8%AA%E2%80%8C%D8%A7%D9%84%D9%84%D9%87-%D9%85%DB%8C%D8%B1%D8%A8%D8%A7%D9%82%D8%B1%DB%8C-%D8%A7%D8%B2-%D9%BE%D8%B3%D8%A7%DA%A9%D8%B1%D9%88%D9%86%D8%A7%7C-%DA%86%DB%8C%D8%>

میرموسوی، س. (1399, 32). نظم جهانی در جهان پساکرونا. Retrieved from [www.irna.ir](http://www.irna.ir/news/83761137): <https://www.irna.ir/news/83761137>

منابع

Doshi, K. M. (2020, 3 18). The Coronavirus Could Reshape Global Order. Retrieved from www.foreignaffairs.com: <https://www.foreignaffairs.com/articles/china/2020-03-18/coronavirus-could-reshape-global-order>

Rowan, C. (2020, 03 05). The prospects for China's post-Covid-19 economy. Retrieved from The interpreter: <https://www.lowyinstitute.org/the-interpreter/prospects-china-s-post-covid-19-economy>

Tan, H. (2020, 05 07). China says exports rose 3.5% in April, crushing expectations for a decline of 15.7%. Retrieved from CNBC: <https://www.cnbc.com/2020/05/07/china-reports-april-2020-trade-data-exports-imports.html>

ابوالفتح، ا. (8 2, 1399). دور تازه رقابت تجاری آمریکا و چین در پساکرونا رقم میخورد. Retrieved from [radiogoftogoo.ir](http://radiogoftogoo.ir/newsDetails/?m=175110&n=627390): <http://radiogoftogoo.ir/newsDetails/?m=175110&n=627390>

اکبری، ع. (22 2, 1399). روابط اروپا و چین در دوره پساکرونا. Retrieved from [tisri.org](http://tisri.org/?id=1hw4wa07): <http://tisri.org/?id=1hw4wa07>

آنلاین، ن. (22 01, 1399). وقتی که قدرت چین در مقابل آمریکا آشکار شد. بازیابی از نسیم آنلاین: <https://www.nasimonline.ir/Content/Detail/2350789>

حسینی، ک. (28 2, 1399). کرونا و رویای چین برای تبدیل شدن به ابرقدرت دنیا. Retrieved from [www.bbc.com](https://www.bbc.com/persian/world-features-52668536): <https://www.bbc.com/persian/world-features-52668536>

سلام نو. (17 1, 1399). 5 دزد بزرگ چین در دوران پساکرونا. بازیابی از: [salameno.ir](https://salameno.ir/detail/45278349): <https://salameno.ir/detail/45278349>

سلام نو. (17 02, 1399). چین پساکرونا نظم نوین جهانی را به هم میزند؟. بازیابی از salameno.ir: <https://salameno.ir/detail/47897758>

شرکت دیدبان آسیا

شماره تماس: ۰۲۱-۶۶۱۲۷۶۷۲